

İLKÖĞRETİM

TÜRKÇE

7

DERS KİTABI

YAZARLAR

Doç. Dr. İbrahim GÜLTEKİN
Serdar ARHAN
Sema BAŞAR
Tuncay DEMİREL
Hilal TÜRKER

DEVLET KİTAPLARI
BEŞİNCİ BASKIYA EK

..... , 2016

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI: 5756
DERS KİTAPLARI DİZİSİ: 1559

16.?.Y.0002.4258

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayınlanamaz.

EDİTÖR

Yrd. Doç. Dr. Kemalettin DENİZ

ÖLÇME DEĞERLENDİRME UZMANI

Özge ARICI

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Sonay OSMANAĞAOĞLU

DİL UZMANI

Bülent Basri GÖKŞEN

GÖRSEL TASARIM

Hafize Nur ENSARİ

Erhan DÜNDAR

REHBERLİK UZMANI

Ömer Uğur AKSOY

ISBN 978-975-11-3661-9

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 08.12.2011 gün ve 263 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.09.2016 gün ve 10397893 sayılı yazısı ile beşinci baskıya ek olarak 454.150 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

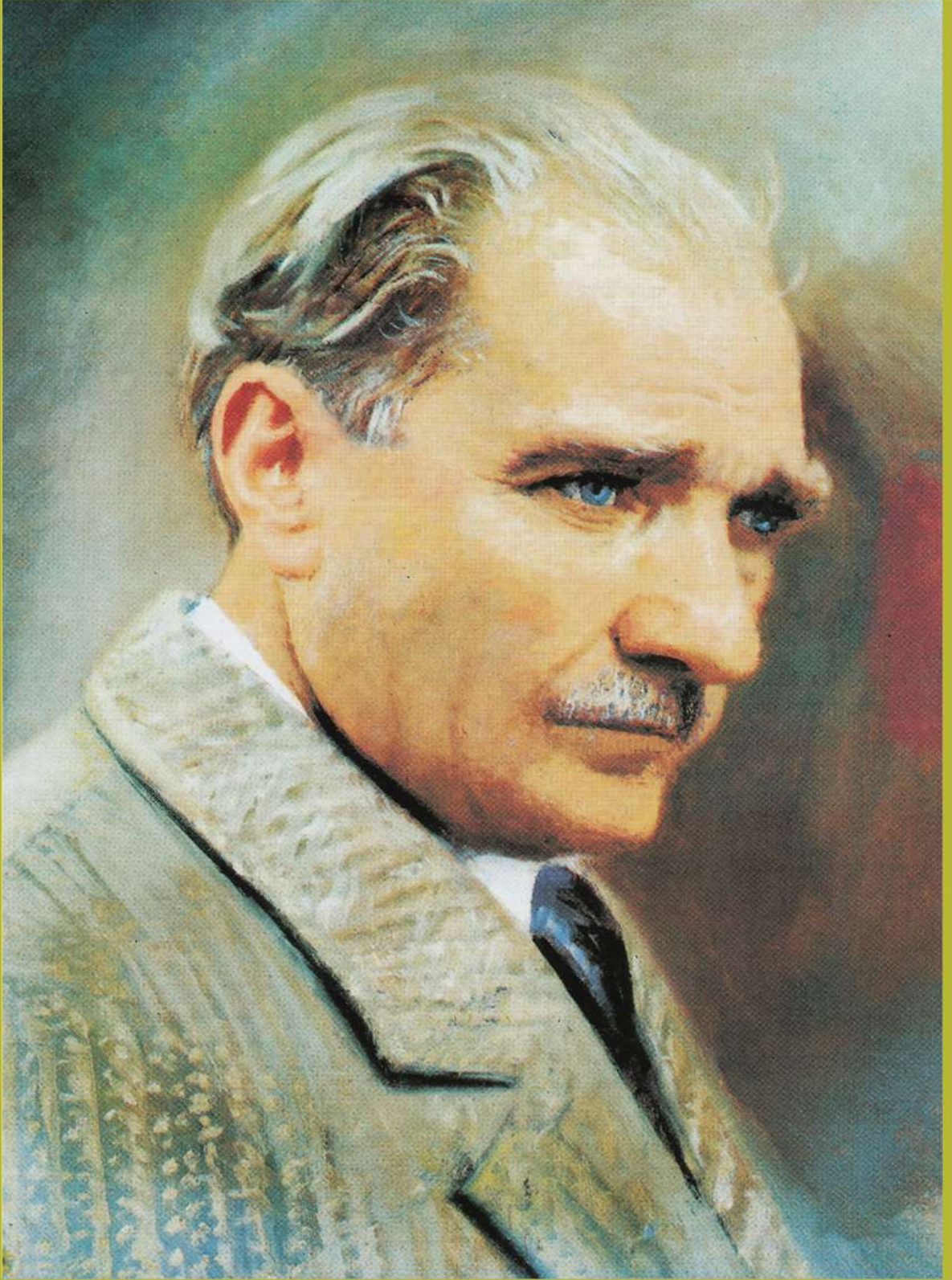
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. TEMA	İLETİŞİM	9
• TATLI DİL		10
• ÖYLE DENMEZ		14
• BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK KARİKATÜR		18
• YOLCU KONMAZ OTELİ (Serbest Okuma Metni)		22
• OYA (Serbest Okuma Metni)		28
2. TEMA	ATATÜRK	31
• UNUTULMAYAN HAFTA		32
• ATATÜRK VE TÜRK DİLİ		38
• ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU		40
• ATATÜRK'ÜN OKUTTUĞU MUSTAFA (Serbest Okuma Metni)		43
• MUSTAFA KEMAL'İ DÜŞÜNÜYORUM (Serbest Okuma Metni)		46
3. TEMA	KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIMLAR	47
• BAKARDIM GÜNEŞ AVUÇLARIMDA		48
• HAYATA AÇILAN KAPILAR		49
• PEMBE İNCİLİ KAFTAN		52
• İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK (Serbest Okuma Metni)		58
• ANADOLU'DA RENKLER ÜSTÜNE (Serbest Okuma Metni)		62
4. TEMA	MİLLÎ KÜLTÜR	65
• MİRAS KEÇE		66
• OĞUZ DESTANI		71
• MEHMET ÂKİF ERSOY		78
• TATLI BİR GELENEK LOKUM (Serbest Okuma Metni)		80
• BOL DEYİMLİ BİR YAZI (Serbest Okuma Metni)		82

5. TEMA DOĞA VE EVREN85

- SULAR86
- SON KUŞLAR88
- KUTUP YILDIZI94
- ORMANDA (Serbest Okuma Metni)98
- YEŞİL GÖZLÜ KARDAN ADAM (Serbest Okuma Metni)100

6. TEMA TOPLUM HAYATI103

- OSMANLI DÜRÜSTLÜĞÜ104
- ODCU HAFTASI ŞENLİKLERİ110
- ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR115
- YALNIZ KALMAK (Serbest Okuma Metni)118
- BİR ŞEKERLİ BİR İSPANAKLI (Serbest Okuma Metni)122

KAYNAKÇA126

GÖRSEL KAYNAKÇA126

TÜRKİYE HARİTASI127

TÜRK DÜNYASI HARİTASI128

1. TEMA İLETİŞİM

- TATLI DİL
- ÖYLE DENMEZ
- BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK KARİKATÜR
- SERBEST OKUMA METİNLERİ
- YOLCU KONMAZ OTELİ
- OYA

TATLI DİL

Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz. Hepsi güler yüzlüdür, içlerinde pek de güzelleri vardır ama dilleri olmadığı için soğukturlar. Onlar her ne kadar insan benzeri iseler de insanları güzel yapan, sıcak yapan dildir. Ama her dil değil, dilin de tatlısı olmalı. Allah bir adama her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi ne yapsa kâr etmez. Öylesinin sevimli, cana yakın olmasına imkân yoktur. Çünkü o dil ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar, gönül devirir. “Dil yarası yaraların en derinidir.” derler. Doğru sözdür. Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; dil yarası, ruhun en gizli taraflarına doğru boyuna işler, bir türlü kapanmak bilmez.

Acı dilin zararı yalnız karşısındakine değildir; kendi sahibini de dünya güzeli olsa çirkinleştirir. Nice güzel insan vardır ki dilleri yüzünden sevilmezler. “Şeytan görsün yüzünü!” deyip bucak bucak kaçıttığımız insanlar hep o insanlardır. Ama tatlı dil öyle mi ya? “Yılanı deliğinden çıkarır.” derler. Yılan insan dilinden pek anlamaz ama tatlı dilin neler yapmaya yettiğini anlatmak için herhâlde böyle demişler.

Ne kadar öfkeli olursanız olun tatlı dil sizi yatıştırır. En yapamayacağınız işleri size tatlı dille, güler yüzle yaptırırverirler. “Haydi şekerim şunu yapiver.” demek başka, “Kalk şunu yap!” demek başkadır. İşleriniz biraz ters gitmiş, eve yorgun gelip koltuğa henüz sırtınızı dayamış bile olsanız bu tatlı dil sizi yerinizden kaldırr. İşleriniz ters gitmişse “Bunda evdekilerin ne suçu var?” diye düşünürsünüz. Ne kadar yorgun olursanız olun, ufak bir zahmetin sizi daha fazla yormayacağına kendi kendinizi inandırmaya çalışırsınız. İçinizden bir kuvvet bu tatlı emri yerine getirmeniz için sizi sanki zorlar. Çünkü tatlı dil suratınıza çarpmamış, kalbinize işlemiştir. Acı dil onu nasıl kırverirse tatlı dil de imar eder. Tatlı dilin emrini o keyifsiz hâlinizde yerine getiriverirsiniz. İşte tatlı dilin mucizesi budur.

Tatlı konuşmalarıyla tanınmış insanlar vardır. Onları dinlemek başlı başına bir zevktir. Hatta bu tür insanlarla konuşmaya gittiniz mi söz yavaş yavaş güzel konuşanın, tatlı dillinin ağzında kalır. O söyler, siz dinlersiniz. Saatlerce hiçbir şey söylemeseniz bile o tatlı sözlerle siz konuşmuş gibi olursunuz. Hani bazı insanlar için “Ağzından bal akıyor.” derler, işte bu ağızdan akan bal, tatlı dilin balıdır.

Tatlı dil insan için başlı başına bir kuvvettir. İnsanlar başkaları hakkındaki ilk hükümlerini onların yüzlerine bakarak verir, sonra konuşmalarını incelerler. Gerçi insanın dili ağzının içinde kolay dönmüyorsa, düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağzından dökemiyorsa bu gibi hâllerde susmak en emin çaredir. Konuşmadaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susmayı becermek suretiyle işlerinde muvaffak olurlar. Bütün ömürleri boyunca sustukları için yükselmiş insanlar çoktur. Ama asıl muvaffakiyet konuşmakla olur.

Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen hatta soğuk görünen yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar. Tatlı dile bütün kapıların açılması bundandır. Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi Güney ve Güneydoğu vilayetlerimizde halk ağzında “dil” kelimesi “anahtar” manasında kullanılır. Hatta biraz daha yukarı çıkarsanız mesela Erzincan’da düğünlerde, gelin susar, ağzını açıp bir kelime söylemez. Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir ki bu hediyeye Erzincan’da “dilbağı” derler. O hediye ile gelinin dili çözülür. Yani anahtarı işlemeye başlar. Gerçekten dilin, tatlı dil olmak şartıyla, açamayacağı kapı, çözemeyeceğı düğüm yoktur. Gönüller onunla alınır.

“Mademki tatlı dil her kapıyı açan sihirli bir anahtardır, öyle ise ne duruyoruz, dilimizi tatlılaştıralım.” diyen bilmem bulunur mu? Çünkü bu, ha deyince olacak işlerden değildir. Gönülleri fetheden tatlı dil bütün gücünü gönülden alır. İnsanın dilinin tatlı olması için gönlünün tatlı, iyi olması lazımdır. Kötü bir adamın döküleceği tatlı dil, tilkinin kargaya döktüğü tatlı dil gibidir. İnsanı belki kısa bir zaman için aldatır ama çabucak da foyası meydana çıkar. Hakiki tatlı dil iyi insanda olur. Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır. Bu geçici dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalı ki insan, en küçüğünden en büyüğüne kadar tatlı dille, güler yüzle seslenebilsin.

Alman İmparatoru Charles Quint (Şarl Ken), saat meraklısı idi. İş gücü, etrafına topladığı on, on beş saati aynı zamanda çaldırmaya, daima hepsinin aynı zamanı göstermelerini temin etmeye çalışmaktı. Dünya hükümrânlığı peşinde koşan Charles Quint günün birinde “Ben on saati ayar etmekten aciz olan bir insan, milletleri nasıl ayar edebilirim?” diyerek üzüntüye kapılmıştır. Fakat o aç gözlüydü. İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek onlara hâkim olmak istiyordu. Hâlbuki tatlı dilli adam böyle bir üzüntüye kapılmaz, kimse kendisine directmeyeceği için her gittiği yere huzur götürür. Onun tatlı dili en tembeli, en gönülsüzü bile şevke getirdiği için hayat yükü ağırlığını hissettirmez olur. Dakikalar, yatağına alışmış bir su gibi şırıltılar içinde akar gider.

Gönülden temenni ederim, hayatınız güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasında geçsin.

Şevket RADO

ÖYLE DENMEZ

KİŞİLER

HACİVAT

KARAGÖZ

HACİVAT— Akşam şerifler hayır olsun!

KARAGÖZ— Bugün gidemem.

HACİVAT— Nereye?

KARAGÖZ— Bahşış dağılan yere.

HACİVAT— Ben sana bahşış dedim mi?

KARAGÖZ— Ben de sana hediye dedim mi? *(Diye Hacivat'a vurur.)*

HACİVAT— Safa geldin.

KARAGÖZ— Evde unuttum.

HACİVAT— Neyi?

KARAGÖZ— Sopayı.

HACİVAT— Ben sana sopa dedim mi? *(Der, Karagöz'e vurur.)*

KARAGÖZ— Ben de sana çelik çomak dedim mi? *(Der, Hacivat'a vurur.)*

HACİVAT— Aman efendim, her ne hâl ise!.. Başıma bir fes almıştım da gelirken yorgunluk atmak üzere Karagöz'üme uğrayım demiştim.

KARAGÖZ— Ne yapayım fes aldıysan?

HACİVAT— Aman Karagöz'üm, öyle mi derler?

KARAGÖZ— Ya nasıl derler?

HACIVAT— “Güle güle başında paralansın!” demek yok mu?
KARAGÖZ— Güle güle başında paralansın!
HACIVAT— Haa, aferim, işte öyle demeli yaa!.. Derken, efendim, onun üzerine evde odun bitmiş. “Biraz odun al.” dediler, Odunkapısı’na gidip beş on çeki odun aldım.
KARAGÖZ— Güle güle başında paralansın!
HACIVAT— Aman Karagöz’üm sus! Bu fes değil, odun aldım, odun.
KARAGÖZ— Güle güle başında paralansın!
HACIVAT— Aman Karagöz’üm başım gözüm yarılr.
KARAGÖZ— Güle güle başında paralansın!
HACIVAT— Öyle demezler.
KARAGÖZ— Ne bileyim, sen öğrettin.
HACIVAT— O fese göreydi.
KARAGÖZ— Ey, ne diyeyim?
HACIVAT— “Güle güle yak, otur da külüne bak!” demek yok mu?
KARAGÖZ— Yok yok, var mı? Güle güle yak, otur da külüne bak!
HACIVAT— Haa, aferim, işte şöyle söyle!
KARAGÖZ— Güle güle yak, otur da külüne bak!
HACIVAT— Derken efendim, geçen günkü yağmur, malûm ya, evin kiremitleri filan kırılmış, bütün yağmur evin içine akmış; bari bir iki dülger çağırayım da hem kiremitleri hem de yıkık bazı yerlerini yaptırayım, dedim; evi bir güzelce tamir ettirdim.
KARAGÖZ— Güle güle yak, otur da külüne bak!
HACIVAT— Aman Karagöz’üm bu ev! Yeni tamir ettirdim daha.
KARAGÖZ— Güle güle yak, otur da külüne bak!
HACIVAT— Yazık değil mi?
KARAGÖZ— Güle güle yak, otur da külüne bak!

HACİVAT— Öyle denmez.

KARAGÖZ— Ya ne denir?

HACİVAT— Aman Karagöz'üm, "Oh, oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!" denmez mi?

KARAGÖZ— İs... is... ister... şey... Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT— Sonra bilader, borçlunun biri, "Hacivat zenginleşmiş, evi yaptırıyor." deyip, para almaya gelir; benim de param bitmiş olduğundan, borçluyla boğaz boğaza kavga ederiz, sonra dava edip bizi hapse atarlar.

KARAGÖZ— Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT— Aman bilader, hapisteyim hapiste!

KARAGÖZ— Oh oh maşallah pek memnun oldum! Güle güle oturunuz. İçinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT— Bilader, yazık değil mi?

KARAGÖZ— Oh oh, maşallah, pek memnun oldum! Güle güle oturunuz, içinde hiç eksik olmayınız!

HACİVAT— Aman Karagöz'üm öyle demezler.

KARAGÖZ— Ya nasıl derler? Ne bileyim ben, sen öğrettin.

HACİVAT— Ben öğrettiysem ev için öğrettim, buna da öyle mi derler?
KARAGÖZ— Ne derler?
HACİVAT— “İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar!”
KARAGÖZ— İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar!
HACİVAT— Haa! Sonra, Karagöz, neyse biz bununla iyice uğraşırız, neyse bizi hapisten çıkarırlar; ben o sevinçle koşa koşa eve gelirken fırıncının biri fırından ekmek çıkarıyormuş, aceleyle küreğin sapı bir gözümüne dokunup gözümün birini çıkarmaz mı?
KARAGÖZ— İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin; inşallah ötekini de çıkarırlar!
HACİVAT— Aman Karagöz’üm gözüm çıktı!
KARAGÖZ— İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar!
HACİVAT— Öteki de mi çıksın?
KARAGÖZ— İnşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır, siz merak etmeyin, inşallah ötekini de çıkarırlar!
HACİVAT— “İnşallah şifa bulursunuz, yakında hiç görmemişe dönersiniz!” demek yok mudur?
KARAGÖZ— İnşallah şifa bulursunuz, yakında hiç görmemişe dönersiniz!
HACİVAT— Memnun oldum, efendim, memnun!
KARAGÖZ— Ben de maymun oldum, efendim, maymun!
HACİVAT— Maymun değil, memnun!
KARAGÖZ— O ne demek?
HACİVAT— “Sevindim, haz ettim.” demek.
KARAGÖZ— Öyle desene ya! “Somun oldum, limon oldum.” deyip duruyorsun.
HACİVAT— Hay terbiyesiz hay! Aman Karagöz’üm, seni validen terbiye etmedi mi?
KARAGÖZ— Etti.
HACİVAT— Böyle mi etti?
KARAGÖZ— Yoo! Geçen hafta mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı, sonra başıma döküp güzelce beni bi terbiyeledi.

Cevdet Kudret

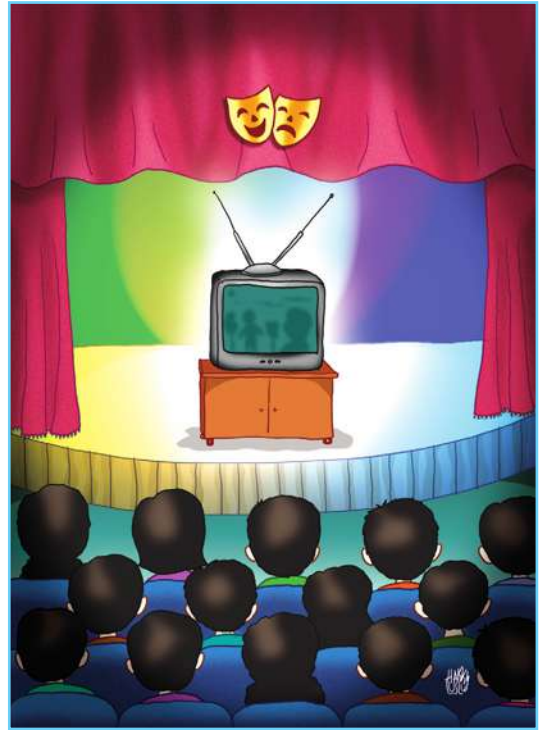
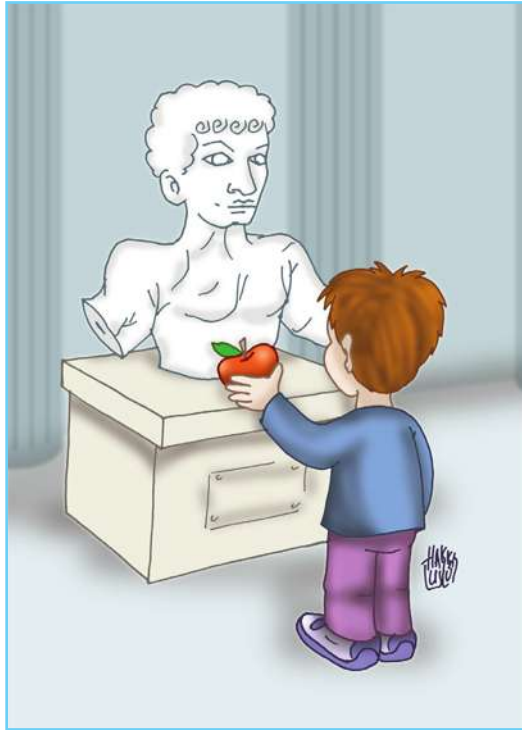

BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK KARİKATÜR

Çok sayıda anlamı olan ve anlam çağrıştıran iletişimi, genel olarak bireyler arasındaki duygu, düşünce ve bilgi aktarım süreci olarak tanımlamamız mümkündür. İletişim, yaşamın her anında ortaya çıkan kişisel ya da grup olarak yapılan bir etkinliktir.

Yapılan küçük bir mimikten, uydular aracılığıyla gerçekleşen kıtalar arası haberleşmeye kadar çok geniş bir daire içinde ele alınabilecek iletişimde karikatürün bir ileti (mesaj) olarak önemi yadsınamaz.

İnsanlar iletişim kurabilmek için değişik semboller kullanırlar. Duygu ve düşünceler daha çok harf dediğimiz işaretlerin oluşturduğu kelimelerle ifade edilmeye çalışılmış ve yazı dili gelişmiştir. Ancak bütün anlatımlarda bu yazı dili tek başına yeterli olmamış; resim, müzik, edebiyat vb. sanat dalları ortaya çıkarak özellikle duygu aktarımında büyük roller üstlenmiştir.

Acaba ilk çağlarda yaşayan insanları mağara duvarlarına bir bakıma ilk karikatürler diyebileceğimiz çizimleri yapmaya zorlayan neydi? Niçin böyle bir şeye ihtiyaç duydular? Birtakım duygu ve düşünceleri söz ile anlatamadıkları için mi? Birbirleriyle daha iyi bir iletişim kurabilmek için mi?

Bu soruları çoğaltmak mümkündür. Kaldı ki bu insanlar yüzyıllar öncesi bıraktıkları duvar resimleriyle bugünün insanıyla iletişim kurup bazı iletileri aktarmışlardır. Buradan hareketle bugünün karikatürcüsünün de çizgi yoluyla verdiği mesajların yüzyıllar sonrası insanına ulaşabilmesi olası görünmektedir. Bu da iletişim aracı olarak diğer sanat dallarına göre daha güçlü ve çekici mesajlar verebilen karikatür sanatının, kaynak olarak da karikatürcünün ne denli önemli ve kalıcı olduğunu vurgulamaktadır.

Evrensel açıdan karikatürü ele aldığımızda özellikle son dönemlerde yazısız karikatürün yaygınlaşmasıyla dünya çizerleri arasında karikatür, ortak bir dil hâline gelmiştir.

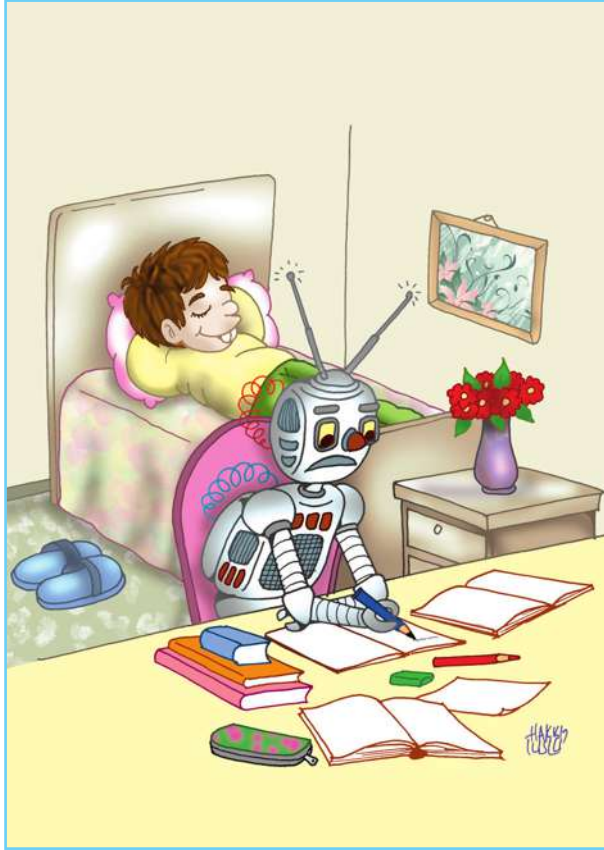

Kültürleri, dilleri, dinleri, ekonomik ve siyasal yapıları farklı karikatürcüler hem birbirleriyle hem de farklı toplumlarla rahatça iletişim kurmaya başlamışlardır. Türk karikatürcülerinin uluslararası alanda çeşitli başarılar elde etmeleri ve adlarını duyurmaları bu iletişim sürecinde etkin bir şekilde yer aldıklarının göstergesidir.

Bir insan yabancı dilleri ne kadar iyi öğrense de ana dilinde kurduğu iletişim kadar o dillerde tam anlamıyla sağlıklı bir iletişim kuramaz. Her dilin kendi yapısından kaynaklanan farklılıklar; şive, telaffuz, vurgu ve tonlama gibi konuşma diline özgü önemli anlam belirleyici öğeler yabancı bir dille iletişimi zorlaştıran öğelerdir.

Bütün bu olumsuzlukları bir an için bir kenara bıraksak bile kişinin öğrenebileceği yabancı dil sayısı sınırlıdır. Dolayısıyla bütün dünya ile yabancı diller öğrenerek doğrudan bir iletişim kurabilmek imkân dâhilinde değildir.

Kişiler

Bulguroğlu: Otelci, Topaç: Garson

I. Sahne

Otelci (yalnız)

(Otelci elinde bir süpürge ile girer.)

Otelci — Etrafı bir kere daha gözden geçirelim. (Bir şarkı mırıldanarak toz alıyormuş gibi eşyaya kuvvetli bir şekilde süpürgeyi indirmeye başlar.)

— Oooh! Her taraf tertemiz oluyor. Her yer pırıl... pırıl... (dinleyenlere)

Tabi bu kadar neşeli ve sevinçli olduğuma şaşıyorsunuz değil mi? Merakta kalmayın. Anlatayım. Ankara'nın en büyük, en güzel, en mükemmel oteli olan Yolcu Konmaz Oteli'nin sahibiyim ben... Ha, ismimi daha bilmiyorsunuz, değil mi? Evet, meşhur Yolcu Konmaz Oteli'nin müdürü Bulguroğlu... Bu gün otelime çok meşhur bir yolcu gelecek de onun için böyle sevinç ve neşe içindeyim. Güngörmez Ülkesi kralının oğlu, bugün bizim otele geliyor. Büyük bir prens... Bir şehzade... Dün akşam bana telefon edip de bunu haber verdikleri zaman hemen işçi idaresine başvurdum ve bugün için fazladan bir garson istedim. Elbet ya... Birçok iş olacak ama garson daha gelmedi.

Neden acaba? Merak ediyorum doğrusu. Fakat ben her tarafı topladım. Her şeyi düzenledim. Korkmam artık... Hele kendi elimle prens hazretlerine öyle bir kahvaltı hazırladım ki senelerce tadı damağında kalacak vallahi. Ah, bugün benim için ne kutlu bir gün! Bizim otel için bundan güzel reklam olur mu? Ünlü bir kralın oğlu otelime gelecek, otelimde kalacak, otelimin bir odasında oturacak, otelimin bir yatağında yatacak... Aman Yarabbi! Sevinçten çıldıracağım. Dahası var. Bütün gazeteler şüphesiz hep bundan bahsedecek. Bütün komşu otelciler bu hâli kıskanacaklar (Saat öğleyi çalar.). O da ne? Öğle vakti olmuş ha? Meşhur misafirimiz neredeyse gelir artık. Tam vakti... (Kapı çalınır.) Hah, tamam işte geldi. Heyecandan tir tir titriyorum. Kapıyı bayılmadan bir açabilsem. Aman Bulguroğlu cesaret. Çok terbiyeli, nazik olmaya bak (Sağdan çıkar.).

II. Sahne

Topaç — Otelci

(Topaç sağdan girer, arkasından da otelci gelir.)

Otelci (yerlere kadar eğilerek) — Buyursunlar prens hazretleri... Buyurun efendim, buyurun...

Topaç — Merhaba bayım. Yolcu Konmaz Oteli burası değil mi?

Otelci (yerlere kadar eğilerek) — Evet şehzade hazretleri...

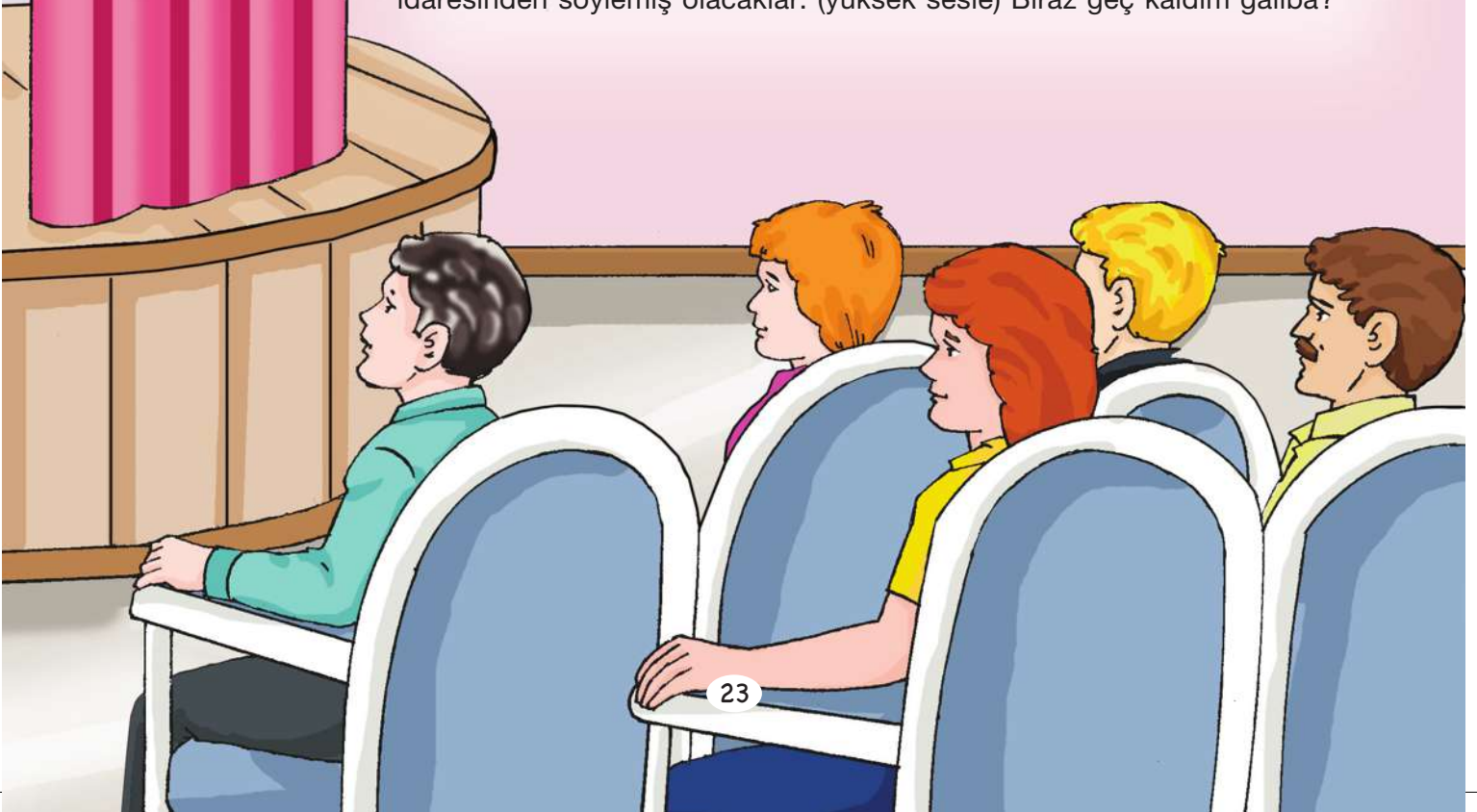
Topaç (kendi kendine) — Amma da nazik adam haa! (yüksek sesle) Bulguroğlu ile mi görüşüyorum?

Otelci (kendi kendine) — Aman benimle ne de nazik konuşuyor. (yüksek sesle) Evet efendimiz. Bulguroğlu benim. (Onu selamlar.)

Topaç — Ben de beklediğiniz adamım.

Otelci — Evet efendim, geleceğinizden haberim vardı efendim.

Topaç (kendi kendine) — Haberim vardı diyor. Allah Allah... Galiba işçi idaresinden söylemiş olacaklar. (yüksek sesle) Biraz geç kaldım galiba?

Otelci — Hayır efendim, hayır... Estağfurullah efendim... (Saygıyla eğilir.)

Topaç (kendi kendine) — Allah Allah... Bu kadar nazik patron da hiç görmemiştim (yüksek sesle) Bulguroğlu, niçin bana öyle... (otelcinin taklidini yaparak) Yok, buyursunlar prens hazretleri; yok, estağfurullah şehzade hazretleri filan diyorsunuz? Benim ismim Topaç, Topaç...

Otelci (hayretle) — Ne? Topaç mı? (kendi kendine)

Haa, anladım. Prens seyahat ederken mutlaka ismini değiştirmiş olacak. (yüksek sesle) Baş üstüne efendim... İsminiz Topaç olsun. Emredersiniz efendim... (Yerlere kadar eğilir.)

Topaç (kendi kendine) — Allah Allah... Neredeyse ayaklarıma kapanacak. Amma da acayip adam ha! Neme lazım, ben buraya garsonluk etmeye geldim, onu bilirim. (yüksek sesle) Eeee, ne yapacağız bakalım?

Otelci — Emrinize hazırım ef... Ef... Ef... Şey... Bay Topaç... (kendi kendine) Allah Allah... Nasıl isim bulmuş ya... (yüksek sesle) Arzu buyurulursa bu taraftaki (Sol tarafı gösterir.) odaya geçin. Mükemmel kahvaltınız sizi bekliyor.

Topaç (kendi kendine) — Aaaa!.. Şimdi de beni kahvaltıya davet ediyor. Aman burası ne güzel yermiş böyle? (yüksek sesle) Bulguroğlu, vallahi siz pek hoşuma gidiyorsunuz. Umarım ki ikimiz gayet iyi anlaşacağız... Şartlarıma gelince...

Otelci (sözünü keserek) — Israr etmeyin. Vallahi gücenirim. Aman efendim şarttan filan hiç bahsetmeyin. Ne derseniz başım üstüne...

Topaç — Öyle ama...

Otelci — Israr etmeyin. Vallahi gücenirim.

Topaç — Pekâlâ öyleyse... (kendi kendine) Olur şey değil... Amma nazik amma cömert adam. Şaştım kaldım. Ne yapalım. Mademki davet ediyor, gidip kahvaltı etmekten başka çare yok. Öyle bir iştahım da var ki... (yüksek sesle) Yemek salonu ne tarafta?

Otelci (Sol tarafı gösterir.) — Bu tarafta efendim... Otelimin en iyi dairesini de sizin için ayırdım.

Topaç — Doğrusu eşi benzeri bulunmaz bir adamsınız.

Otelci — Estağfurullah Bay Topaç... Burada istediğiniz gibi hareket edin... Efendim... Bir emriniz olursa lütfen zili çalın, bendeniz hemen gelirim.

Topaç (kendi kendine) — Bu da nesi? Hoppalaaa... Otel sahibi garsonlara hizmet ediyor galiba... Bir yaşma daha girdim. Allah Allah... (yüksek sesle) Pekâlâ öyleyse... Şimdilik Allah'a ısmarladık Bulguroğlu (kendi kendine). Gidip karnımı doyurayım, patronu kızdırmayalım (Soldan çıkar.).

III.Sahne

Otelci

Otelci — Ohh! Çok rahat ve memnunum. Aferin sana Bulguroğlu... Doğrusu her şey yolunda... Ne de nazik ne de kibar bir adam... Doğrusu bir şehzade ile konuşmanın bu kadar kolay olacağını hiç sanmıyordum. Bu şerefli ve büyük günü hiç unutmayacağım. Gazeteler kim bilir neler yazacak? (Kulisten telefon sesi gelir.) Ne o? Telefon çalıyor. Kim acaba? Mutlaka gazetecilerdir. Galiba benimle röportaj yapmak istiyorlar. (Öksürür, gazetecilere hitap ediyormuş gibi bir tavır alır.) Hayır, sayın gazeteciler hayır... Çok meşgulüm... Büyük misafirimın hizmetleriyle meşgulüm... Sizinle konuşmaya vaktim yok... (hiddetle) Yok dedim ya efendim... Yok... (Telefon şiddetli çalar.) Dur, dur, geliyorum.

(Acele sağ tarafa koşar, kulisin kenarında telefonla konuşur.) Alo, alo... Kim konuşuyor? Güngörmez Ülkesi prensinin yaveri mi? Ne diyorsunuz? Prens bugün gelemeyecek mi? Peki ama öyleyse... Alo, alo... Hay Allah, telefonu kapadılar. (sahneye gelerek) Allah Allah... Prens bugün gelemeyecekse biraz evvel gelen adam kim öyleyse? Hah, işte bu tarafa doğru geliyor. Belli etmeden anlamaya çalışayım.

IV. Sahne

Otelci - Topaç

Topaç (Soldan girer.) — Bulguroğlu, sizi bütün kalbimle kutlarım. Kahvaltı doğrusu pek nefisti.

Otelci (gülerek) — Memnun oldum. İltifat buyuruyorsunuz. (kendi kendine) Kahvaltı nefisti ha? Sen şimdi bana hesap ver bakalım. (yüksek sesle) Eee, ne dersiniz? Beklediğimiz büyük misafir otelimize bugün geliyormuş... Şimdi telefon ettiler. Şaştınız bu işe değil mi?

Topaç (Hiç ilgi göstermez.) — Benim neme lazım?

Otelci — Şaşılacak şey doğrusu... Değil mi?

Topaç — Bana ne?

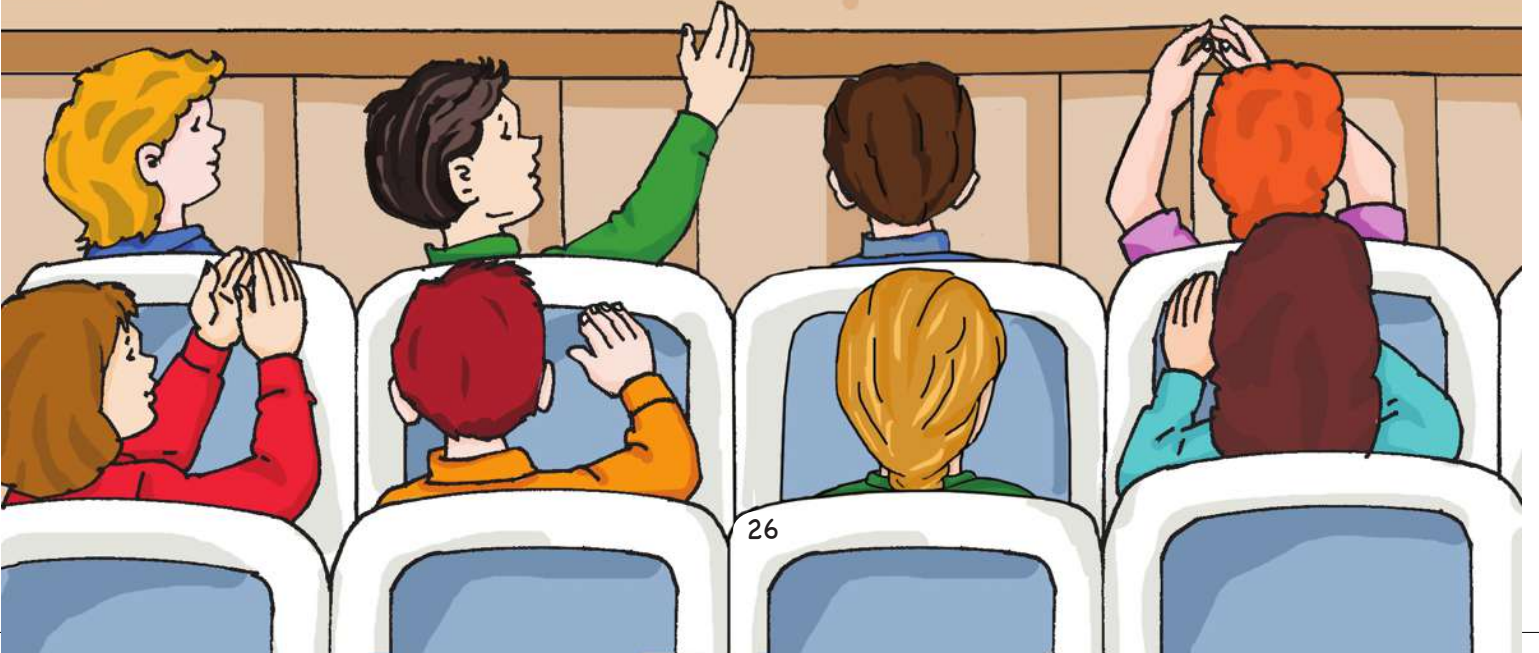
Otelci (kendi kendine) —Söyletemeyeceğim. Konuyu değiştireyim bari. (yüksek sesle) Güngörmez Ülkesi ne güzel bir memleket tir değil mi?

Topaç — Ne, ne? Neresi dediniz?

Otelci — Canım sizin ünlü ülkeniz... Doğduğunuz memleket orası değil mi?

Topaç — Memleketim mi? Alay mı ediyorsunuz Allah aşkına? Ben Türk'üm yahu, Türk... Memleketim de Türkiye...

Otelci — Türk müsünüz? Demek Güngörmez Ülkesi'nin şehzadesi değilsiniz?

Topaç (kendi kendine) — Allah Allah... Bu sefer de başka türlü saçmalamaya başladı. (yüksek sesle) Hayır efendim hayır... Size ismimin Topaç olduğunu söyledim ya... Nasıl değil? Benim başka ismim falan yok ayol? İnanmazsanız işçi idaresinden sorun... Göreceksiniz ki...

Otelci (sözünü keserek) — İşçi idaresinden mi? Tuuuu... Hay Allah iyiliğini versin... Şimdi anladım. Siz benim beklediğim garsonsunuz değil mi?

Topaç — Öyle ya...

Otelci — Oysaki ben sizi Güngörmez Ülkesi kralının oğlu sandım.

Topaç — Olur şey değil vallahi... (Katıla katıla güler.) Hah, hah, hah...

Otelci — Peki, niçin bana kim olduğunuzu söylemediniz?

Topaç — Nasıl kim olduğumu söylemedim? Siz dinlemek ve inanmak istemediniz ki...

Otelci — Doğru... Bütün kabahat bende. İnsan anlamadan, dinlemeden iş yaparsa böyle olur... Eyvahlar olsun! Şimdi bu olay duyulunca herkes alay edecek. Bizim Yolcu Konmaz Oteli'nin şöhreti mahvolacak. (Ağlamaya başlar.) Benimle de bir güzel eğlenecekler.

Topaç — Fena mı? Sen de otelinin ismini değiştirir, Güngörmez Oteli yaparsın.

Otelci — Aman Topaç Bey, ayağını öpeyim. Bunları kimseye anlatma sakın. Ağzını iyi tut. Ben de sana teşekkür etmek üzere, seni öğle yemeğine davet ederim. Beraber yemek yeriz, yemekten sonra da kahvelerimizi içeriz.

Topaç — Demek beni hizmetinizde alıkoyuyorsunuz.

Otelci — Elbette, elbette... Senden iyi garson mu bulacağım?

Topaç — Pekâlâ, ben de suyun içindeki balık gibi ağzımı açmam.

(dinleyenlere) Eee, çocuklar... Mademki bu

sırrı siz de öğrendiniz, sizin de yolunuz

Ankara'ya düşerse benim gibi

doğruca buraya gelip kendinize bir

ziyafet çekin... Allaha ismarladık.

(Topaç soldan çıkarken perde kapanır.)

Cemil MİROĞLU

Doğa ile dinin, Tanrı ya da Tanrıça ile insanın, şiir ile mitolojinin kaynaştığı bir topraktır Anadolu. Burada insanlar, on iki bin yıldır motifler aracılığı ile iletişim kuruyorlar. Orta Anadolu'da Çatalhöyük ve Hacılar'da, Güney Anadolu'da Çayönü'nde, yani tarihin ilk yerleşimlerinde görülen simgeleri, günümüz kilim, halı, çorap, eldiven vb. gibi el sanatları ürünlerinde de bulmak olasıdır.

Oya, Anadolu'da süslemek ve en önemlisi de kişiler arası iletişim kurmak için yapılan bir örgüdür. Dantel, tığ işi gibi benzerlerinden onu ayıran en önemli özellik üç boyutlu olması ve bir dikiş iğnesi ile örülmesidir.

Anadolu'da oya onu yapan kadının yaşam öyküsüdür. Kız çocukları 6-7 yaşlarında oya yapmaya başlarlar. İğne, iplik tutamayacak yaşa gelene dek bu örgüyü yapmayı sürdürürler. Tüm yaşam boyunca duygularını, gizlerini, inançlarını, mutluluklarını oya denilen bu yapma çiçekle dile getirirler.

Oyalardaki bitki ve çiçekler, kadınlar tarafından bir anlatım dili olarak kullanılır. İlginç olan bir başka yön ise oyanın çocukluk, buluş, genç kızlık, nişanlılık, evlilik, olgunluk ve yaşlılık evreleri geçiren bir kadının yaşadığı tüm bu dönemlerdeki görüş ve düşünce farklılıklarını simgelemesidir. Aynı oyayı yapan bir genç kızla, yaşlı bir kadının ona verdikleri isim aynı olsa da anlatımları farklıdır.

Yapımında ipek iplikten tüle, boncuktan ufak kâğıt parçalarına kadar yüzlerce malzemenin kullanıldığı bir el sanatıdır oya.

Oyalar yüzyıllardır, Anadolu'da okuma yazma oranları düşük, haberleşme araçlarından yararlanamayan kadınların bir çeşit iletişim aracı olmuştur. Günümüzde, kırsal kesimde yaşayan kadınların haberleşmelerine yardımcı olmaya devam etmektedir. Çiçeklerden oluşan bir anlatım dili, sevgililik, nişanlılık ve evlilik aşamalarından geçerek aile ilişkilerini bile düzenleyebilecek boyutlardadır. Anadolu kadını, kaderini (sevdim alamadım), sevincini (şeker pembesi), özlemini (yarım ile), sevgisini (çayır- çimen), nefretini (biber) ve hemen hemen tüm düşüncelerini oyalarla çevresindekilere iletir. Bu gizli iletişimi genellikle kadınlar kullanır.

Oyaların dilini araştırırken, coğrafi bölge, bitki örtüsü, yörenin inançları, gelenekleri, görenekleri, oyayı ören kadının yaşı, oyanın kullanım amacı gibi konularda önemli saptamalar yapmak gerekmektedir. Örneğin, Akdeniz bölgesinde portakal oyası, İç Anadolu'da domates veya elma olur. Bunun nedeni kurak ve yüksek bölgelerde portakal yetişmediğinden, doğaldır ki orada portakala ait oyalar yoktur. Oyaların konusu genellikle çiçeklerdir. Bunun nedeni ise çiçeklerin özünde bulunan veya bulunduğu varsayılan doğal

güçlerdir. Eski çağlarda birçok boya, ilaç, zehir, çiçeklerden yapılmıştır. Doğum veya ölüm günlerinde etrafta görülen yine çiçeklerdir. Kadın ile çiçek yüzyıllardır hep iç içe olmuştur. Çağdaş şehir toplumlarında çiçek, kadına ve hastaya gider.

Hatta toplumumuzda “gül gibi kız”, “gonca gül”, “deve dikenini gibi kadın”, “Kabak çiçeği gibi açıldı.”, “Nergisler gibi kokuyorsun.” gibi deyimler hep kadınlara yakıştırılmıştır. Anadolu'da yıllardır el sanatlarının her dalında eşim Güran Erbek ile araştırmalar yaptık. Şayet rastladığımız oya isimlerinden bir liste yapmış olsa idik ufak çapta bir kitap olurdu. En yaygın olan oyalarından birkaçını inceleyelim. Örneğin gül oya. İslamiyetten sonra gül, Hz. Muhammet'in çiçeği sayılmıştır. Günümüzde Kocaeli'nde evlenmek isteyen genç kız yakasına ya da saçına gül takar. Bu tavır “Evlilik çağındayım.” demektir. Öte yandan bir genç kıza âşık olan delikanlı, âşkından sararıp solduğunu anlatmak için

sarı gül taşır. Kız oğlanın önerisini kabul etmişse, kırmızı gül takarak “Ben de sana âşığıım.” yanıtını verir. Bu örneklerde görüldüğü gibi gül, sevgiyi, iki insanın tanışması için gereken iletişimi sözsüz olarak sağlamıştır. Gülün başka bir anlamı da yaşam, ruhun ölümsüzlüğü, ölümden sonra dirilme gibi inanışların simgesidir. Baharat olarak kullanılan karanfili yan yana dizerek oluşturulan oya türü “karanfil oya”dır; “çatal karanfil”, “yediveren karanfil”, “boz karanfil” gibi adlar alır. Anadolu'nun birçok yöresinde erkeğin nişanlılık talebi, kırmızı karanfil gönderilerek veya takılarak kabul edilir. Gülün aksine, karanfil çiçeği, genelde aşkın fiziksel iletişim aracı olarak kullanılır. Nergis oya Anadolu'da üzüntü, yalnızlık ve ayrılığı simgelemek için kullanılır.

Kadın, eğer sarı nergis oyası takmış ise ayrılık kesindir, kavuşmak olanaksızdır. “Dağ nergisi”, “bayan nergis”, “nergis oya” gibi oya isimleri vardır. Nergis mitolojide ve öykülerde olduğu gibi oyalarda da yalnızlığın ve ayrılığın simgesidir. Yurdumuzda, bazı yörelerde, kadının, erkek çocuk sahibi olana kadar, evde büyüklerin yanında konuşması yasaktır. Konuşması uygun görülmeyen kadınların, duygularını oyalarla anlatması gelenek olmuştur. Örneğin, evliliğin ilk haftasından sonra anne ve baba evine el öpmeye giderken kadın, kocasından memnun olmadığını başına taktığı biber oyası ile anlatır. Eğer kırmızı biber oyası bağlamış ise ilişkinin ümitsiz ve biber gibi acı olduğunu ailesine sessizce belirtmektedir. Gelin eğer mutlu ise “hercai menekşe” veya “çayır çimen” oyası takar. Oya, hem arkeolojik, hem mitolojik, hem de etnolojik anlamda yıllar boyu bitmeden, tükenmeden devam edebilecek türde bir el sanatıdır. Çağdaş iletişim olanaklarına, günümüz teknolojisinin ürünlerine karşın bir iğne bir iplikle dünyalar yaratan bir sistemdir. Yeter ki hâlâ onu yapabilen bir Anadolu kızı olsun.

Mine ERBEK

2.TEMA ATATÜRK

- ▶ UNUTULMAYAN HAFTA
- ▶ ATATÜRK VE TÜRK DİLİ
- ▶ ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU
- ▶ **SERBEST OKUMA METİNLERİ**
- ▶ ATATÜRK'ÜN OKUTTUĞU MUSTAFA
- ▶ MUSTAFA KEMAL'İ DÜŞÜNÜYORUM

UNUTULMAYAN HAFTA

Bu okula geledi dört hafta olmuştu. Okulumu, öğretmenlerimi, arkadaşlarımı tanımaya çalışıyordum. Eski okulumu ve sınıf arkadaşlarımı da çok özliyordum. Burada herkesin arkadaşı vardı. Beni de yanlarına çağırıyorlardı ama... Galiba zamana ihtiyacım vardı.

Çarşamba günüydü. Türkçe dersinin sonlarına doğru öğretmenimiz:

— Çocuklar, biliyorsunuz, önümüzdeki hafta 10 Kasım Atatürk Haftası. Bu haftayla ilgili olarak neler yapabiliriz? Düşünün bakalım, dedi.

Ön sıralardan bir arkadaşımız:

— Öğretmenim, Atatürk'ün hayatını, kişiliğini ve başarılarını konu alan bir oratoryo düzenleyebiliriz.

— Olabilir Ali, bunu düşünelim. Başka, aklınıza neler geliyor çocuklar?

— Atatürk konulu bir şiir dinletisi düzenleyebiliriz.

— Bak bu da güzel bir fikir Tuncay. Bu konu ile sen ilgilen. Bu işin düzenlenmesini sana bırakıyorum, olur mu?

Öğretmenimizin bu yaklaşımı çok hoşuma gitmişti. Biraz çekinerek ben de elimi kaldırdım.

Öğretmenimiz:

— Seni dinliyoruz Sema, deyince birden heyecanlansam da ayağa kalktım:

— Öğretmenim, arkadaşımızla Atatürk'ün kişiliği, fikir hayatı ve değişik konulardaki görüş ve düşüncelerini dile getiren bir program hazırlayabilir miyiz?

— Çok iyi düşünmüşsün Sema. Bak ben de böyle bir şey hazırlamanızı isteyecektim. Bu konuyla da sen ilgilen. Arkadaşlarınla hemen çalışmalara başlayın.

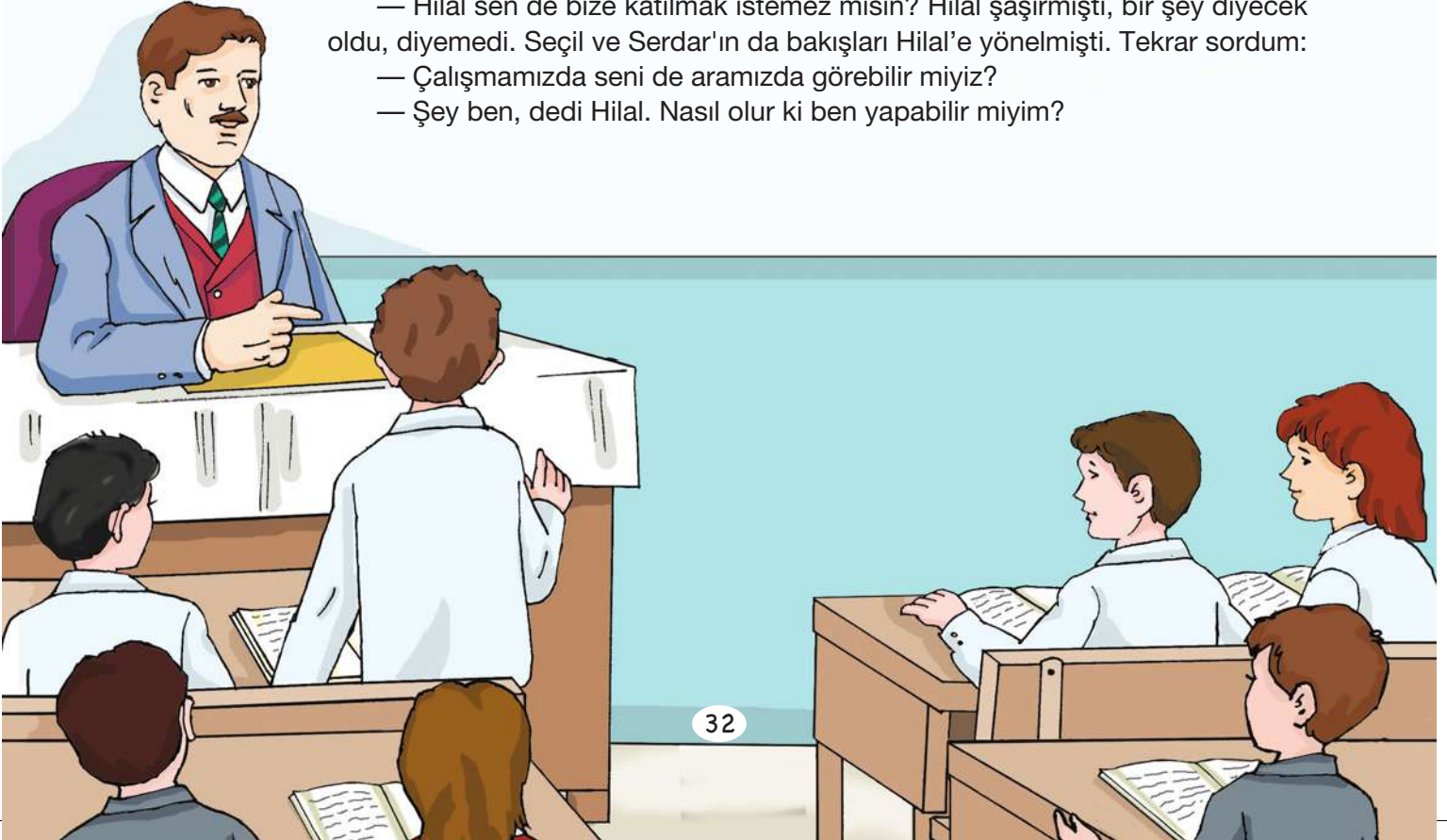
Öğretmenimizin söyledikleri doğrusu beni çok mutlu etmişti. Düşüncemi paylaşmış ve söylediklerim öğretmenim tarafından olumlu karşılanmıştı. Bu arada ders bitmiş, teneffüs zili de çalmıştı.

Teneffüste Seçil ve Serdar yanıma gelip programı birlikte hazırlayabileceğimizi söylediler. Hemen oturduk. Neler yapabileceğimizi ve hangi kaynaklardan ne şekilde yararlanabileceğimizi konuştuk. Bu sırada duvar kenarında oturan ve yeni tanıştığım Hilal de bizi uzaktan ilgiyle dinliyordu. Dört haftalık gözlemlerime göre Hilal, sessiz, içine kapanık ve sakin biydi. Sınıfta pek söz almaz, derslere nadiren katılırdı. Onun bizi dinlediğini görünce ona seslendim:

— Hilal sen de bize katılmak istemez misin? Hilal şaşırmıştı, bir şey diyecek oldu, diyemedi. Seçil ve Serdar'ın da bakışları Hilal'e yönelmişti. Tekrar sordum:

— Çalışmamızda seni de aramızda görebilir miyiz?

— Şey ben, dedi Hilal. Nasıl olur ki ben yapabilir miyim?

Serdar:

— Dedem söylemişti. Bir işi başarmak istiyorsan önce korkularını yenecek ve kendine güveneceksin. Sonrası iyi bir planlama ve düzenli çalışmadır.

Şimdi herkes Hilal'in gözlerine bakıyor, onun evet demesini bekliyordu. Hilal çok heyecanlanmıştı, bunu gözlerinden okuyabiliyordum.

— Evet evet, ben de çalışmak isterim, isterim de ben ne yapacağımı bilmiyorum ki, deyince hep birlikte gülüşmüştük. Hilal de bizim kahkahalarımıza katılmış ve yerinden kalkarak yanımıza gelmişti.

Hilal'in de aramıza katılmak istemesi bizi hem şaşırtmış hem de mutlu etmişti. Artık biz bir ekip olmuştuk. Şimdi neler yapacağımızı görüşecek ve aramızda görev dağılımı yapacaktık. Bunun için öğle tatilinde okul kütüphanesinde buluşmak üzere sözleştik.

Öğle tatili olunca okulumuzun kütüphanesinde arkadaşlarımızla buluştuk. Kütüphanenin bir köşesi Atatürk'e dair kitaplara ayrılmıştı. Önce aramızda bir görev dağılımı yaptık. Serdar, Atatürk'ün fikir hayatını, Hilal, Atatürk'ün kişilik özelliklerini, Seçil de Atatürk'ün akıl ve bilime verdiği önemi araştırarak, araştırmalarının sonuçlarına göre sunumlarını hazırlayacaklardı. Arkadaşlar, benim de program yöneticisi olarak grup sözcüsü olmamı istediler. Arkadaşlarımın bu düşüncesi beni hem çok heyecanlandırmış hem de çok mutlu etmişti. Hemen işe koyulduk. Önce Atatürk bölümünden ilgili kitap ve dergileri inceledik, notlar aldık. Sunumlarda kullanmak üzere konuyla ilgili görsel materyalleri de inceledik.

Aradan iki gün geçmişti. Grup arkadaşlarımız sunum için gerekli bütün hazırlıklarını yapmışlardı. Son bir kez kütüphanede toplanıp çalışmalarımızı kontrol edip son düzeltmelerimizi de yaptık. Daha sonra sunum için sıralama yaptık. Buna göre ben programı açacak, arkadaşlarımı tanıtacağım. Sırasıyla Serdar, Seçil ve Hilal konuşacaklardı. Hilal çok heyecanlanacağını düşünerek son konuşmacı olmak istediğini söyledi. Böylelikle diğer arkadaşları konuşana dek heyecanını yenebileceğini belirtti.

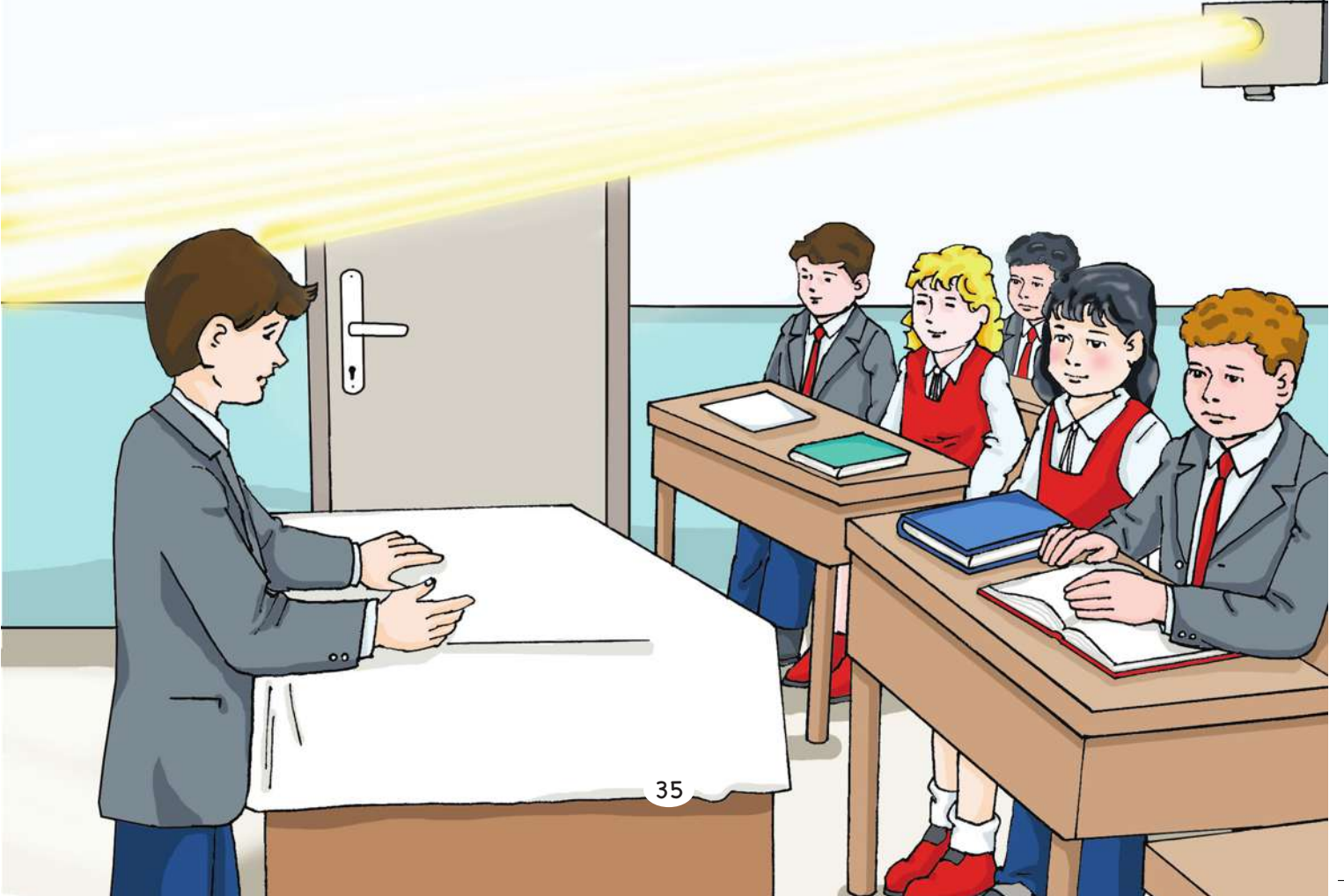
Türk milletinin çok zengin bir tarihî ve kültürel birikime sahip olduğunu bilen Atatürk, bu birikimin ortaya çıkarılması için bilimsel çalışmalar yapılmasını emretmiş ve bu çalışmaları yakından takip etmiştir. O, Türk milletinin tarihte gösterdiği başarı ve zaferlerle övünmüş ve konuşmalarında da bu konuya özel önem vermiştir. “Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuşlardır. Bunu aramak, incelemek, Türklüğe ve dünyaya bildirmek bizler için bir borçtur.” Atatürk, sözlerini bugünün çocukları olan bizlere seslenerek tamamlar: “Türk çocuğu atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.” Atatürk'ün bu sözünden de anlıyoruz ki bizlere düşen bir görev de kültürümüzü ve tarihimizi çok iyi bilmek ve onu geleceğe taşımaktır. Bunu yaparken Atatürk'ün düşüncelerinin pek çoğunu kapsayan milliyetçilik, cumhuriyetçilik, devletçilik, laiklik, halkçılık ve inkılapçılık ilkelerini çok iyi anlamalı ve bu ilkelerin ışığında ülkemizi ileri ülkeler seviyesine çıkarma hedefinde olmalıyız. Arkadaşlar, konuşmamı burada tamamlarken beni dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ederim. Sorularınızı arkadaşlarımla sunumları da bittikten sonra alacağım.

Seçil'in konuşması tamamlandıktan sonra kürsüye Serdar gelmişti. Serdar tok sesiyle sakince konuşmaya başladı:

Değerli Arkadaşlar,

Ben de sözlerime arkadaşımın bıraktığı yerden devam etmek istiyorum. Seçil'in de dediği gibi Atatürk'ün fikir hayatının esasını onun millî kültüre ve tarihimize verdiği önem oluşturmaktadır.

Akıl ve bilim arasında nasıl bir ilişki vardır? Akıl, düşünmeyi, soru sormayı gerektirir. Soru sormak, merak etmek bilimsel düşüncenin temelidir. Her şey soru ile başlar. Bilim, sorulan bu sorulara akıl ve mantık süzgecinden geçirerek deneysel yollarla cevap arar. “Akılcılık ve bilimcilik ilkesi, aklın hâkimiyetini, yani olayları akılla değerlendirmeyi ve bilimin rehberliğini benimser.” Bugünkü bilimsel gelişmelerin temelini hiç şüphesiz akıl ve mantık oluşturur. Ancak bilinmelidir ki Atatürk karşılaştığı her soruna akılcı ve bilimsel çözümler üretmiş, akıl ve bilimin gösterdiği yoldan asla ayrılmamıştır. Onun, “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” sözü bu yaklaşımın en önemli göstergesidir.

Atatürk'ün bu sözüyle bundan yıllar önce söylediği bu sözün bilim ve teknolojiadaki gelişmelere paralel olarak ne denli önemli olduğunu hiç düşündünüz mü? Atatürk'ün yaşadığı dönemde bilgisayar var mıydı? Ya İnternet? Bugün, İnternet aracılığıyla her türlü bilgiye istediğimiz anda ulaşabiliyoruz. Şu an içinde bulunduğumuz okulun bizim için tek bilgi kaynağı olduğunu kim söyleyebilir? Bilim ve teknolojiadaki ilerlemenin hızına ulaşmak için sanırım çok daha fazla çalışmak gerekecektir. Bilimsel çalışmalarda gelinecek nokta Atatürk'ün ne kadar haklı olduğunu göstermektedir.

Sözlerimi Atatürk'ün şu sözleriyle tamamlamak istiyorum: “Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alakasız yaşayamayız... Aksine yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.” “Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır.”

Seçil ve Serdar'ın konuşmaları tamamlandıktan sonra sıra Hilal'e gelmişti. Hilal'in her hâinden çok heyecanlı olduğu belliydi. Ben biraz da Hilal'i teskin etmek onun heyecanını yatıştırmak için Serdar'ın konuşmasından sonra söz aldım:

Arkadaşlar, gördüğünüz gibi Atatürk her zaman aklın ve bilimin yol göstericiliğinde hareket etmiş, tarihimiz ve kültürümüzün zenginliklerinin ortaya çıkarılmasında hayatı boyunca çalışmış çok yönlü bir lider ve devlet adamıdır. Şimdi de sizlere Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği önem konusunda Hilal arkadaşımız sunumunu yapacaktır.

Benim bu sözlerimden sonra sınıfta güçlü bir alkış koptu. Hilal bu alkışlarla kürsüye geldi:

Değerli arkadaşlar,

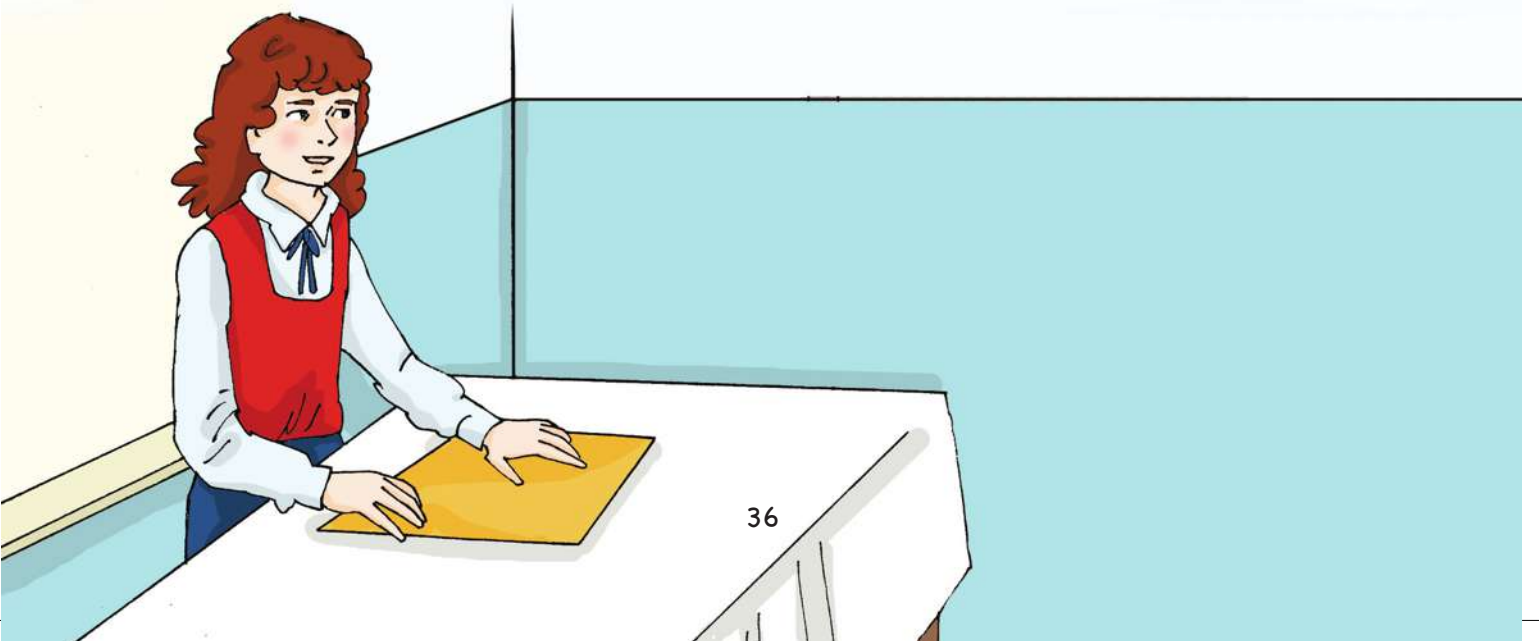
Ben de sizlere Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği önemi anlatacağım. Öncelikle sizlere Atatürk'ün şu sözlerini hatırlatmak istiyorum:

“Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.”

“Efendiler, hepiniz mebus olabilirsiniz; vekil olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Fakat sanatkar olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu sanatçıları sevelim.”

Arkadaşlar, sizce Atatürk bu sözlerinde ne demek istemiştir?

Hilal'in bu sorusu sınıfta önce bir sessizliğe sonra hafif hafif kıpırdanmalara sebep olmuştu. Hilal'in sınıf içerisinde bu derece rahat konuşması hatta soru sorması herkesi şaşırtmıştı. Onu benden daha çok tanıyan sınıf arkadaşları Hilal'deki bu değişimden cesaret alarak onun sorusuna istekle cevap verdiler. Hilal arkadaşlarımızı dinledi ve söz almak isteyenlere sırasıyla söz hakkı verdi. Artık sesi daha gür çıkıyordu. Konuştukça kendine güveni geliyor, arkadaşlarının gözlerinin içine bakmaktan çekinmiyordu:

Atatürk'e göre sanat, bir milletin uygarlaşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Atatürk sanatı, uygarlık savaşında en etkin, kalpten kalbe giden en sıcak, en dolaysız, en sağlıklı araç saymıştır. Şüphesiz sanatın evrensel bir dili vardır. Sanat, insanlar ve toplumlar arasında kurulan bir barış köprüsüdür. Birçok savaşa katılmış bir komutan olarak Atatürk, savaşın ne denli yıkımlara neden olduğunu çok iyi bilmekteydi. Bunu hayatının önemli bir bölümünde bizzat yaşamış ve birçok fidanın henüz tazelik döneminde solup gittiğine tanıklık etmişti. Bu itibarla Atatürk, barışa ve kardeşçe yaşamaya önem vermiş, bunu sözleriyle de desteklemiştir.

Onun "Yurtta barış, dünyada barış." sözünün, yüreğindeki insan sevgisini göstermesi bakımından da anlamı çok büyüktür. Bugün Atatürk'ün bu sözüne ne denli ihtiyacımız olduğunu yakın çevremizde devam eden savaşlar ve bu savaşların meydana getirdiği yıkımlardan çok iyi anladığımızı sanıyorum. İşte bu söze içten inanmış Atatürk, barışa ve sevgiye giden yolların en önemlilerinden birinin de sanat olduğunu çok iyi bilmekteydi. Bunun için Cumhuriyet'i kurduktan hemen sonra Atatürk çağdaş Türk sanatını geliştirmek amacıyla Avrupa'ya resim, heykel ve müzik öğrenimi için gençler göndermiş. Ankara Devlet Konservatuvarını, Ankara Devlet Tiyatrosunu ve Operasını, Filarmoni Orkestrasını kurdurmuştur. Özellikle Rumeli türkülerini dinlemeyi çok seven Atatürk, ülkemizin gerçek sanat değerlerini çıkarmak için yaptığı çalışmaları da yerinde takip etmiştir.

Değerli Arkadaşlar,

Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği önemi birkaç dakika içinde anlatmak elbette mümkün değildir. Bana ayrılan süre içinde sizlerle bu kadarını paylaşabildim. Umuyor ve diliyorum ki sizler de bu konuda daha farklı bilgi ve belgelere ulaşmak için araştırarak, Atatürk'ün barış ve sevgi için sanata ne denli önem verdiğini daha yakından görmek isteyeceksiniz. Sözlerimi tamamlarken beni dinlediğiniz için ayrıca teşekkürü bir borç biliyorum.

Hilal'in bu etkileşimli ve şaşırtıcı konuşması bittikten sonra sınıfta bir alkış tufanı koptu. Hatta bazı arkadaşlarımız onu ayakta alkışladı. Öğretmenimiz de yerinden kalkarak önce Hilal'i sonra bizi tek tek tebrik etti. Hepimiz bu işi beraberce başarmanın verdiği gurur ve mutlulukla kürsüden indik.

O haftadan sonra Hilal artık derslere sık sık katılıyor, kendini rahatça ifade edebiliyordu. Seçil, Serdar, Hilal ve ben çok iyi arkadaş olmuştuk. Ben de yeni okulumda yeni arkadaşlar bulmanın verdiği güvenle geleceğe umutla bakıyordum.

Komisyon

ATATÜRK VE TÜRK DİLİ

Ulu Önder Atatürk tutkundu Türk diline,
Nereye gitti ise kalem aldı eline.
Dilin güçlülüğüne inanırdı ezelden,
O, harfleri öğretti; çocuk, gence tez elden.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Millî duygu ve dilin çok kuvvetlidir bağı,
İşlek, zengin olması aştırır her an çağı.
Dilini ihmal eden, okuyup yazamayan,
Ayak altında kalır; solarız ayan beyan.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Gelir milletin gücü dilini konuşmaktan,
Yeter ki iyi öğren; kurtulursun şaşmaktan.
Önem göstermeyenler düşmana boyun eğer,
Perişan bir şekilde ne yurt kalır ne de yer.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

İncelemek, öğrenmek her Türk'ün görevidir,
Araştırıp okumak, topyekûn ödevidir.
Odur Türkçeyi öven; savunurdu, kollardı,
Çıkmazdan kurtararak geleceğe yollardı.

A B C Ç D E
F G Ğ H I
İ J K L M N
O Ö P R S Ş
T U Ü V Y Z

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Seslenirdi gençliğe, öğrenin dilinizi.
Kültürlü insan olun, kimse yenmesin sizi.
“Açı, uzay, gerekçe, kesit, konum, dikdörtgen
Artı, eksi, yarı çap, eşit, çarpı ve üçgen”

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Düşünce birliğini dilimiz oluşturur,
Saygı, sevgi, hürmeti okulda buluşturur.
Vatan, bayrak değerli; dilimiz de çok kutsal,
Titizlik ve duyarlık gösterip tedbiri al.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Bağımsız olmalıdır, dilimiz millet gibi,
Değer verirse daim, biz oluruz galibi.
Ata’ma minnettarsınız bu günleri gören o,
Hasan ve millet için hep emekler veren o.

Atatürk ve Türk dili millî varlığımızdır,
Güneş ve Ay misali yanan ışığımızdır.

Hasan SANCAK

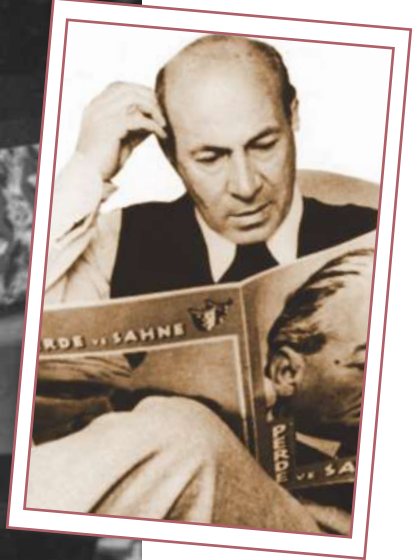
ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU

Yıl 1931... Düzgün, örgütlü bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden yaşantıya kavuşan “Darülbedayi” o zamanlar sayısı on beşi geçmeyen kadrosuyla yeni bir Anadolu turnesine çıkmıştır. İlk uğrağı yine Ankara’dır. En büyük seyircisi de yine Atatürk.

Atatürk, bir yıl önce tarihî sözleriyle şeref verdiği bu sanatın gönülleri tok çocuklarını bir akşam sofrasında konukluyor, onlarla uzun saatler oturup meslekleri, sanatları üzerinde konuşuyor. Bu konuşma bir an öyle bir biçim alıyor ki Atatürk kurula başkanlık eden Muhsin Ertuğrul’dan oynadığı yapıtlardan birinin bir sahnesini, bir parçasını huzurunda tekrar etmesini, oynamasını veya yüksek sesle okumasını rica ediyor.

Muhsin sahne dışında kalabalık bir topluluk içinde bile uzun boylu konuşmaktan kaçınacak kadar sıkılgan bir insandır. Mesleğiyle ters gibi görünen fakat kendisini yakından tanıyanlarca bilinen bu huyu yüzünden Atatürk’ün buyruğunu yerine getiremiyor. Önce bunu bir sanatçı kaprisi sanan Atatürk, gücenir gibi oluyor, hatta öfkeleniyor. Uzun ısrar ve tartışmalardan sonra Muhsin, arkadaşlarının da yardımıyla kendisini kandırmayı başarıyor. Fakat Atatürk isteğinden vazgeçmiyor:

— “Peki, diyor. Seninle bir bahse girelim: Sana bir piyes göndereceğim, bunu oynayacaksın, ben de gelip seyredeceğim. Aman dikkat et, rolünü iyi oynamazsan seni bizzat ben eleştireceğim, kötü bir aktör olduğuna inanacağım; iyi oynarsan o zaman da gerçek bir sanatçı olduğuna inanacağım.

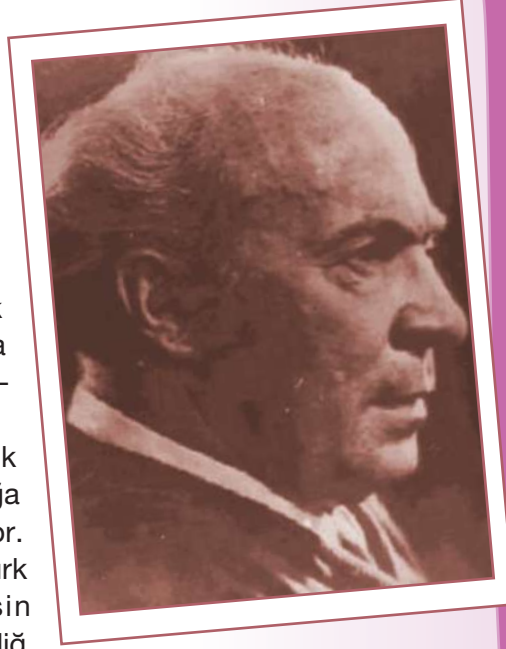
Muhsin bu bahsi kabul ediyor ve Atatürk'ün buyruğunu bu biçimde memnurlukla yerine getireceğini söylüyor.

Yıl 1932... Aradan uzunca bir zaman geçmiş ama Atatürk bu bahsi unutmamıştır. Bir gün Muhsin, oynanmak üzere gönderdiği bir piyesi alıyor. Bu piyes Faruk Nafiz Çamlıbel'in Akin'idır. Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya, Batı'ya yayılıp genişlemelerini anlatan bir destan.

Muhsin ve arkadaşları 1932 yılının ilk aylarında Akin'ı oynamak üzere hazırlığa başlıyorlar. Dekorlar, kostümler yapılıyor. Roller dağıtılıp ezberleniyor... Yapıtta Türk hakanı İstemi Han'ı bizzat Muhsin oynayacaktır. Öteki roller Galip, Emin Belig, Hüseyin Kemal, Talât, Neyyire Neyyir, Şaziye ve Zehra arasında bölünüyor. Provalar ilerlerken Atatürk birkaç defa yapıtın hazır olup olmadığını soruyor. Nihayet yapıt oynanacak duruma geldikten sonra, temsillere başlanabileceği Atatürk'e bildiriliyor ve şubat ayının ilk haftalarında Akin oynanıyor.

Başta Muhsin olmak üzere yapıtta rol alan bütün sanatçıların ne büyük bir heyecan içinde olduklarını kolayca düşünebilirsiniz. Atatürk, ilk defa Tepebaşı Tiyatrosuna gelecek ve temsili seyredecektir.

Atatürk'ün, her işte olduğu gibi sanat işlerinde de ne kadar güç beğendiğini, ufak tefek başarılarla kendisini memnun etmeye olanak bulunmadığını çok iyi bilen; hele bir yıl kadar önce konuyu hiç unutmayan Muhsin, en ufak bir falsoya yer vermemek gerektiğini çok iyi bilmektedir. Onun için maddi, manevi elden gelen bütün çabayı harcayarak Akin'ı eksiksiz oynamaya çalışıyor.

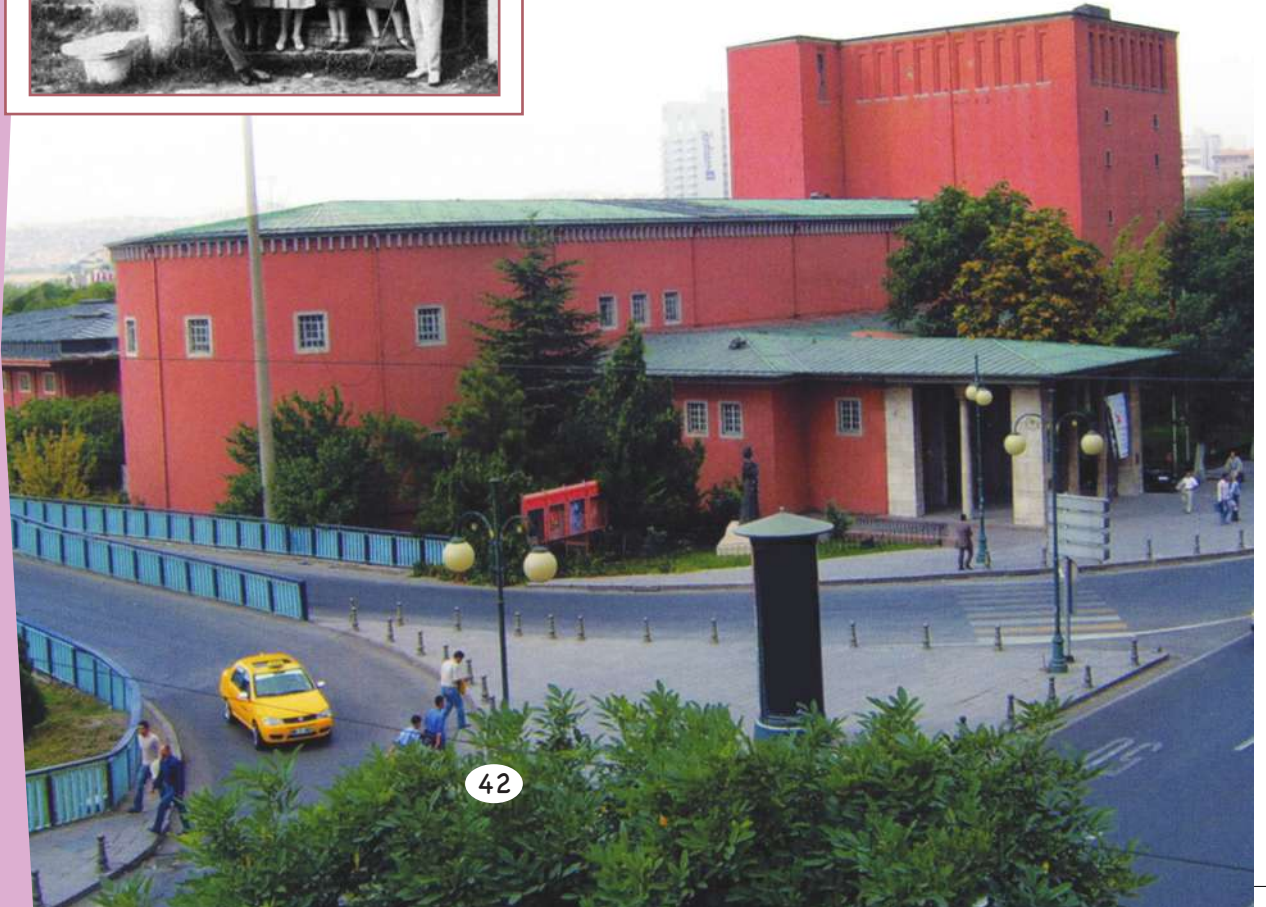

1932 yılının 19 Şubat akşamı Atatürk, Akın'ı görmek üzere Tepebaşı Tiyatrosuna geliyor... O gece Türk tiyatrosu için tarihsel ve unutulmaz bir gecedir.

Perde açılıyor. Şehir Tiyatrosunun doğuşunda ve gelişmesinde çok emeği geçen eski vali Muhittin Üstündağ, Atatürk'ün yanındadır ama o, piyesi seyretmiyor, bütün dikkati ile Atatürk'ün yüzünde her an bir memnurluk veya öfke çizgisinin belirmesini bekliyor. Temsil ilerledikçe Atatürk'ün ilgisi artıyor, bakışları yumuşuyor ve ilk perde kapanmak üzere iken Muhittin Üstündağ yanaklarından iki damla yaşın süzüldüğünü görüyor.

Bu arada birinci perde kapanmıştır. İlk alkışlar, en değerli alkışlar Atatürk'ün locasından yükseliyor. Temsilden sonra başta Muhsin olmak üzere yapıtta rol alan sanatçıları yanına kabul eden Atatürk, hepsini tebrik ediyor, güzel sözlerle hepsinin gönüllerini hoş ediyor ve teşvik ediyor, sonra Muhsin'e dönerek: "Bahsi kazandın." diyor. "Sen bizim en değerli sanatçımızsın."

Lütfi AY

ATATÜRK'ÜN OKUTTUĞU MUSTAFA

Yalova, 1929 yaz aylarında:

Dağılan sürümü toplayarak Balaban deresinden çıktım. Sığırları otлата otлата çiftliğe geliyordum. Derken uzakta yirmi kadar atlı belirdi. Sık sık böyle atlılara rastladığım için aldırmayarak yoluma devam ettim. Kim olduklarını merak bile etmemiştim.

Fakat baktım: En öndeki atlı bana doğru geliyordu. Yaklaşınca atından indi; çiftliğe nereden girildiğini soruyordu.

— Siz yanlış yoldan gelmişsiniz. Çiftliğin yolu şuradadır.

Bu atlı benden adımı da öğrenmek istedi.

— Mustafa, diye karşılık verince gülümsedi.

— Benim de adım Mustafa; demek adaşız!

Sonra birdenbire:

— Gazi'yi tanır mısın? diye sordu.

— Tanırım, dedim.

— Onu sever misin?

— Severim!

— Niçin seversin?

O günkü sığirtmaç aklımla Şu karşılığı verdim:

— Paşa olduğu için severim!

Tekrar gülmeye başladı. Ben, o tarihte, cılız, çelimsiz, hasta bir ocuktum... “Bu adam benimle eğleniyor galiba?” dedim. Fakat o, sorularının arkasını kesmiyordu. Bir aralık sordu:

— Sen ne iş görürsün?

Âdeta canım sıkıldı:

— İşte Şu gördüğün sığır ları gderim! dedim

— Ne kazanırsın?

— Ayda üç lira.

— Peki, söyle bana, ayda üç lira, yılda kaç lira eder?

Kendisinin ve yanındakilerinin yardımıyla ayda  liranın yılda ne ettiğini hesaplayarak karşılık verdim.

— 36 lira eder!

— Sana bu 36 yirayı versem ne yaparsın?

— Hiç, almam ki...

— Neden almıyorsun?

— Otuz altı lira çok para...

Sonra biraz düşünerek ilave ettim:

— Nereden aldın diye sorarlar...

Tanımadığım yolcu, tekrar gülümseyerek:

— Aferin oğlum, dedi, böyle olmalı... Fakat bu parayı, yol gösterdiğin için veriyorum sana! Kimse bir Şey demez!..

Hl benimle alay ettiğini sanıyordum. Otuz altı lirayı kabul etmeye bir koşulla razı oldum. Yolda yemek için getirdiğim yarım kilo ceviz vardı:

— Bu cevizleri alırsan ben de senin paranı alırım, dedim. O bana bir avuç para verdi, ben ona bir avuç ceviz verdim. Böylece deşmiş olduk.

Ayrılacağımız sırada yeniden adımı sordu:

— Mustafa, dedim.

— Benim de Mustafa ama, dedi, yanında Kemal'i var. Mustafa ile Kemal bir araya gelince ne olur?

İlk defa olarak kendi kendime:

— Sakın bu Mustafa Kemal Paşa olmasın?

Giderken sordu:

— Beni başka yerde görürsen tanır mısın?

Başımı salladım:

— Tanımaz mıyım ya... Sen Gazi Mustafa Kemal Paşa'sın!

Hayvanlarını dört nala sürüp gittiler. Ben de sığır larımı alarak çiftliğe döndüm.

Ertesi gün Kaplıca'lara çağırıldılar. Kapıdan içeri girince hiç şaşalamadım. Hemen gidip elini öptüm:

— Mustafa, dedi. Seni çiftliğime kâhya yapacağım! İster misin?

— Kâhya ne demek?

— Çobanların en büyüğü odur!

Karşılık vermedim. O yeniden sordu:

— Kâhyalık işi için ayda dört lira versem yetişir mi?

— Siz bilirsiniz, dedim.

— Hayır, Mustafa... Seni kâhya yapmayacağım, okula göndereceğim. Orada okuyup yazma öğreneceksin!

Sevindim.

— Okula gönderiniz... Bu, daha iyi... dedim. Aradan yirmi dört saat geçmeden kendimi Şişli'deki çocuk hastanesinde bulmuştum. Bana, orada çok güzel bakıyorlardı. Dört ay içerisinde tanınmayacak kadar değiştim. Yüzümün sarılığı kayboldu, iştahım yerine geldi. Hastaneden çıktıktan sonra -sözünün burasında dudaklarını koparacak gibi ısıyordu- Ata'm, beni yine aratarak Beşiktaş'ta 19'uncu ilkokula yazdırdı.

Bir gece yarısı hiç unutmam, hastaneye gelmişti. Doğruca benim yattığım odaya girdi. Onu görünce şaşırmıştım. Ayağa kalkmak istedim. Atatürk eliyle önleyerek:

— Sen ayağa kalkmayı bırak da buradan nasıl çıkacağını düşün diye gülümsedi. Sonra:

— Hani, dedi, seninle pazarlığa girişmiştik, dört lira aylığa razı olmuştun! Şimdi ver bakalım hastane paralarını...

Küçüktüm, sığırtmaçtım ama şaka ettiğini anlamıştım:

— Sen koskoca Gazi Paşa'sın... Elbette hastane parasını da verirsin dedim.

Selahaddin GÜNGÖR

MUSTAFA KEMAL'İ DÜŞÜNÜYORUM

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Yeleleri alevden al bir ata binmiş,
Aşıyor yüce dağları, engin denizleri
Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda
Işık ışık yanıyor mavi gözleri.

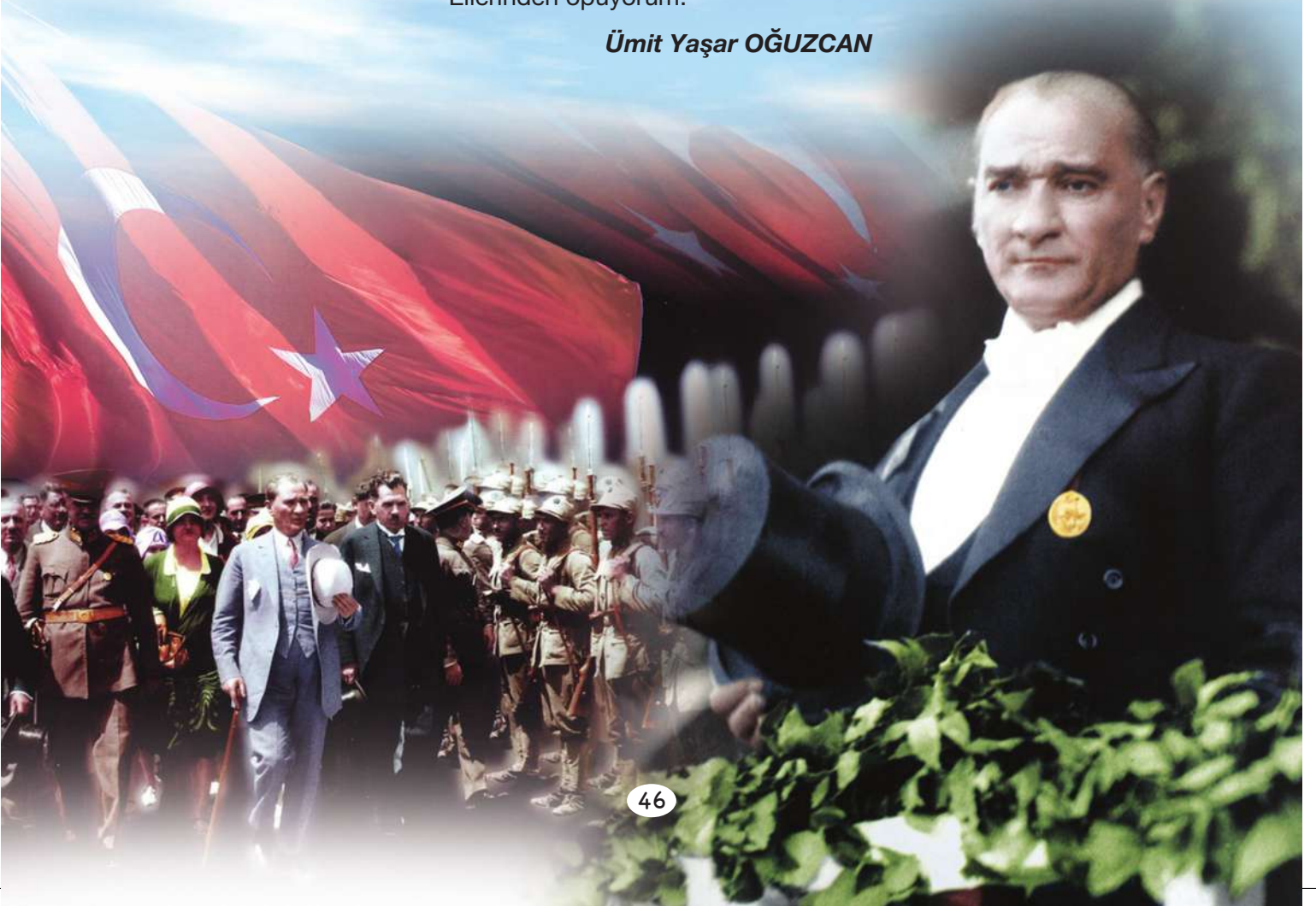
Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Yanmış, yıkılmış savaş meydanlarında
Destanlar yaratıyor cihanın görmediği;
Arkasından dağ dağ ordular geliyor
Her askeri Mustafa Kemal gibi.

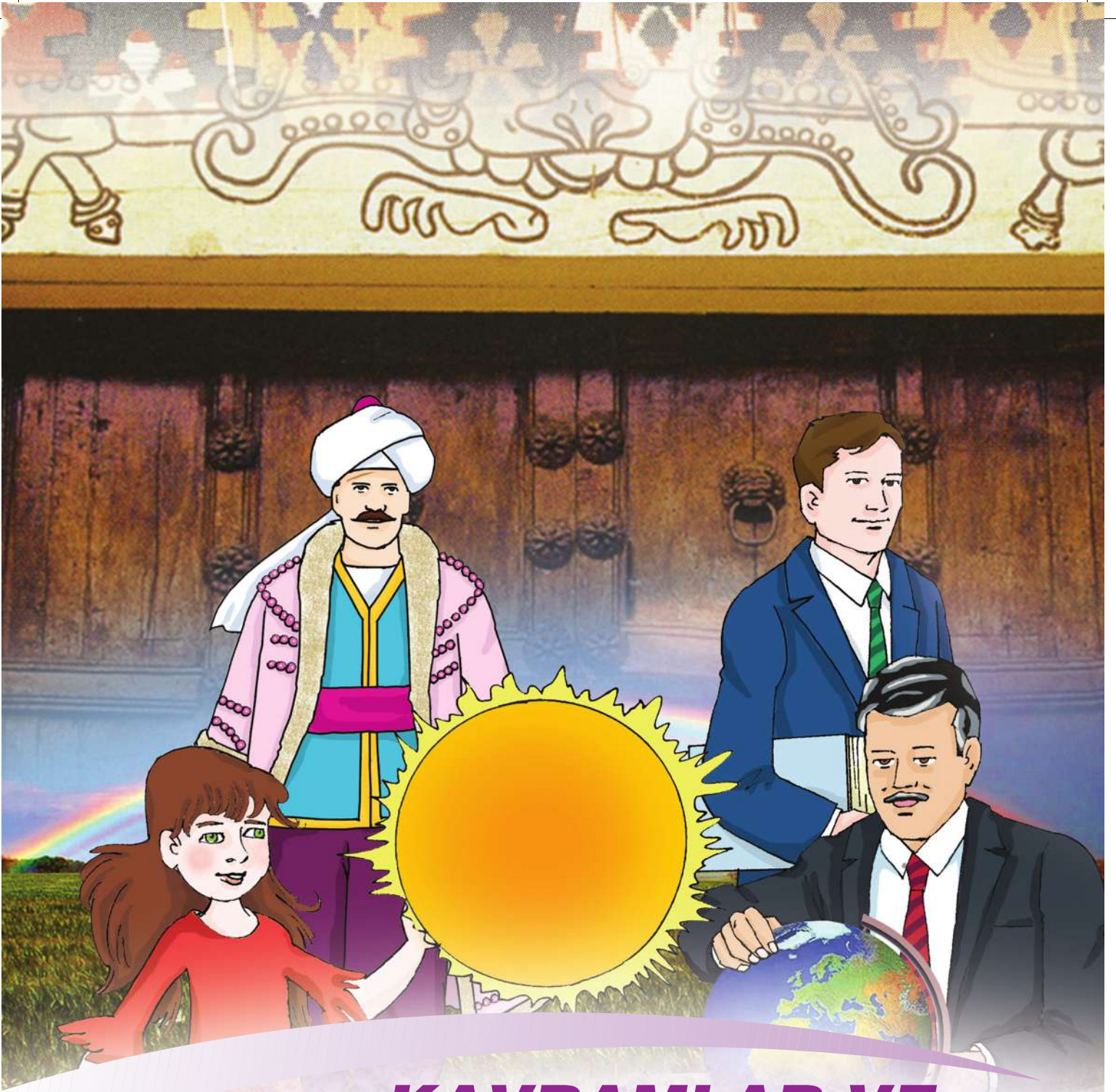
Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Gelmiş geçmiş kahramanlara bedel
Hükmediyor uçsuz bucaksız göklere.
Al bir ata binmiş yalın kılıç
Koşuyor zaferden zafere.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Ölmemiş bir kasım sabahı
Yine bizimle beraber her yerde
Yaşıyor dört köşesinde vatanın,
Yaşıyor damar damar yüreklerde.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum
Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda,
Mavi gözleri ıslıl ıslıl görüyorum.
Uykularıma giriyor her gece
Ellerinden öpüyorum.

Ümit Yaşar OĞUZCAN

3. TEMA KAVRAMLAR VE ÇAĞRIŞIMLAR

- BAKARDIM GÜNEŞ AVUÇLARIMDA
- HAYATA AÇILAN KAPILAR
- PEMBE İNCİLİ KAFTAN
- SERBEST OKUMA METİNLERİ
- İYİMSERLİK KÖTÜMSERLİK
- ANADOLU'DA RENKLER ÜSTÜNE

BAKARDIM GÜNEŞ AVUÇLARIMDA

Hani güzel çocukluk evleri vardı,
Görülmemiş rüyalar gördüğümüz.
Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce,
Ay üşümüş ellerimde kayardı,
Dışarda kar yağırdı ılık ılık.

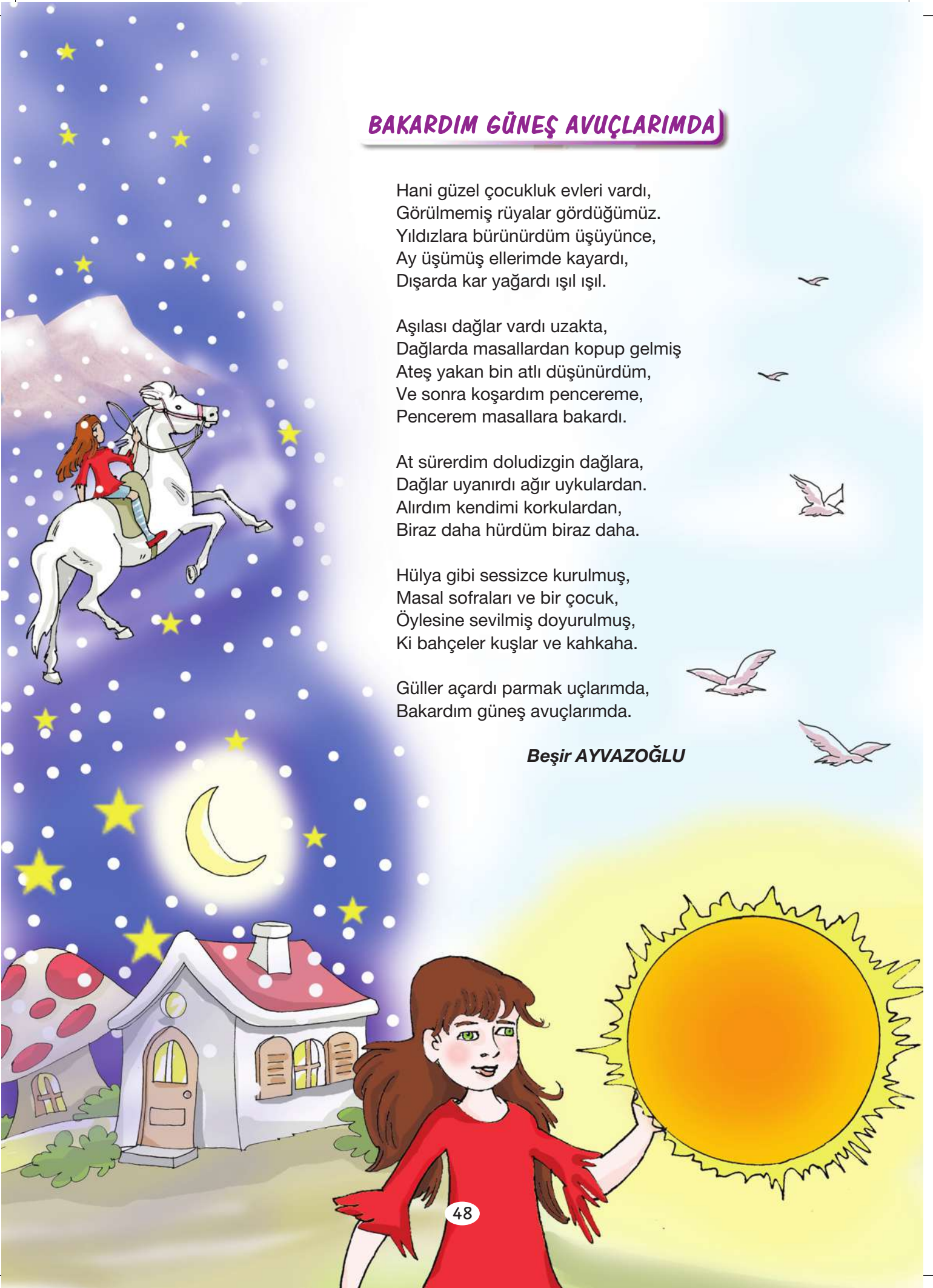
Aşılması dağlar vardı uzakta,
Dağlarda masallardan kopup gelmiş
Ateş yakan bin atlı düşünürdüm,
Ve sonra koşardım pencereye,
Pencerem masallara bakardı.

At sürerdim doludizgin dağlara,
Dağlar uyanırdı ağır uykulardan.
Alırdım kendimi korkulardan,
Biraz daha hürdüm biraz daha.

Hülya gibi sessizce kurulmuş,
Masal sofraları ve bir çocuk,
Öylesine sevilmiş doyurulmuş,
Ki bahçeler kuşlar ve kahkaha.

Güller açardı parmak uçlarımda,
Bakardım güneş avuçlarımda.

Beşir AYVAZOĞLU

HAYATA AÇILAN KAPILAR

İçinde yaşanan ve insan soluğu ile hayat bulan yapıların dış dünyayla ilişkilerini sağlar kapılar. Pencereleri, dışarıyı bize anlatan, “gösteren” gözlere benzetirsek; kapılar, sevmediğini dışarıda bırakıp sevdiğini içeri alan bir ağız gibidir. Sahip olunanı ardına saklayarak sahip olamayanda bir yabancılaşma duygusu yarattı kapılar. İnsanlık tarihi kadar eski bir öykü bu...

Kapılar, önemli yapıların giriş bölümlerini “dışardan” ayırmak için yapıldı. Şehir kapıları, düşmanlara karşı surlarla çevrilerek korunan kentlere girip çıkarken kullanılıyordu. Mezopotamya’dan başlayıp Anadolu medeniyetlerine, Eski Yunan’dan Çin’e, oradan da Selçuklu ve Osmanlı’ya kadar uzanan zaman diliminde, kapılar âdeta şehirlerin simgesi oldu. İstanbul surları üzerindeki Topkapı ve Edirnekapi, Diyarbakır Kalesi üzerindeki Urfa kapısı, ülkemizdeki şehir kapılarının en güzel örneklerinden birkaçı. Kentten içeri giren mallar, burada denetlendiği için bu kapılara “gümrük kapısı” denilmiştir. Ülkeler arasındaki sınırlarda da “kapı” sözcüğü, benzer bir anlamda kullanılır.

Geleneksel Türk evlerinde kapılar, evin “hayat” adı verilen bölümüne açılır. Hayattan bir merdivenle üst kata çıkılır. Bir evin tüm güzelliklerini başkalarına açıp kötülüklerin üzerine kapanır dış kapılar.

Kapıların üzerinde bulunan tokmak ve çekeceklerin, bir görüntü zenginliği olmanın ötesinde işlevleri vardır. Çok basit şekillerde olanlarının yanı sıra, küçük birer sanat eseri olarak değerlendirilebilecek örnekleri mevcuttur. Ev sahibinin nereden geldiğini, mesleğini ve ekonomik durumunu yansıtır kapı tokmaklarındaki ayrıntılar. Tokmaklarda çoğunlukla el şeklinin tercih edilmesi, insan elinin bol kazanç ve bereketi temsil etmesi inancına dayanır. Evlerin sesidir tokmaklar; eve misafir geldiğini ev sahibine haber verir. Ev içlerindeki kapılar ise daha yalındır. Buna karşılık, kapıların odaya bakan yüzleri iç mekân kimliğinin devamı olarak büyük bir özen ve ustalıklarla biçimlendirilmiştir. İç kapılarda ahşap, yaygın olarak kullanılan bir malzemedir. Sıcaklığı depolayan ve insanın duyguları üzerinde olumlu bir etki yaratan ahşaba, eski Türk evlerinin kapılarındaki süslemelerde sıkça rastlanır.

Şimdi yerlerini ağır metal kapılara bırakan o güzelim ahşap işlemeli kapılar, antikacıların soğuk vitrinlerinde bir masa tablası ya da iç dekor olarak kullanılmak üzere uygun fiyata satılmayı bekliyor. Yıllar boyunca yüzlerine vuran yağmurlara, rüzgârlara ve içlerinde sakladıkları anılara, kim nasıl değer biçecek dersiniz?

Kapıları kapatırız dış dünyanın tehditlerine karşı. Bir de üzerine kilit takarız bizden başkası açmasın diye.

Gelenleri sorgusuz sualsiz kabul ettiğimiz, başkalarına güvenip kapılarımızı hiç kilitlemediğimiz günler geride kaldı. Ali Baba ve Kırk Haramiler masalında olduğu gibi kilidi söz olan kapılar yok ki “‘Açıl susam, açıl!’” denildiğinde açılsın. Şimdi, şehrin kıyıda köşede kalmış birkaç mahallesi dışında, evler artık çelik kapılar ve geçmeli kilitlerle korunuyor.

Soğuk ama güvenli bir zırhın arkasında, sıcak sohbetlerimiz de “kilitleniyor”. Dökme demirden kilit ve anahtarları, kapı eşiklerini, belli belirsiz bir çocukluk anısı olarak da olsa hatırlayacak mı yeni gelen nesil? Anadolu kentlerinde, büyük şehirlerin ücra semtlerinde, hayatın aktığı yerdir kapı eşikleri. Kadınlar eşikte oturup dinlenirken bir yandan da komşularıyla sohbet ederek günlük hayatın sıkıntısından ve tekdüzeliğinden biraz olsun uzaklaşırlar.

Yaşantılarımıza olduğu kadar deyimlerimize de yerleşmiş kapılar. Sözelimi, akşam misafirliklerinde “Kapı kapı gezeriz.” Hiç belli olmaz, belki kararımızı değiştiririz diye “açık kapı bırakırız.” Aileye uzak birilerinden bahsederken “dış kapının mandalı” deyiveririz. “El kapılarında” çalışır, ekmeğimizi kazanırız. İstenmediğimiz yerlerden “kapı dışarı” ediliriz. “Kapıdan kovsalar bacadan gireriz” kimi zaman, eğer bir şeyi kafamıza koyduysak.

Üzerinde ahşap işlemleri zamanın acımasızlığında kaybolmaya yüz tutmuş cami kapıları, okulların otoriteyi simgeleyen demirden kocaman kapıları... Hangi kapıya gitsen başka bir öyküsü var ardında sakladığı. Sürgülü, döner, katlanır, çarpma, kendiliğinden açılan kapılar... İçeriye ya da dışarıya açılan kapılar; kapıların ardına saklanan dünyalar. Kendimize ve başkasına ait olanı ayıran sınır orası; gürültülü alarmlar, iri yapılı korumalar ve birkaç açılı görüntü kaydeden kameralarla korumaya çalıştığımız. Bunların yanında bir de göremediğimiz kapılar var. Bizi hayal ettiklerimize ulaştıracak geçitler onlar.

Oya BERK

PEMBE İNCİLİ KAFTAN

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakın, daha gölgeliydi. Pencerelelerinden süzülen mavi, mor, sincabi, bahar ışınları; çinilerin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar. Uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan ihtiyar sadrazamın sönük gözleri, gayet uzak, gayet karanlık şeyler düşünüyor gibi, mevcut olmayan noktalara dalıyordu.

— Cesur bir adam gerekiyor paşalar, dedi. Biz onun sirmalara, altınlara, elmaslara gark ederek gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik. Şüphesiz o, karşılığını vermeye kalkacak.

- Şüphesiz.
- Hiç şüphesiz.
- Mutlaka.

Kubbealtı vezirlerinin tamamıyla kendi fikrinde olduğunu anladığı sadrazam, düşündüğünü daha açık söyledi:

— O hâlde, bizden elçi gidecek adamın çok cesur olması gerek. Öyle ki ölümden korkmasın. Devlet şanına dokunacak hareketlere karşı koy-sun. Ölüm korkusu ile, uğrayacağı hakaretlere boyun eğmesin...

- Evet.
- Hayhay!
- Çok doğru!

Sadrazam, sakalından çektiği elini dizine dayadı. Doğruldu. Başını kaldırdı. Parlak tuğları ürperen vezirlere ayrı ayrı baktı:

— Haydi öyleyse... Bir cesur adam bulun, dedi. Hocalardan, Enderun'dan, Divan'dan, benim aklıma böyle gözü pek bir adam gelmiyor. Siz de düşünün bakalım.

[(Bu elçi Safevi Devleti hükümdarı İsmail Safevi (Şah İsmail)'ye gönderilecektir. Osmanlı Devleti'nin başında o zaman barışsever, tasavvuf ve hikmet ehli bir hükümdar olan Bayezit-i Veli vardır. Vezirler barışsever hükümdarlarının huzurunu bozmak istememektedirler. Bununla beraber batıda fetihler yapılmaktadır. Doğuda ise Şah İsmail, Osmanlı için bir tehdit oluşturmaktadır. Şah İsmail basit bir sebeple Osmanlı topraklarına girerek Diyarbakır ve Harput kalelerini almıştır. Osmanlı topraklarına geçtiği için özür dilemiş, birbiri ardına elçiler göndermiştir. Divan'da, zalimliği ve kurnazlığı ile bilinen Şah'ın karşısına onun yapacağı münasebetsizliğe karşı koyacak, devleti en güzel şekilde temsil edecek ve korku nedir bilmeyen bir elçi aranmaktadır. Sadrazama bu iş için Muhsin Çelebi teklif edilmiştir.]]

Sadrazam, o akşam kethüdasını Muhsin Çelebi'nin Üsküdar'daki evine gönderdi. Devlete dair bir iş için kendisiyle konuşacağını, yarın mutlaka düşünmeyip gelmesini istiyordu.

Sabah namazından sonra sarayın selamlığında, Hint kumaşından ağır perdeli küçük, loş bir odada katibin bıraktığı kâğıtları okurken sadrazama, Muhsin Çelebi'nin geldiği haberini verdiler.

— Getirin buraya, dedi.

İki dakika geçmeden odanın sedef kakmalı ceviz kapısından palabıyıklı, iri, levent, şen bir adam girdi. İnce, siyah kaşlarının altında iri gözleri parlıyordu. Belindeki silahlık boştu. Bütün emrindekilerin derin hürmetine alışan sadrazam, bir an eteğine kapanılmasını bekledi. Oturduğu mor, çuha kaplı sedirin daima öpülen ağır sırma saçağındaki yumağı, altından, içi boş küçük bir kafa gibi şaşkın duruyordu.

Sadrazam söyleyecek bir şey bulamadı. Böyle göğsü ilerde, kabark, başı yukarı kalkık bir adamı ömründe ilk defa görüyordu. Kubbe vezirleri bile huzurunda iki büklüm dururlardı.

Muhsin Çelebi, gayet doğal bir sesle sordu:

— Beni istemişsiniz, ne söyleyeceksiniz efendim?

— Şey...

— Buyurunuz efendim...

— Buyur oğlum, şöyle otur da...

Muhsin Çelebi çekinmeden, sıkılmadan, ezilip büzülmeden, gayet doğal bir hareketle kendisine gösterilen şilteye oturdu.

Sadrazam, hâlâ elinde tuttuğu kıvrık kâğıtlara bakarak içinden:

“Ne biçim adam? Acaba deli mi?” diyordu. Hâlbuki... hayır.

Bu Çelebi, gayet akıllı bir insandı. Namerde ve iki yüzlüye muhtaç olmayacak kadar serveti vardı. Çamlıca Ormanı'nın arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, gariplere, zayıflara bakar; sofrasından hiç misafir eksik olmazdı. Dindardı ama taassup içinde değildi. Din, millet, vatan, padişah aşkını kalbinde duyanlardandı. Devletin büyüklüğünü, kudsiliğini anlardı. Yegâne ülküsü “Allah'tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamak”tı... Yaşı, kırkı geçiyordu. Önünde açılan makam, mevki, parlak gelecek yollarından hiçbirine sapmamıştı. Yalnız savaş zamanları Gureba (garipler) Bölüklerine kumandanlık için meydana çıkardı. Huzurda serbest, tabii oturuşu, sadrazamı çok şaşırttı. Ama kızmadı.

— Tebriz'e bir elçi göndermek istiyoruz. Tarafımızdan, sen gider misin oğlum?

— Ben mi?

— Evet.

— Ne münasebetle ben?

— Aradığımız gibi adam bulamıyoruz da...

— Ben şimdiye kadar devlet mansıbına girmedim.

— Niçin girmedin?

Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu. Gülümsedi:

— Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem, dedi.

Sadrazam, yavaşça dişlerini sıktı. Gözlerini süzdü. Tuttuğu kâğıdı buruşturdu. Hiddetlenemiyordu. Süzük gözlerini açtı. Avcunda sıkıdığı kâğıdı yanına koydu. Tekrar, Muhsin Çelebi'ye baktı. Ortasında geniş bir kılıç yarasının izi parlayan yüksek alnı... Al yanakları... Yeni tıraşlı, beyaz, kalın boynu... Biraz büyücek, eğri burnu... İnce sarğı.. Tıpkı Şehname sayfalarında görülen eski kahramanların resimlerine benziyordu.

Bu kadar pervasız bir adam devletine, millette yapılacak hakareti de çekemez, ölümden korkarak göreceği hakaretlere eyvallah diyemezdi. Kavuğunu hafifçe salladı:

— Seni Tebriz'e elçi göndereceğiz.

Muhsin Çelebi sordu:

— Katınızda bu kadar nişancılar, kâtipler, hocalar var. Niçin onlardan birini seçmek istemiyorsunuz?

— Sen, Şah İsmail'in kim olduğunu biliyor musun?

— Biliyorum.

— Devletini seviyor musun?

— Seviyorum.

Sadrazam doğruldu. Arkasına dayandı:

— Pekâlâ öyleyse, dedi, bu adam, “Elçiye zeval yok.” kuralını kabul etmez. Bizimle rekabet davasındadır. Er meydanında hakkımızda yapamadıklarını, bizim göndereceğimiz elçiye yapmak ister. İhtimal, işkenceyle idam eder. Oysa, elçimize yapılacak hakaret, devletimize demektir. Bize öyle bir adam lazım ki hakaret görünce başından korkmasın. Bu hakareti aynıyla iade etsin. Devletini seversen sen, bu fedakârlığı kabul edeceksin.

— Ettim efendim fakat bir şartla...

— Ne gibi?

— Madem ki bu bir fedakârlıktır, fedakârlık ücretle olmaz, karşılıksız olur. Devlete karşı ücretle yapılacak bir fedakârlık ne olursa olsun, şahsi kazançtan başka bir şey değildir. Ben maaş, makam, ücret filan istemem. Fahri görev olduğu için bu hizmeti görürüm. Şartım budur.

— Fakat oğlum, bu nasıl olur? Onun elçisi, gayet ağır giyinmişti. Atları, hizmetçileri mükemmeldi.

Bizim elçimizin atları, hizmetçileri, giysileri daha muhteşem, daha ağır olmak icap eder. Bunlar için mutlaka hazineden sana birkaç bin altın vereceğiz.

Muhsin Çelebi döndü. Önüne baktı. Sonra, başını kaldırdı.

— Hayır, dedi, hazineden bir pul almam. Gereken muhteşem takım atları, süslü hizmetçileri ben kendi paramla düzeceğim. Hatta...

Sadrazam gözlerini açtı.

— ... Hatta sırtıma, Şah İsmail'in ömründe görmediği ağır bir şey giyeceğim.

— Ne giyeceksin?

— Sırmakeş Toroğlu'ndaki ipek kumaşı Hint'ten, takısı Venedik'ten gelme, “Pembe İncili Kaftan”ı alacağım.

— Ne? O kadar parayı, nereden bulacaksın, oğlum?

Sadrazamın şaşmaya hakkı vardı. Bir ay önce dikimi tamamlanan, üzeri en nadir pembe incilerle işlemeli bu kaftanın namını İstanbul'da duymayan yoktu. Vezirler, elçiler, padişaha hediye etmek için Toroğlu'na müracaat ettikçe o, fiyatını artırıyordu.

Muhsin Çelebi de bu meşhur kaftanı nasıl alacağını anlattı:

— Çiftliğimi, mandıramı ve evimi rehine vereceğim; tüccarlardan on bin altın borç toplayacağım. İki bin altını atlarla, hademelere harcayacağım. Geriye kalan sekiz bin altınla da bu kaftanı alacağım.

Sadrazam, bu hareketi akıllıca bulmadı:
— Geldikten sonra, bu kaftan senin işine yaramaz. Yalnız bir debdebe aletidir. Mallarını elinden kaçıracaksın. Fakir düşeceksin.

— Hayır, sekiz bin altına alacağım kaftanı altı ay sonra Toroğlu, benden geri alır. Yedi bin altınla ben çiftliğimi, rehinden kurtarırım. Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem varsın babamın yadigâr bıraktığı mandıram devlete feda olsun. Devletten hep alınmaz ya, biraz da verilir.

Altı ay içinde Muhsin Çelebi, büyük çiftliğini, mandırasını, dükkânlarını, bahçesini, bostanını rehine koydu. Tüccarlardan para topladı. Atlarını, hizmetçilerini düzdü. Bunların hepsi, hakikaten benzeri görülmedik derecede görkemliydi. Dönüşte yedi bin liraya iade etmek şartıyla Toroğlu'ndan "Pembe İncili Kaftan"ı da aldı. Genç karsıyla iki çocuğunu akrabasından birinin evine bıraktı. Altı aylık nafakalarını ellerine verdi. Sonra padişahın mektubunu koynuna koyarak yola düzüldü.

Konak konak ilerledikçe, bu yeni elçinin debdebesi, hele incili kaftanının şöhreti, bütün Anadolu'yu geçerek Şah İsmail'in diyarına taşıyordu.

Muhsin Çelebi, bir gün Tebriz Kalesi'ne büyük bir ihtişamla girdi.

Bu küçük payitahtın süse, renge düşkün halkı, İstanbul elçisinin kaftanını görünce şaşır-
dı.

Şehir, saray, bütün encümenler, kaftanın hikâyesiyle çalkalandı.

Şah İsmail "Pembe İnci" yi yalnız masallarda işitmişti, daha nasıl bir şey olduğunu görmemişti. Kendisinin daha görmediği şeye sahip olan bu zengin elçiye karşı nefsinde derin bir kin duydu. Onu hakareti altında ezmeye karar verdi. Huzuruna kabul etmezden evvel, tahtın arkasına cellatlarını hazırlattı. Tahtının önündeki ipekli şilteleri, ipek seccadeleri kaldırttı. Sağında vezirleri, solunda savaşıları duruyordu.

Muhsin Çelebi, geniş, somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Baş, her vakitki gibi yukarıda, göğsü her vakitki gibi ilerdeydi.

Koynundan çıkardığı mektubu öptü, başına koydu. Sonra altın tahtın üstüne -allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış, sırmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmış gibi- garip bir kuş sessizliğiyle tünleyen Şah'a uzattı.

Ayağı öpülmeyen Şah, kızgınlığından sapsarı kesildi. Gözlerinin beyazlığı kayboldu. Mektubu aldı.

Muhsin Çelebi, tahtın önünden çekilince şöyle bir etrafına baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden: "Beni mecburen ayakta, saygı vaziyetinde tutmak istiyorlar galiba?" dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl mukabele

etmeliydi? Hemen, sırtından “Pembe İncili Kaftan”ı çıkardı. Tahtın önüne serdi. Şah İsmail, vezirleri, kumandanları şaşırılmışlar, hayretle bakıyorlardı. Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu. İnce dev, ejderha resimleri işlenmiş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sadasıyla:

— Mektubunu verdiğim büyük padişahım, Oğuz Kara Han neslindendir, diye haykırdı. Dünya yaratıldığından beri, onun atalarından kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah, hepsi hakandır. Ataları yaratılıştan itibaren hükümdar olan bir padişahın

elçisi, hiçbir yabancı ülke padişahı karşısında divan durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünyada asil bir padişah yoktur. Çünkü...

— Muhsin Çelebi, kaba Türkçeyle bağırırken, Şah kızarıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı mektup, tir tir titriyordu. Tahtın arkasındaki cellatlar, kılıçlarını çekmişlerdi.

— Muhsin Çelebi, sözünü bitirince izin filan istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran'da kırılacak gururu bugün, bu tek Türk'ün ateşli bakışları altında erimişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken kendi gibi hayretten donan nedimlerine:

— Şunun kaftanını veriniz, dedi.

— Savaşçılardan biri koştu, tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetişt:

— Buyurunuz, kaftanınızı unutuyordunuz.

Muhsin Çelebi durdu. Güldü. Çıktığı kapıya doğru dönerek Şah'ın işiteceği yüksek bir sesle:

— Hayır, unutmuyordum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şiltiniz yok. Hem bir Türk, yere serdiği şeyi, bir daha arkasına koymaz. Bunu bilmiyor musunuz, dedi.

... Geçtiği yollardan gece gündüz, dört nala döndü.

Evine uğramadan deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına gitti. Mektubu Şah'a verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, Şah'ın müsaadesine tenezzül etmeden habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi.

Zaten sadrazam onun, görevini hakkıyla yerine getireceğinden emindi. Yollara, derebeylerine, aşiretlere dair bazı şeyler sordu. Çelebi, kalkıp çekileceği zaman:

— Ben satın almak istiyorum oğlum, kaftanın burada mı, dedi.

— Hayır, getirmedim.

— İran'da mı sattın?

— Hayır, satmadım.

— Çaldırdın mı?

— Hayır.

— Ya, ne yaptın?

— Hiç!

Sadrazam ısrar etti, tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı.

Muhsin Çelebi, yaptığıyla iftihar edecek kadar küçük ruhlu değildi. O akşam Üsküdar'a döndü. Ertesi gün yedi bin altına geri almak için kendini bulan Sırmakeş Toroğlu'na da kaftanı ne yaptığını söylemedi.

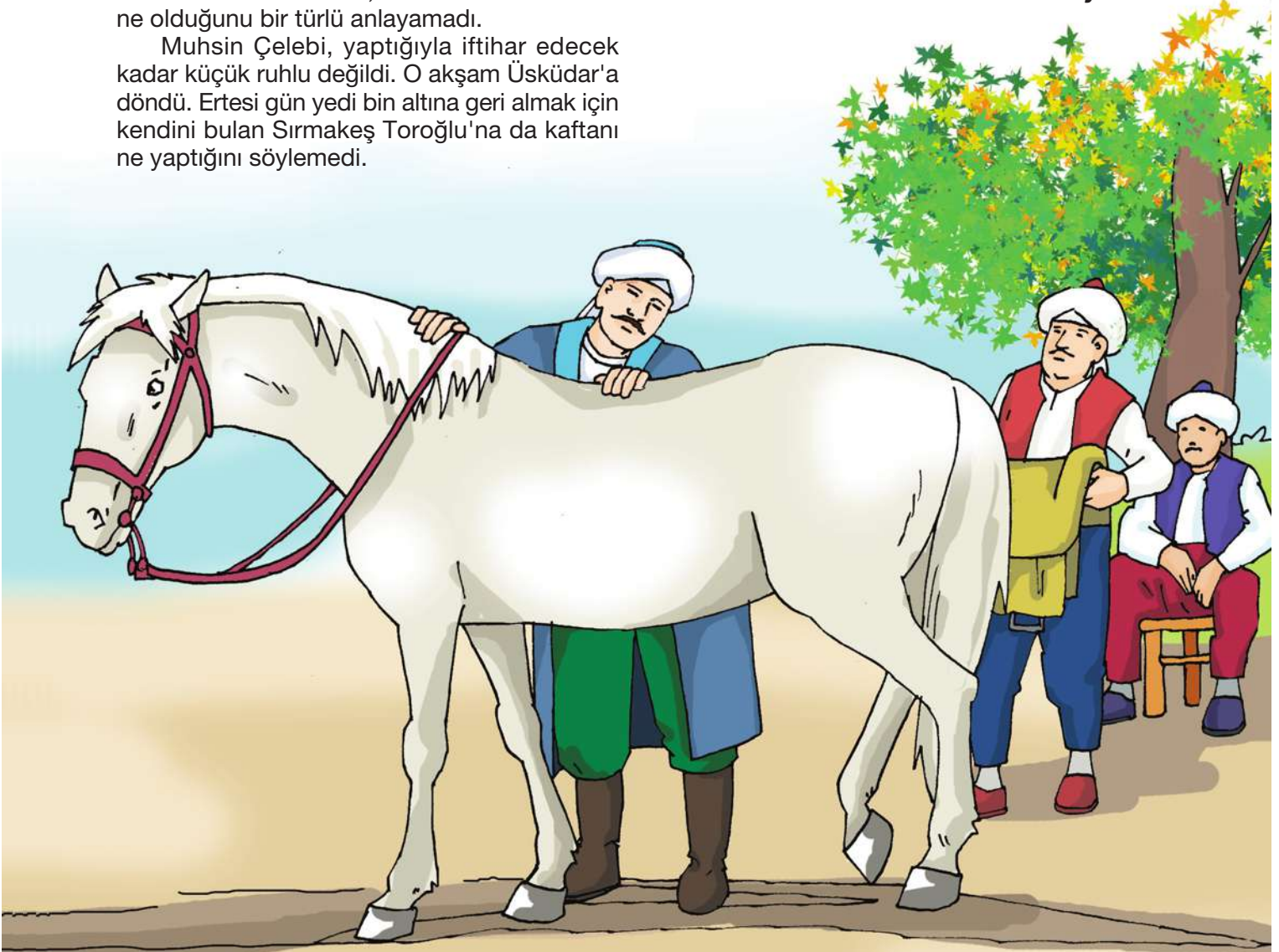
Meraklı İstanbul'da hiç kimse meşhur “Pembe İncili Kaftan”ın, “nasıl, nerede, niçin” bırakıldığını öğrenemedi.

Tebriz sarayındaki macera, tarihin karanlığına karıştı, sır oldu.

Fakat eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandirasını, tüm gelir getiren kaynaklarını rehinden kurtarmadı. Elçilikten hatıra kalan atıyla, süslü takımını satıp Kuzguncuk'ta mini mini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini öyle çıkardı.

Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebze-cilik etti. Pek fakir, pek acı, pek yoksul bir hayat geçirdi. Ama yine ne kimseye boyun eğdi ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği fedâkarlığa dair gevezelikler yaparak boşu boşuna kendini pohpohladı.

Ömer Seyfettin

İnsanları birçok bakımdan iki sınıfa ayırabilirsiniz. Fakat en doğrusunu Auguste Breal (Agust Biril) adında bir muharrir yapmıştır. O muharrir: “İnsanları, beraber yaşadıkları kimselere hayatı hoş bir hâle getirenler, bir de beraber yaşadıkları insanlara hayatı zehir edenler diye ikiye ayırmak kabildir.” diyor.

Bana öyle gelir ki muharrir bu ayrımı yaparken insanların bir kısmının iyimser, bir kısmının da kötümser olduğunu anlatmak istemiştir. İyimser yahut eski tabiriyle “nikbin” dediğimiz insanlar hakikaten yalnız kendilerinin hayatını tatlılaştırmakla kalmazlar, beraber yaşadıkları insanlara da hayatı pembe bir gözlük arkasından seyrettirirler. Böyleleri en feci hadiseler karşısında kaldıkları zaman bile ümitsizliğe kapılmaz, o karanlık hadisenin, gece içinde parlayan yıldızlar gibi ışık veren bir noktasını bulup ertesi güne o noktadan bakmayı tercih ederler.

Burada “tercih ederler” sözünü gelişigüzel kullanmadığımı herhâlde siz de fark etmişsinizdir. Çünkü iyimser dediğimiz adam, en kötü meseleler karşısında kaldığı zaman bu meseleyi iyi

tarafından mı, yoksa kötü tarafından mı göreyim diye düşünmez, yaradılışı onu doğrudan doğruya karanlıklar içinde aydınlık noktaları aramaya götürür. Siyahlar içinde bir bakışta beyazları görür. Bir de kötümseri, eski tabirle “bedbin” dediğimiz adamı düşünün. Aman Allah!.. Bedbin gözler güneşte bile kara kara lekeler bulacaklardır.

Nerede olduğunu şimdi hemen toparlayamıyorum fakat bir yerde okumuştum, iyimser insanla kötümser insanı birbirinden ayırmak için güzel bir usul bulmuşlar.

Bir masanın üzerine yarım bardak su koyup insanları teker teker davet ederek masanın üzerinde ne gördüğünü sormuşlar. Kötümser adam, yani o her şeyi kara, her şeyi korkunç, her şeyi noksan gören adam: “Yarısı boş bir bardak görüyorum.” dermiş. Buna karşılık iyimser olan kimseler: “Yarısına kadar dolu bir bardak.” gördüklerini söylemişler.

Kötümserler gerçekten böyledir. Onların gözlerine boşluklar çarpar. Yürekleri sanki vesvese ile doldurulmuştur. Parmağında küçük bir sivilce çıksa kötümserin aklına ilk gelen şey bunun bir kanser başlangıcı olduğudur, iyimser ise parmağında bir sivilce çıktığını, bunu ona iyi bakarak geçiştirmenin mümkün olduğunu düşünür. Böylelikle kendisine de etrafına da hayatı zehir etmez. Ama kötümser öyle değildir. Hiçbir şeyden memnun olmadığı, en iyi fırsatlar karşısında zihnini kötü ihtimallere doğru işlettiği için her şeyden önce kendisini mahveder, daima kara kara düşündüğünden gülmek fırsatlarını sık sık kaçıırır. Âdeta yaşayamaz...

Meşhur Düşes de Windsor (Düşes dö Vinsor)’un pek sevdiği Lady Mendl (Leydi Mendil) adında bir ihtiyar hanım vardı. Belki adını duymuşsunuzdur, çünkü iyimserlikten bahsedildiği zaman onun adını hatırlamamak mümkün olmaz.

Çok yaşamış, çok görmüş olan bu ihtiyar kadın: “İnsanın yaşı ne kadar ilerlerse ilerlesin, yaşamak için vakit geçmiş değildir. Daima yeni şeyler öğrenmek istiyorum. Yenileri öğrenince de eskileri unutmak âdetimdir. İhtiyar olduğumu hiçbir zaman düşünmem. Bütün yeni cereyanlarla hemen ilgilenirim. Çünkü ben iyimser bir kadıyım.” der ve hep neşe ile keyif içinde, kuruntusuz, üzüntüsüz geçmiş olan hayatını, tıpkı büyük kumandan Sezar gibi üç kelime ile anlatır. Bilirsiniz Sezar bir muharebeden döndüğü zaman senatoda kendisinden bu mücadelenin tafsilatını sormuşlar, o sadece: “Gittim, gördüm, yendim.” demiştir. Lady Mendl de kendi hayatını tıpkı onun gibi üç kelimeyle anlatıyor: “Güldüm, yaşadım, sevdim.”

Hayatı böyle hep iyi tarafından, rahat tarafından, keyifli tarafından almak, yok yere dertlenmemek, hiç yüzünden, hatta oldukça mühim sebepler bulunsa bile kederlere batmamak ne iyi şey. Böyleleri toprağa tohum serpen çiftçi gibi geçtikleri yerlere saadet dağıtırlar. Bu saadet tohumları buğday misali yeşermekte gecikmez. En ufak şeylerden memnun olurlar. Gündelik hayat onlar için küçük ikramiyelerle doludur.

Beş on dakikayı tesadüfen hoş geçirmek, keyifle söylenmiş bir şarkıyı dinlemiş olmak, güzel bir tablo seyretmek, gerçekten layık olanlara ufak bir yardımda bulunmak, tabiatın harikuladeliğine hayran kalmak, bir çocuğun masum üzüntüsünü gidermek; bir kötümserin gözünde hiç değeri olmayan pek çok şey, iyimserin hayatını zenginleştirir.

Bu dünyada gördüğünüz bütün iyi eserler iyimserlerin eseridir, çünkü insan kötümser olunca eser vermesine imkân kalmaz. Bütün işlerin başlangıcı çetin mücadelelerle doludur. En ehemmiyetsiz bir engel karşısında yılıveren kötümser, bir kenara çekilip kara düşüncelere dalarken iyimser adam, o mücadelelerin sonunu görebildiği için engellerin üzerine atılmaktan çekinmeyecektir. Hayatın engelleri, sonunun daima iyi olacağına inanan insanların güçleri sayesinde ortadan kalkar. Dünyayı refaha ve bolluğa kavuşturan onlardır. “En iyi iş neşeli bir adamın elinden çıkan iştir.” diye bir söz vardır. İnsan çalışırken neşesini kaybetmemeli. Kötümserlik cemiyette her bakımdan yıkıcı bir rol oynar. Bu sözleri dinlerken tabi aklınıza gelen suali tahmin etmiyorum değilim. Peki ama nasıl iyimser olmalı?

İnsan dünyaya iyimser olarak gelmektedir. Küçük çocukların en tatlı hayaller içinde büyüdüklerini hatırlayacak olursanız bu sözün doğruluğuna inanırsınız sanıyorum. Sonradan kötümser olduğumuza göre dostlarımızı iyimser insanlardan seçelim. Neşe bulaşır, derler. Onların neşeleri bize ulaşır, hayatı hoş tarafından almaya alışacağımız için kötümserliğimizden eser kalmaz belki.

Şevket RADO

Anadolu'da insanlar susar ya da susmak zorunda kalırlarsa, o zaman renkler, çizgiler dile gelir, konuşur. Buna "sessizlik içinde sesler" diyebilirsiniz. Sevdiğine sarı bir yağlık gönderenin sevdası yeğindir, sararıp solmadadır. Yeşil murattır, sevgiliye ulaşır; mavi umuttur, beyaz mutluluğu, siyah üzüntüyü söyleşir. Al giyenin gönlü dolu, mor giyenin çoktur malı... Pembeye gönlüm akmaz, turuncuya kimse bakmaz.

Anadolu süslemelerindeki çizgilerin, şekillerin, desenlerin de dili vardır, her biri ayrı birer anlam taşır. Anadolu kadını, tezgâhının, gergefinin başına oturmaya görsün, bir kitap dokur, bu kitabı ancak o dilden anlayan okur.

Dokuduğu kitap, halıdan kilime, uçkurdan peşkire renk renk, sayfa sayfa açılır. Anadolu'nun çeşitli bitkileri bu renklerde. Kırmızı mı gerek, kaynatırlar kızılçam kabuğunu, kara mazi, sütleğeni, doğu çınarını, işte size tutam tutam kırmızı. Sarı mı istiyorsunuz, papatya çiçeğinden, yeşil yabani naneden, kahverengi ceviz kabuğundan. Daha başka otlar, kökler çeşit çeşit renk verir. Yıllar yılı solmayan, güneşe, suya dayanıklı boyalar, Anadolu'nun geleneksel bitki boyalarıdır.

Birçok köyün, kasabanın yanı başında "boyalık" denen tarlalar vardır. Boya bitkileri özel olarak bu topraklarda yetiştirilir. Renkler dizi dizi desenlerde yerini alırken, desenler de dizi dizi tezgâha yayılır. Her desenin bir adı vardır: Yılanlı bahçe, horoz ibiği, güneş yangını, karınca izi, yürek ağrısı, cennet çiçeği, güvercin göz bunlar arasındadır. Kimi uğur getirir kimi mutluluk. Tümöyle iyilik ve güzellik. Renkler sevgiye açılan kapı... Gör bak şairimiz ne diyor:

Renkler sıra sıra çıksın karşıma
Yeşille karışık alı severim.
Yeni girmiş on üç, on dört yaşına,
İnce bel üstüne şalı severim.

Gönlümü doldurdu sümbülün moru,
Ak zambaklar açmış bak iri iri.
Laleler, nergisler süsler baharı,
Goncadayken hemen gülü severim.

Severim renkleri turuncu, sarı,
Göğün mavisini, ala dağları.
Çağlayan suları, yeşil bağları,
Çiçekli, meyveli dalı severim.

Anadolu dağları, ovaları ve boz bulanık yaylaları ile bir renk cümbüşüdür. Renkler çığırır düğünlerde, renkler sergilenir bayramlarda, seyranlarda. Yedi rengi şerit şerit tümleyerek bir kemer gibi gökyüzünü kuşatan gökkuşağı, Anadolu'da bir efsane kaynağıdır. Aslında, güneş ışınlarıyla yağmur damlacıklarının meydana getirdiği bu tabiat olayı kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert, mor renkler içinde bir Gürün şalı gibi, gökyüzünü kuşatır. Kim altından geçerse, cinsiyet değiştirir, oğlansa kız, kızsaa oğlan olur derler. Altından geçilemeyeceği, yaklaştıkça kaybolacağı için. Eski Türk efsanelerine göre, gökkuşağı mutluluğa giden yoldur, insanlar ona koşar; ne var ki ele avuca sığmaz. Bir türlü yakalanmaz. Hani bir hikâye anlatırlar mutluluk üstüne. Mutlu olmak isteyen, ne yazık ki mutluluğu bir türlü bulamayan bir padişah, derdini bir bilgine açar.

Bilgin

— Padişahım! Sizin mutluluğunuz, mutlu olduğunuzu söyleyen bir insanın gömleğinde saklıdır. Böyle bir insanı bulur, gömleğini giyerseniz mutlu olursunuz, der.

Mutlu bir insanın gömleği... Padişah, ülkesine adamlar salar. Köşe bucak aratır. Kimse “Mutluyum.” demez. Her insanın bir derdi, bir çilesi vardır. Sonunda, padişahın adamları, bir dere kenarında koyunlarını otlatan bir çobana rastlar. Çoban hem kaval çalmakta hem de:

— Ohh, dünya ne güzel, çok mutluyum çok, diye söylenmektedir.

Adamlar:

— İşte mutlu bir adam. Bundan mutlusunu bulamayız, diyerek çobanı yakalar, hemen soyarlar. Bir de ne görsünler mutluyum diyen çobanın sırtında gömleği yok!

İşte böyle... Mutluluk gibi, renkler de ele avuca sığmaz. Bir görüntüdür; ancak görebilenler için.

Mehmet ÖNDER

4. TEMA MİLLÎ KÜLTÜR

- MİRAS KEÇE
- OĞUZ DESTANI
- MEHMET ÂKİF ERSOY
- SERBEST OKUMA METİNLERİ
- TATLI BİR GELENEK LOKUM
- BOL DEYİMLİ BİR YAZI

MİRAS KEÇE

Geçen sene ailemize bir taraftan küçük bir miras hissesi düştü. Çini bir soba ile dört boru, iki kanat perde, ayaklı bir gaz lambası, beş altı tencere, boş bir sandık. Yani davalı bir mirasta karşı tarafın gönderebileceği birtakım şeyler... Afedersiniz; birçok defalar yaptığım gibi yine unutuyordum: Bir de küçük bir keçe parçası.

Evdekiler bütün bunları didik didik ettikten sonra:

— Doğrusu, Paşa'nın karısı tam ümit ettiğimiz gibi çıktı, dediler. Ayol bunları eskici bile kabul etmez.

Hakları vardı. Çini soba, mirasına konduğumuz Paşa'nın 310'da evlendiği zaman aldığı sobaydı.

Sandık da hanımın ilk çeyizleri sakladığı sandık. Perdeler lime lime olmuştu. Yalnız birisinin korniş duruyordu. Birisinin de uç tarafındaki işlemeler henüz çürümemişti. Tencereler kalaysızdı! Ya şu keçe parçası...

Halam:

— Vallahi utansınlar, dedi. Bu keçe parçası da gönderilir mi kardeş?

Annem:

— Deli olmuşlar, dedi. Hiç olmazsa Paşa'nın Yemen dönüşü getirdiği canım Hicaz işlerinden bir tanecik koyar insan.

Halam:

— Kuzum Hanife, dedi. Allah aşkına şu keçe parçasını uşakla yollayıp bahçe duvarlarından içeriye attır.

Ve sonra, iç kapının hemen önünde odaya atıvermiş olan keçe parçasına terliklerinin ucuyla şöyle bir dokundu:

— O, dedi. Keçe değil, pislik yuvası.

Ertesi gün, bizim küçük mirası çöpçü bile kabul etmedi. "Arabayı abur cuburla dolduramam hanımefendi!" dedi. Yalnız, Aşçı Mehmet başka bir şey yaptı. Keçeyi beş altı su yıkadı. Tele astı. Kuruttu:

— Hanımefendiciğim, dedi. İsterseniz yemek odasının kapısı altına seriverelim. Kuru tahtayı da kapatmış oluruz!

Keçe bir müddet orada kaldı. Belki beş altı ay, hizmetçi kız haftada iki defa çınar ağacının altına asıyor; elinde bir değnek, bir taraftan var gücüyle vuruyor, bir taraftan da:

— İllallah bu keçeden, diyordu. Evin bütün tozlarını yer yutar!

Sonra bir gün çamaşırcının küçük iskemlesinin üzerinde gördüm. Orada dört kat edilip bırakılmıştı. Kış gelince bir iki ay kümesin üstüne örtüldü. Birkaç hafta bahçede sürünüp kaldı. Bir gün, sokak kapısının önünde, baktım paspas vazifesini görüyor.

Nihayet geçen hafta annem şöyle dedi:

— Bu ufak tefeklerden bıktım usandım çocuklar!

Annemin ufak tefek dediği şeyler Paşa'nın mirasından çini soba ile borular, ayaklı gaz lambası, bir yığın Fransızca mecmua, eski bir dolap, birkaç da tencereydi. "Küçük odaya bunlardan girilmiyor doğrusu. Satmaktan başka çare yok!"

İki eskici ile anlaşamadık. Ertesi gün getirdiğim biri de topuna birden üç buçuk lira verince annem:

— Dilenciye veririm de bu adamlara yine satmam! dedi. Adamı da kapı dışarı etti. Sadece eskiciyi kapıya doğru uğurluyordum ki birdenbire durdu.

— Beyim, dedi. Bunu satıyor musunuz?

— Hangisini?

— Şu keçeyi canım!

Annem:

— Allah Allah, dedi. Adam çıldırmış galiba!

Ayol kaç para verirsin ona sen!

— Dört lira vereyim hanım!

— Aaa, sen sahiden aklını oynatmışsın ayol.

Canım çini soba ile sedirlere on lirayı çok gör de pis keçeye dört lira?

Halam merdivenlerden acele acele indi.

Zannedersem annemin koluna bir çimdik atmış

olacak ki ikisi birden yan odaya daldılar. Ben de kapı ile sofa arasında onlara kulak verdim.

Halam:

— Aman Hanife'ciğim, bu işte bir şey olacak, diyordu. Adam ya hiçbir şeyden anlamıyor yahut bu keçe değerli bir şey.

Ben:

— Canım dedim, uzatmayın Allah aşkına.

Böyle eskiciler vardır. Bir eve girdiler mi en umulmayacak şeye para verirler. Ama blöftür ha; alaydır, verin bakalım alıyor mu?

Bununla beraber üçümüz, daha doğrusu ben, annem, halam, hizmetçi kız, aşçı miras keçenin üzerine birdenbire eğilmiştik. Ayaklarımızın altında günlerce paspas vazifesi gören keçe, bana gerinip uyanıyor gibi geldi. Âdeta şahrem şahrem dökülen kenarları, binlerce ayak gibi kımıldıyor, ayaklarımızla

yara içinde kalan göğsü, tuhaf bir şifa merhemiyle iyileşmiş kadar teneffüs ediyor; ötesinde berisinde bir iki çiçek kırıntısı tarhları yeni yapılmış bir bahçede sanki gözlerini açıyordu. Sanki bir iki dakika daha geçerse birdenbire aramızda ayaklanacak; parmaklarımızın arasında fırsatını bulduğu dakika, cins bir at gibi süratle uzaklaşıp gidecekti.

Fakat annem uzatmadı:

— Bana bak, dedi. Bizim alayla düzenle işimiz yok. Hepsine on lira ver, al git.

Adam, diğer eşyaların bulunduğu odaya girmeden keçeyi derleyip topladı, koltuğuna aldı:

— Hanımcığim, dedi. Şimdi bir araba getirip ötekileri de alırım!

Miras keçenin müşterisini ancak bir hafta sonra görebildik. Daha kapıdan girer girmez:

— Sormayınız, dedi. Daha iki dakika duracak olsaydım, sizin keçeden tam iki yüz lira kazanıyordum.

Bir dakika durdu:

— Müzeden aldılar, dedi. Benim yirmi beş liraya sattığım adam, tam yüz yetmiş beş lira kazandı.

Halam koltuğuna yığıldı. Annem biraz kolonya ister gibi oldu. Ben de soğuk su ile yüzümü bir iyice yıkadım!

Halamdan aşçıya kadar gece gündüz üç gün bizim keçe konuşuldu, içimizde hiçbirimiz inanmıyor; halam:

— Gözlerimle görmeliyim, diyordu. Bizim keçe... Paşa'nın mirası... İki yüz lira... Vallahi yalan...

Bu konuşmanın ertesi günü halamla annem önde, ben arkada, hizmetçi kızla aşçı daha geride Topkapı Sarayı'nın yeni açılan eski işlemeler ve halılar müzesinden içeri girdik.

Her nedense hepimizde tuhaf bir titreme vardı. Hizmetçi kız aşçıya sokuluyor, çınar ağacının altında miras keçeyi değnekle saatler saati dövdüğü, suya vurduğu, ıslattığı, tekrar kuruttuğu, tekrar dövdüğü günleri düşünüyordu.

Halam birdenbire durdu.

— Çocuk, dedi. İşte, işte!

Hakikaten bizim keçeydi. Bir sedirin üstünde duruyordu. Tek başınaydı. Yukarıdan açık bir pencereden, yüzüne hafif bir gün ışığı vurmuştu. Âdeta bacak bacak üstüne atmıştı, gururlu bir hâli vardı.

Hepimiz bir adım geri çekildik. Zaten kalın bir kordon bizi birbirimizden ayırıyor, aramıza âdeta denizler, okyanuslar, servetler ve asırlar koyuyordu. Ben biraz eğildim ve keçe hazretlerinin hemen üstüne bırakılmış olan levhayı okumaya çalıştım: 11. asır mamulatından (Miladi 1090) Anadolu Selçukluları zamanına ait.

Halam durmadı. Elini uzatmak, parmaklarıyla yoklamak istedi. Fakat birdenbire yan tarafımızda odacıardan biri atıldı:

— Hanım, dedi. Bak, peşin haber vereyim. El sürmek, dokunmak yasak. Bunlar antika şeylerdir çünkü.

Sonra yavaş yavaş annemle halamın arasına girdi:

— Müzeye geleli bir hafta oluyor, dedi. Ama bin senelik. Yazık ki maldan anlamayan kişilerin eline düşmüş. Şu örmeye bakın, şu sarı renge, şu tozpembesine... Sanattan anlamayan bile bunları görürdü.

Keçenin karşısında ne kadar kaldığımızı bilmiyorum. Yalnız benim başımın içinde bir sinema hilesi gibi keçe, değnek, paspas üstünde tepinen ayaklar, çamaşırlıktaki iskemle, kümesin üstü, tozlar, sonra tekrar değnek, yine paspas üstünde tepinen ayaklar, halam, hizmetçi kız, hepsi birbirine karışıyor, bu oda içindeki bütün eşyaları alıp götüren bir sel hızlı hızlı akıyordu.

Kenan Hulusi KORAY

OĞUZ DESTANI

Oğuz Han'ın doğuşu:

...Olsun dediler.

Onun resmi işte budur:

Ondan sonra da yine, sevinç, neşe buldular.

Yine günlerden bir gün:

Aydın oldu gözleri, renklendi, ışık doldu,

Ay Kağan'ın o gündü, bir erkek oğlu oldu.

Gömgök, gök mavisiydi, bu oğlanın yüz rengi,
Kıpkızıl ağızıyla, ateş gibiydi benzi.

Al al idi gözleri, saçları da kapkara!

Perilerden de güzel, kaşları var ne kara!

Geldi ana göğsüne, aldı emdi sütünü,

İstemedi bir daha, içmek kendi sütünü!

Pişmemiş etler ister, aş, yemek ister oldu!

Etraftan şarap ister, eğlenmek ister oldu!

Ansızın dile geldi, söyler, konuşur oldu!

Kırk gün geçtikten sonra, yürür oynar oldu!

Öküz ayağı gibi idi sanki ayağı!

Kurdun bileği gibi idi sanki bileği!

Benzer idi omzu, tıpkı samurunkine!

Göğsü de yakın idi, koca ayıninkine!

Bir insan idi fakat tüylerle dolu idi!

Vücudunun her yeri, kıllarla dolu idi!

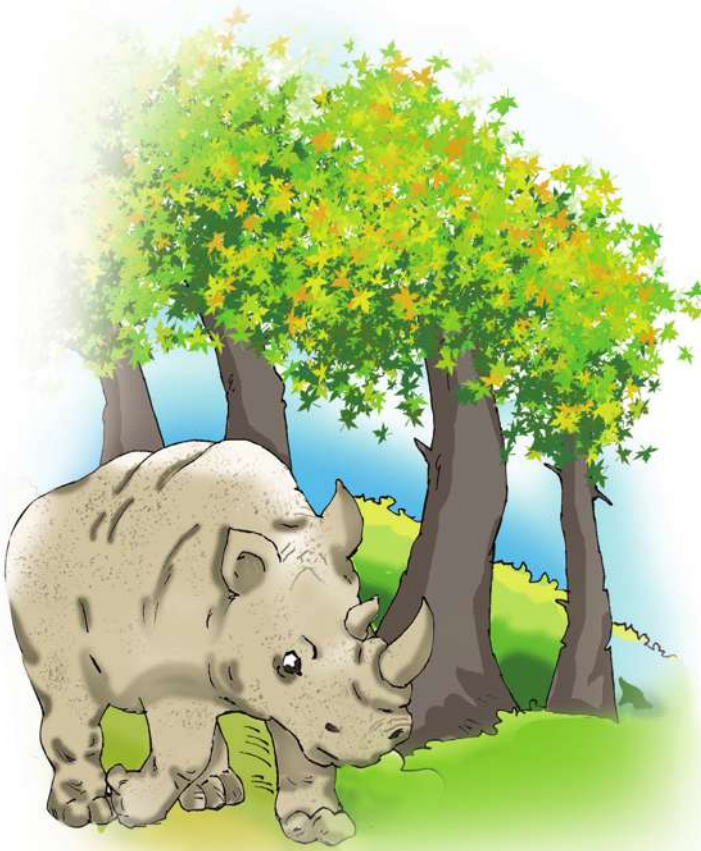
Güder at sürüleri, tutar atlara biner!

Daha bu yaşta iken çıkar avlara gider!

Geceler günler geçti, nice seneler doldu!

Oğuz da büyüyerek yahşi bir yiğit oldu!

Oğuz'un gençliği:

Bu çağda! Bu yerde!
Bir büyük orman vardı, Oğuz yurdundan içre,
Ne nehir ne ırmaklar, akardı bu orman içre.
Ne çok av hayvanları, ormanda yaşar idi,
Ne çok av kuşları da üstünde uçar idi!
Ormanda yaşar idi, çok büyük bir gergedan,
Yer idi yaşatmazdı, ne hayvan ne de insan!
Basarak sürüleri, yer idi hep atları,
Zahmet verir insana, alırdı hayatları!
Vermedi hiç bir defa, insanoğluna aman,
Öyle bir canavar ki işte böyle çok yaman!
Oğuz Kağan derlerdi, çok alp bir kişi vardı,
Avlarım gergedanı, diye o yere vardı.
Kargı, kılıç aldı, kalkan ile ok ile,
Dedi, gergedan artık, kendisini yok bile!
Ormanda avlanarak bir geyiği avladı,
Söğüt dalıyla onu, bir ağaca bağladı.
Döndü gitti evine, sabah olmadan önce,
Tanın ağarmasıyla, geyiğine dönünce,
Anladı ki gergedan, geyiği çoktan yuttu,
Geyiğin yerine de yeni bir ayı tuttu.
Çıkararak belinden, Hanlık altın kuşağı,
Ayıyı astı yine, o ağaçtan aşağı.

Yine sabah olmuştu, ağarmıştı artık tan,
Geldi, baktı ki almış, ayısını gergedan.
Artık bu durum onu, can evinden vurmuştu,
Ağaca kendi gidip tam altında durmuştu!
Gergedan geldiğinde, Oğuz'u görüp durdu,
Oğuz'un kalkanına, gerilip bir baş vurdu!
Kargıyla gergedanın, başına vurdu Oğuz!
Öldürüp gergedanı kurtardı yurdu Oğuz!
Keserek kılıcıyla hemen başını aldı,
Döndü gitti evine, iline haber saldı!
Yine bir gündü gitti, gördü orda bir sungur,
Konmuştu gergedanın barsağını yer durur.
Yayıyla bir ok attı, ok sunguru öldürdü,
Kesti başını sonra, kendi kendine dedi:
"Gergedan hem geyiği hem de ayıyı yedi,
Öldürdü kargım onu çünkü bu bir demirdi!
Koskoca gergedanı, bir küçük sungur yedi,
Ok, yay öldürdü onu çünkü bu bir bakırdı!"

Oğuz'un göğün kızı ile evlenmesi

Yine günlerden bir gün:

Oğuz Kağan bir yerde Tanrı'ya yalvarırken
Karanlık bastı birden, bir ışık düştü gökten!
Öyle bir ışık indi, parlak aydan, güneşten!
Oğuz Kağan yürüdü, yakınına ışığın,
Oturduğunu gördü, ortasında kızın!
Bir ben vardı başında, ateş gibi ışığı,
Çok güzel bir kızdı bu, sanki Kutup yıldızı!
Öyle güzel bir kız ki gülse gök güledurur!
Kız ağlamak istese gök de ağalayadurur!
Oğuz kızı görünce akli gitti beyninden,
Kıza vuruldu birden, sevdi kızı gönlünden,
Kızla gerdeğe girdi, aldı dilediğinden.
Gebe kalmış idi kız, gün geceler dolunca.
Gözleri aydın oldu, üç oğlancık doğunca.
Birinci oğlancığa, Gün adını koydular.
İkinci oğlanaysa Ay adını buldular,
Yıldız olsun üçüncü, diye memnun oldular!

Oğuz'un yerin kızı ile evlenmesi

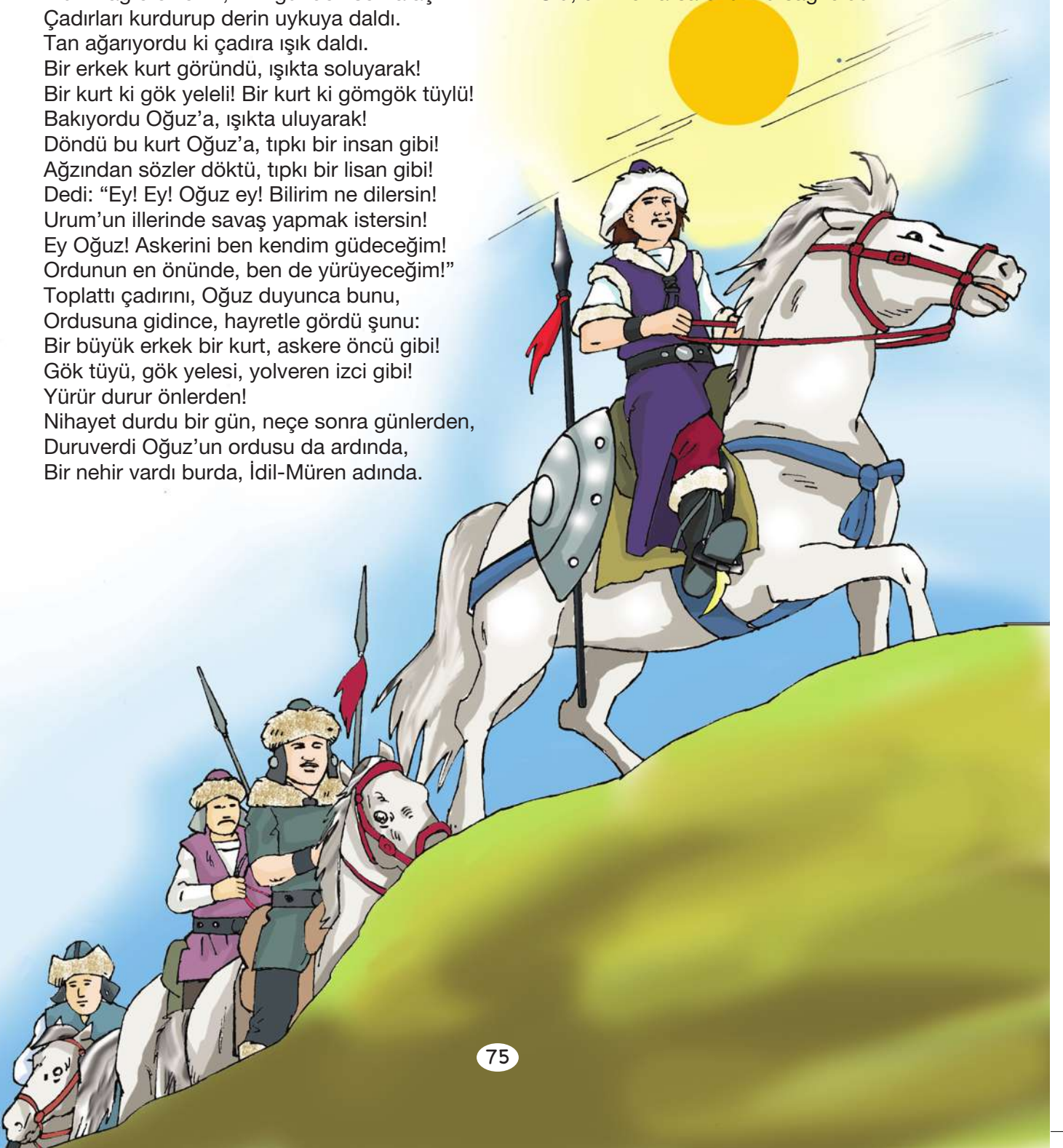
Ava gitmişti bir gün, ormanda Oğuz Kağan,
Gölün ortasında bir, tek ağaç uzuyordu,
Ağacın kovuğunda, bir kız oturuyordu.
Gözü gökten daha gök, bu bir Tanrı kızıydı.
Irmak dalgası gibi, saçları dalgalıydı.
Bir inci idi dişi, ağzında hep parlayan,
Kim olsa şöyle derdi, yeryüzünde yaşayan:
“Ah! Ah! Biz ölüyoruz! Eyvah! Biz ölüyoruz!”
Der bağırr dururdu!
Tıpkı tatlı süt gibi, acı kımız olurdu!
Oğuz kızı görünce akli başından gitti,
Nedense yüreğine, kordan bir ateş girdi.
Gönülden sevdi kızı, tutup aldı elinden,
Kızla gerdeğe girdi, aldı dilediğinden.
Birinci oğlancığa Gök adını koydular,
İkinci oğlanaysa Dağ adını buldular,
Deniz olsun üçüncü diye memnun oldular.
Oğuz bunu duyunca ilinde soy soylattı,
Toy yaptı, şölen verdi, çok büyük toy toylattı!
Yarlık verdi iline:...

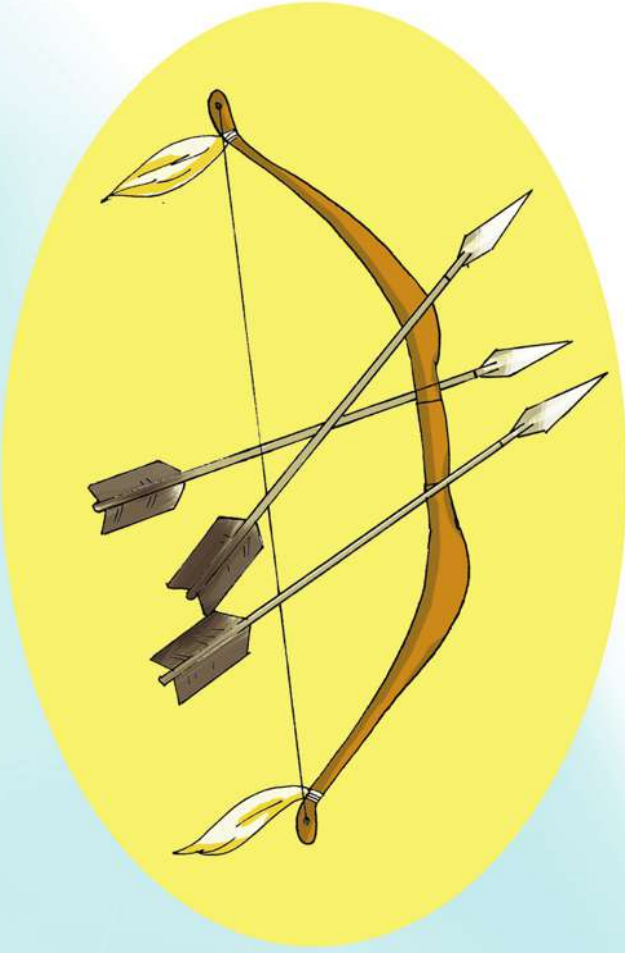

Oğuz Han'ın batıda İdil boyu akınları

Urum Kağan derlerdi, ulu büyük bir kağan,
Oğuz'un komşusuydu, sol yanında oturan.
Kentleri çok çok idi, sayısız orduları,
Dinlemezdi Oğuz'dan giden buyrultuları
Gitmez idi ardından, direnir durur idi,
"Sözümü tutmam!" diye, söylenir durur idi.
Yarlık gönderdi Oğuz, yarlığın dinlemedi,
Oğuz başına koydu, yok edeyim ben dedi!
Oğuz yola çıkarak bayraklarını açtı,
Muz-Dağ eteklerini, kırk günden sonra aştı.
Çadırları kurdurup derin uykuya daldı.
Tan ağarıyordu ki çadıra ışık daldı.
Bir erkek kurt göründü, ışıpta soluyarak!
Bir kurt ki gök yeleli! Bir kurt ki gömgök tüylü!
Bakıyordu Oğuz'a, ışıpta uluyarak!
Döndü bu kurt Oğuz'a, tıpkı bir insan gibi!
Ağzından sözler döktü, tıpkı bir lisan gibi!
Dedi: "Ey! Ey! Oğuz ey! Bilirim ne dilersin!
Urum'un illerinde savaş yapmak istersin!
Ey Oğuz! Askerini ben kendim güdeceğim!
Ordunun en önünde, ben de yürüyeceğim!"
Toplattı çadırını, Oğuz duyunca bunu,
Ordusuna gidince, hayretle gördü şunu:
Bir büyük erkek bir kurt, askere öncü gibi!
Gök tüyü, gök yelesi, yolveren izci gibi!
Yürür durur önlerden!
Nihayet durdu bir gün, neçe sonra günlerden,
Duruverdi Oğuz'un ordusu da ardında,
Bir nehir vardı burda, İdil-Müren adında.

Savaş başladı birden, nehrin kıyılarında,
Ok ile kargı ile Kara-Dağ sırtlarında.
Askerler arasında çok çok vuruşu oldu
Halkın gönlü bunaldı, kalplere kaygı doldu.
Bu vuruşma, döğüşme, öyle yaman oldu ki,
İdil-Müren'in suyu, kıpkızıl kanla doldu!
Oğuz Kağan başardı, Urum Kağan da kaçtı,
Kağanlığını aldı, halkı iline kattı.
Oğuz Han'ın otağı, ganimetlerle doldu,
Ölü, diri ne varsa onun tutsağı oldu.

Oğuz Han'ın altı oğluna hanlık vermesi

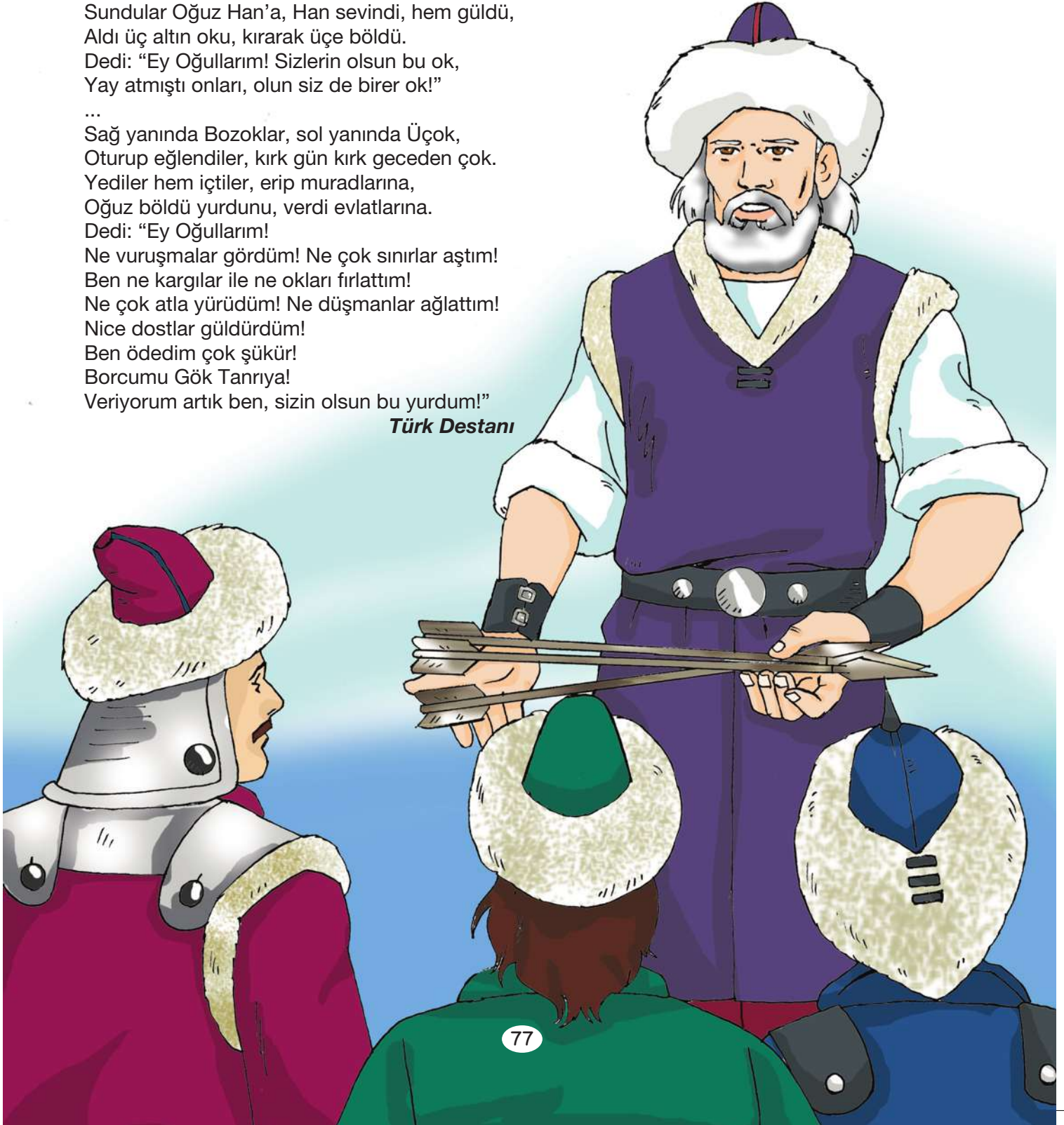
Söz dışında kalmasın, bilsin herkes bu işi,
Oğuz Han'ın yanında vardı bir koca kişi.
Sakalı ak, saçı boz, çok uzun tecrübeli,
Asil bir insan idi, akıllı düşünceli.
Unvanı Tüşimel'di, yani kağan veziri,
Uluğ Türük'tü adı, Oğuz'un seçme eri.
Altından bir yay gördü, uyur iken uykuda,
Yayın bulunuyordu, üç gümüşten oku da.
Ta doğudan batıya, altın yay uzanmıştı.
Üç gümüş ok kuzeye, sanki kanatlanmıştı.
Anlattı Oğuz Han'a, uyanınca uykudan,
Rüyayı tabir etti, içindeki duygudan.
Dedi: "Bu düşüm sana, dirlik düzenlik versin!
Hakanıma inşallah, birlik güvenlik versin!
Rüyada ne gördüysem Göktanrı'nın sözüyle,
Seni de öyle yapsın, Tanrı kutsal özüyle!
Yeryüzünün ki hepsi, dolup taşar boyuna,
Tanrı'm, bağışlayıver! Oğuz Kağan soyuna!"
Oğuz Han çok beğendi, Uluğ Türük'ün sözün,
Öğüt ver dedi bana, tuttu onun öğüdün.
Sabah olunca gördü, kendinden büyükleri,
Çağırtarak getirtti, kendinden küçükleri.
Dedi: "Hey! Gönlüm benim! Avlansana haydi der!
Başa geldi ihtiyarlık, cesaretin hani der?
Gün, Ay ve Yıldız sizler, gidin gün doğusuna,
Gök, Dağ ve Deniz siz de gidin gün batısına!"

Oğuz Han oğulları, bunu hemen duyunca,
Gitti üçü doğuya, üçü batı boyunca.
Av avlayıp kuşlanan Gün ile Yıldız ve Ay,
Buldular yolda birden, som altından tam bir yay.
Sundular Oğuz Han'a, Han sevindi hem güldü
Aldı bu altın yayı, kırarak üçe böldü.
Dedi: "Ey oğullarım! Kullanın bir yay gibi,
Oklarınız erişsin, göğe dek bu yay gibi!"
Av avlayıp kuşlanan, Dağ ile Deniz ve Gök,
Buldular yolda birden, som altından tam üç ok.
Sundular Oğuz Han'a, Han sevindi, hem güldü,
Aldı üç altın oku, kırarak üçe böldü.
Dedi: "Ey Oğullarım! Sizlerin olsun bu ok,
Yay atmıştı onları, olun siz de birer ok!"

...
Sağ yanında Bozoklar, sol yanında Üçok,
Oturup eğlendiler, kırk gün kırk geceden çok.
Yediler hem içtiler, erip muradlarına,
Oğuz böldü yurdunu, verdi evlatlarına.
Dedi: "Ey Oğullarım!
Ne vuruşmalar gördüm! Ne çok sınırlar aştım!
Ben ne kargılar ile ne okları fırlattım!
Ne çok atla yürüdüm! Ne düşmanlar ağılattım!
Nice dostlar güldürdüm!
Ben ödedim çok şükür!
Borcumu Gök Tanrıya!
Veriyorum artık ben, sizin olsun bu yurdum!"

Türk Destanı

MEHMET ÂKİF ERSOY

İstiklâl Marşı'mızın şairi Mehmet Âkif Ersoy, 1873 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, ona “Ragıyf” adını vermiş, ancak bu kelime telaffuz zorluğu sebebiyle “Âkif” diye söylenmiştir. Babası Arnavutluk'tan, annesi ise aslen Buharalıdır.

Mehmet Âkif, ilkokula Fatih'te Emir Buharî Mahalle Mektebinde başladı. Daha sonra Fatih Merkez Rüştiyesini bitirdi. Öğrencilik yıllarında babasından Arapça dersleri aldı. Fatih Camisi'nde Farsça dersler vermekte olan Esad Dede'nin yanında Gülistan ve Mesnevi'yi okudu. Mehmed Âkif, Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca dillerini öğrendi.

1889'da girdiği Halkalı Baytar Mektebini 1893'te bitirdi. Yükseköğreniminin ardından Ziraat Nezaretine (Tarım Bakanlığı) Baytar (veteriner) müfettiş yardımcısı olarak atandı. Memuriyet hayatında Rumeli, Anadolu ve Arabistan'da görevler aldığı için o bölgeleri ve insanları yakından tanıma fırsatı buldu.

Sonraki yıllarda mesleğinde yükselerek müdür yardımcısı oldu. Umur-u Baytariye müdür yardımcısı iken bir arkadaşına yapılan haksızlığa çok kızdığı için görevinden istifa etti. Daha sonra Mehmet Âkif, Halkalı Ziraat Mektebi ve Dârülfünûnda (üniversite) edebiyat dersleri hocalığına devam etti.

Mehmet Âkif, lise yıllarında şiirle ilgilenmeye başlamış ve ilk şiiri, 28 Aralık 1893 yılında Hazine-i Fünûn dergisinde yayımlanmıştır. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte Eşref Edip'in çıkardığı Sırat-ı Müstakim ve daha sonra Sebîlürreşad dergisinde sürekli yazıları, şiirleri ve çevirileri yayımlanmaya başladı. 1913'te Mısır'a iki aylık bir seyahatte bulundu. Dönüşte Medine'ye uğradı. Bu gezilerde İslam ülkelerinin maddi durumu ve bilimsel gelişmişlik bakımından Batı karşısındaki zayıflıkları konusunda yeni izlenimlere sahip oldu.

Mehmet Âkif, kalkınmanın sırrının çalışma, ilim ve sanatta olduğunu savunmuştur. Bu konuda Batıdaki bilimsel gelişmelerin ve sanatın da mutlaka alınması gerektiğini belirtmiştir.

Mehmet Âkif Ersoy, Osmanlı Devleti'nin parçalanması için hortlatılmaya çalışılan milliyetçilik hareketlerini çok zararlı görerek yazdığı şiirlerle bu hareketlere şiddetle karşı çıkmıştır.

Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

Fikr-i kavmiyeti şeytan mı sokan zihninize?

Birbirinden müteferrik bu kadar akvâmı,

Aynı milliyetin altında tutan İslam'ı,

Temelinden yıkacak zelzele kavmiyettir.

Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir.

I.Dünya Savaşı sonrasında Anadolu'da başlayan İstiklal Harbi'ni desteklemek üzere Anadolu'ya geçerek Balıkesir'de etkili bir konuşma yaptı. Bunun üzerine 1920'de Dârü'l Hikmet'deki görevine son verildi. Bu tarihten sonra Sebîlürreşad dergisi Kastamonu'da yayımlanmaya başladı. Mehmet Âkif, burada halkın İstiklal Savaşı'na desteğini hızlandıran çalışmaları sürdürdü.

Mehmet Âkif, Burdur milletvekili olarak TBMM'ye seçildi. 17 Şubat 1921'de yazdığı İstiklâl Marşı, 12 Mart'ta TBMM tarafından millî marş olarak kabul edildi. Mehmet Âkif, 1925 yılından itibaren de Mısır'da yaşamaya karar verdi. 1926'dan başlayarak Cami'ül-Mısriyye'de Türk dili ve edebiyatı hocalığı yaptı. Vatanında ölmek isteği ile Türkiye'ye döndü ve 27 Aralık 1936 tarihinde İstanbul'da hayata veda etti.

Mehmet Âkif'in 1911'de 38 yaşında iken yayımladığı ilk kitabı Safahat bağımsız bir edebî kişiliğin ürünüdür. Şiir anlayışı o dönemde Batı'da bile örneklerine az rastlanacak ölçüde gerçekçidir. Mehmet Âkif, şiirlerinde toplumun çeşitli sıkıntılarını yansıtarak çözüm yolları arama yoluna gitmiştir. Konuşma dilini ön planda tuttuğu şiirleri, biçim yönünden titiz bir çalışmanın göstergesidir. Âkif, şiirlerinde aruzu ustaca kullanmıştır.

Sırat-ı Müstakim'de 1908'den itibaren çıkan Safahat'ın ilk kitabında en çok beğenilen ve Âkif'in tanınmasını sağlayan "Küfe, Hasta, Seyfi Baba, Hasır, Meyhane, Mahalle Kahvesi" gibi şiirlerinde kendi toplumunun çeşitli sıkıntılarını yansıtmaya yollarına gitmiştir. Hayatın çeşitli yönlerini, toplumun acınacak hâllerini manzum hikâyelerinde ustaca işleyen Mehmed Âkif, sanatıyla toplumun sesi olmuştur.

Mehmet Âkif, hayatı boyunca halktan biri olarak yaşamış, bu yaşayış tarzı çeşitli şekillerde şiirlerine de yansımıştır.

Mehmet Âkif, dilde sadeleştirmeden yana olmuştur. Bunun yanı sıra asla aşırılığa kaçılmaması gerektiğini de ifade etmiştir. Mehmet Âkif'e göre edebiyat halka hitap etmeli; edebiyatçı da asla halktan kopuk olmamalıdır.

Gerçekçiliği ön planda tutan Mehmet Akif'in şiirlerinde hayal gücünün yerini gözle görülür, elle tutulur gerçekler almaya başlamıştır. Şiirlerindeki temalar, konular, şahıslar ve olaylar büyük ölçüde gerçek hayattan alınmıştır. İlhama inanmayan şairin kendi şiiri hakkında şu mısraları hayalperestliği reddettiğini, gördüklerini anlattığını ve gerçeğe ne kadar önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır:

Hayır, hayal ile yoktur benim alış verişim...

İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim.

Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:

Sözüm odun gibi olsun; hakikat olsun tek!

Mehmet Âkif'in Safahat adlı şiir kitabının yanında birçok makale ve çeviri eserleri de vardır.

Abuzer KALYON

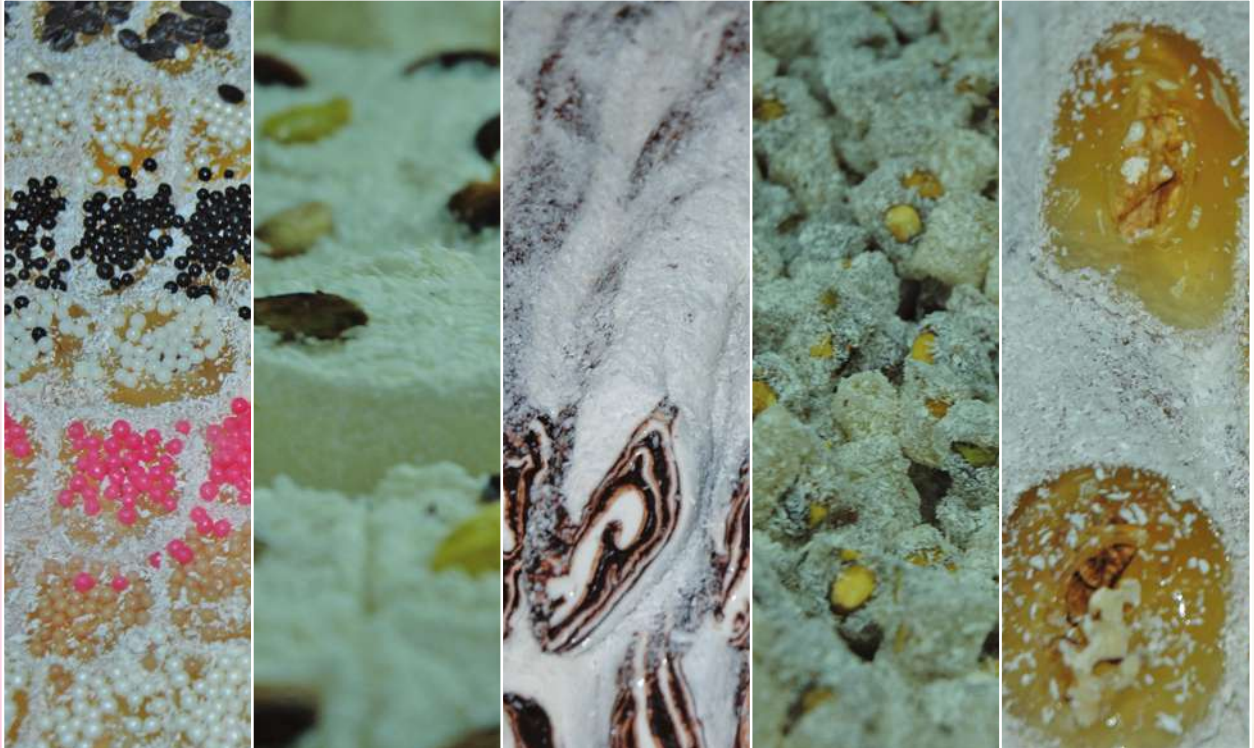

Uzun ve sıcak yaz günlerinde geçen Ramazan ayının ardından gelen bayramı sevinçle karşılıyoruz. Ramazan ayı bitip de bayrama günler kala, gelecek olan misafirlere neler ikram edileceğinin, kimlere ne hediye götürüleceğinin telaşı başlar. Baklavalar, börekler, sarmalar, şekerler derken liste uzar gider; ne de olsa adı da Şeker Bayramı'dır. Geleneksel lezzetimiz lokum da bu listede vazgeçilmez bir yere sahiptir. Büyük, küçük herkesin seyerek yediği bu tatlı; kaymaklısı, sakızlısı, ballısı, güllüsü, cevizlisiyle her yiyeceğin yüzünde bir gülümseme yaratma garantisi olan geleneksel bir lezzetimizdir.

Osmanlı'da "rahat ül-hulküm (boğaz rahatlatan)", yabancılar tarafından ise "Turkish delight (Türkîş dilayt-Türk lezzeti)" olarak adlandırılan lokum, 15. yüzyıldan bu yana Türk damak lezzetinin bir parçası.

Osmanlı döneminde yemeklerden sonra ya da o zamanlar şekersiz yapılan Türk kahvesiyle ikram edilen lokum, çocukların da bisküvi arasına koyup seyerek yediği bir lezzet. Eskiden daha yaygın olarak sünnetlerde, doğumlarda, ölümlerde, askere gidenler veya dönenler için okunan mevlitlerde, bayramlarda, lokumlar içinde misafirlere ikram edilen ya da el öpmeye gelen çocuklara işlemeli mendiller içinde verilen lokum, şimdilerde yerini çikolataya bırakmış olsa da kız isteme âdetlerinin de vazgeçilmez bir parçasıydı. Bugün bu geleneklerin eskisi gibi sürdüğünü söylemek zor ama lokum yeme alışkanlığımızdan vazgeçtiğimiz pek söylenemez. Kaymaklı, güllü, fıstıklı, ballı, safranlı, çikolatalı derken uzayıp giden bunca lezzetten nasıl vazgeçilebilir ki zaten.

İlk zamanlar un, pekmez ya da balla yapılan bu tatlı, 18. yüzyıl sonlarında Avrupa’da kurulan rafinerilerde üretilen şekerin Türk mutfağına girmesi ve ayrıca 1811’de Alman bilgini tarafından nişastanın bulunmasıyla, hem tadında hem de yapılışında bazı değişiklikler yaşamış. Günümüzde yapılan lokumlar; şeker, su, nişasta, sitrik asit, aroma ve renklendiricilerden oluşan bir karışımdan üretiliyor. Her ustanın ayrı bir tarifi olsa da genel olarak lokum, bu malzemelerden belli oranlarda oluşan bir karışımın sürekli olarak karıştırılıp kaynatılmasıyla elde ediliyor. Yapılışı yaklaşık 3-4 saati bulan lokum, soğuması ve dinlenmesi içinde bir gün kadar beklentildikten sonra Hindistan cevizi ya da pudra şekerine bulanarak paketlenmeye hazır hâle geliyor. Ustalar iyi bir lokumun özelliklerini şöyle sıralıyor: Elastik yapıda olan, belli oranda nem içeren, yumuşak, kolay ısırılabilen ve iki parmak arasına alınıp sıkıldığında kendi şeklini tekrar alabilen.

Hem adıyla hem de tadıyla yüzlerde mutlu bir gülümseme yaratan bu lezzetin iyi bir karbonhidrat olması nedeniyle böbrek hastalarına yemeleri önerilirken, mide ağrıları, yara ve çıban tedavilerinde kullanıldığı da biliniyor. Yine de Şeker Bayramı vesilesiyle çoğumuzun evinden eksik etmeyeceği bu lezzetin fazlasının, alerjik reaksiyon gibi sağlık sorunlarına neden olabileceğini hatırlatmakta fayda var.

Günümüzde pek çok lokum ustası ve markası var. Kimi Afyon’un kaymaklı lokumuyla, kimi Osmanlı’da şekercibaşı ya da şekerci ustası olmasıyla, kimi de Safranbolu’da adını duyurarak bugüne kadar varlığını sürdürmüştü.

Çok aşına olduğumuz “Turkish delight” tanımlamasının ise İstanbul’dan lokum alan bir İngiliz turistin, ülkesine götürdüğü lokumları o zaman ki adıyla “rahat-ül hulküm” diyememesi ve “Turkish delight” adıyla anlatması üzerine ortaya çıktığı söyleniyor.

Bayramda büyüklerinizi ziyarete giderken ya da evinize gelenlere ikram etmek için renk renk, çeşit çeşit lokumlardan sevdiğiniz birini alın ve sevdiklerinizin yüzündeki çocuksu gülüsmenin tadını çıkarın. Kim bilir bu gülümseme, ardında ne anılar saklıyodur...

Şebnem TÜRKOĞLU

Türkçenin birbirinden güzel ve çarpıcı deyimleri atasözleri dua ve bedduaları vardır. Kullanırken pek düşünmeyiz ardındaki birikimi bilgeliği hemen fark etmeyiz belki ama her biri yüzyılların süzgecinden geçerek gelmiştir bugüne; damla damla. Hani bir yabancı kalkıp da anlamlarını sorsa çevirmemizi istese bir an için afallarız. Kolay değildir zira onları bir başka dile taşımak. Mesela şu “al gülüm ver gülüm” ya da “külahları değişmek”. Ne kadar basit bir o kadar eski ve aynı zamanda sarıh. Ama kolaysa gel de tercüme et bakalım. Her birinin etrafında geniş bir kültürel havza var. “Bükemediğin eli öpmek” de öyle yahut “fincancı katırlarını ürkütmek”

“Ters nallanmış ata dönesin!”

“Kansız bite dönesin!”

“Uyuz olmuş ite dönesin!”

Nasıl bir hayal gücüyle çıktı bu laflar? Nasıl bir mizah duygusuyla şekil aldılar aklımı kurcılar. Anadolu’nun dört köşesinde geze geze toplamak lazım bu kelimeleri. Gerçi bunu yapan gönüllüler, dil sevdalıları var. Ama bilgi ve iletişim yüzyılında esas mesele tüm bu birikimi İnternet’ e aktarabilmek. Farkında mısınız İnternet’ te Türkçe ile ilgili ne kadar az nitelikli kaynak var?

Peki şimdi “Türkçezenler” yani Türkçeyi kalpten seven ve bu dili bir kıta gibi karış karış gezenler bir araya gelseler, İnternet’ te bir forum kursalar, oraya damla damla bildikleri deyimleri, atasözlerini, yöresel ve bölgesel lafları koysalar, aynı zamanda kaybolmasını istemedikleri dilsel nüansları ekleseler, kendi ailelerinden duydukları özgün kelimeleri paylaşsalar ve böylece ortaya geniş,

dinamik, genç ruhlu, global bazlı bir platform çıksa fena mı olur? Mademki kelimelerle düşünüyor, kelimelerle kendimizi ifade ediyor ve gene kelimelerle hayal kuruyor, muhabbet yayıyor yahut yanlış anlaşıyoruz; bir dilin zenginliği aynı zamanda gönüllerimizin zenginliğidir.

Bugün pek çoğumuz şehir insanıyız ama deyimlerimize yakından bakın. Ne kadar çok hayvanlarla ve doğayla ilgili söz var aralarında. “Dananın kuyruğu koptu” “sinekten yağ çıkarmak” “eşek sudan gelinceye dek dövmek” “kedi olalı bir fare tutmak” ya da “deveye hendek atlatmak”. Severim şu “yılan hikâyesi” sözünü. Bu kadar görsel, böyle çarpıcı.

“Pire itte bit yiğitte olur” lafına ne demeli? Ya da “iyi saatte olsunlar”? Anneannemin bol keseden kullandığı deyimler vardır mesela. “Zenginin horozu bile yumurtlar” der. İnce bir zekâ, yaramazlık ve mizah dolu. “Aç tavuk kendini buğday ambarında görür” der. Ve ben ne zaman olmadık hayaller peşinde koşsam yapıştırır hemen: “Balık kavağa çıkınca.”

Bir de malum boğazına son derece düşkün bir milletiz. Yemekle ilgili o kadar çok deyimimiz var ki. “Tencerede pişirip kapağında yemek”, “ensesinde boza pişirmek”, “muhallesi çocuğu”, “dut yemiş bülbüle dönmek”, “Turp gibi/turşu gibi olmak”, “ayranı kabarmak”, “tok evin aç kedisi” ya da favorilerimden “tuzlayayım da kokma!”

Keza “başının etini yemek” lafı. Eyüp’ün başının etini yerim bazen, yani zaman zaman, yani devamlı. Ben takarım kafama pireyi deve yaparım. Pire için yorgan yakarım. Karınca yuvası gibi kaynar içim. Bir gayya kuyusu olur beynim. Seslerden yankılardan geçilmez. Kurarım da kurarım. Kurdukça içim kararır. En sevmediğim huyumdur. Üzüm üzüm üzülürüm. Uma uma dönerim muma.

Anneannemin laflarını düşünürüm o zaman.

“Kimseye eğri gözle bakma / her sabah yeniden doğar güneş, eski defterleri karıştırma / yazar ol meşhur ol padişah ol fark etmez, yeter ki insan evladı ol / sen sen ol, yere düşene tekme atma / kalp kırma kalp kazan / eski kafalıya yeni laf anlatamazsın evladım/ güneş görmemiş yarasaya ışığı tarif edebilir misin?

Fütur getirme / kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez evladım / dedikoduya metelik, dedikoducuya paye verme / içi çift çarşısı gibi olan kimseden uzak dur / kendine hayrı yok ki sana olsun / eski camlar bardak olur / zaman geçer devran döner/ esamisi okunmaz kem gözlünün yavuz dillinin / sabır ve şükür ve azim insana en çok yakışandır evladım/ unutma ki kuru bir sözden ibaret değildir “la havle”/ yaza yaza yaz gelir / çiçek açar dallar şenlenir/ yaz çünkü Rab güzel kelimeyi sever evladım.”

Anneannemin, anneannelerimizin lafları su serper yüreğime; yol gösterir, rehberlik eder. Ne zaman içim daralsa ya da aklım bulansa alırım elime bir deyimler sözlüğü, çekilirim bir köşeye. Her biri zekâ ve incelik kokan ama yazarı belirsiz bu kadim sözleri gül koklar gibi çekerim içime.

Elif ŞAFAK

5. TEMA DOĞA ve EVREN

► SULAR

► SON KUŞLAR

► KUTUP YILDIZI

SERBEST OKUMA METİNLERİ

► ORMANDA

► YEŞİL GÖZLÜ KARDAN ADAM

SULAR

Gözyaşları gibi ulu dağlardan
Enginden engine çağlayan sular
Derin derin derelerden dönerek
Arayıp aslını ağlayan sular

Çağlayarak o bahçeden o bağa
Hayat verir kuvvet verir toprağa
İrenk verir çiçeklere yaprağa
Nebatı toprağa bağlayan sular

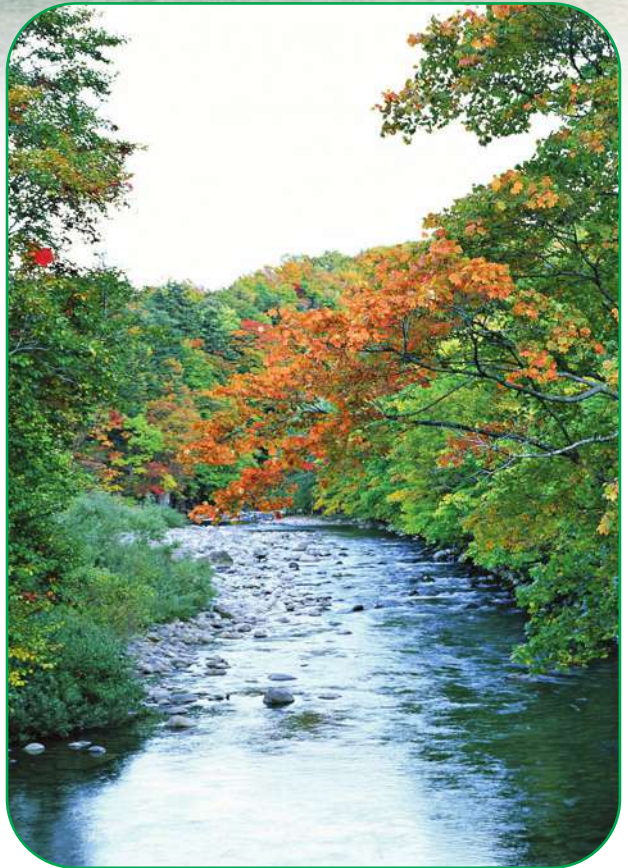
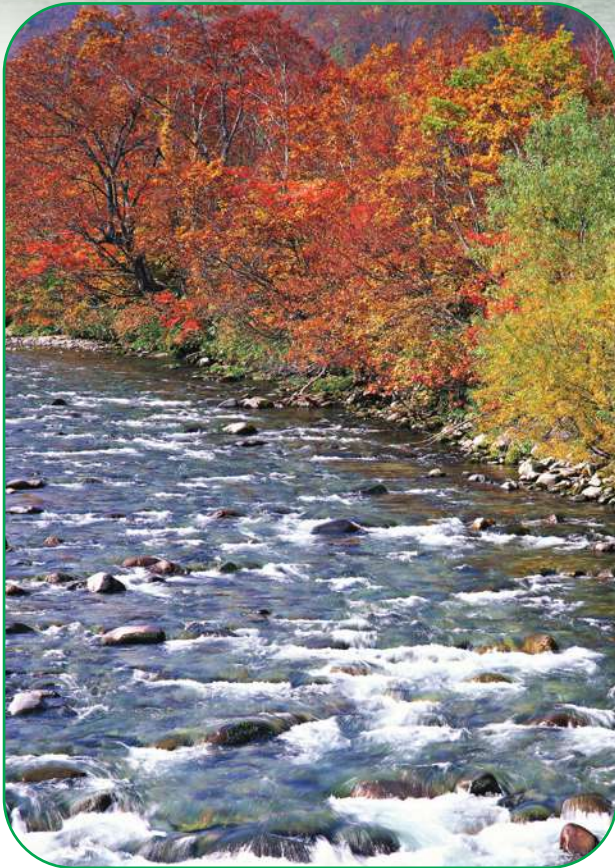
Ateş olur çığ pişirir fırında
Ziya verir nurlar saçar yerinde
Saf olarak akar köy pınarında
Güzeller gönlünü eğleyen sular

İnsanoğlu suyu koymaz hâline
Setler çeker baraj yapar yoluna
Bunca santraller almış eline
Her bir ihtiyacı sağlayan sular

Her zaman âşığım suyun sesine
Baharda bulanıp çağlamasına
Akar gözyaşlarım gam deryasına
Veysel'in derdini yenleyen sular.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

SON KUŞLAR

Vaktiyle bu Ada'ya, bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyor da ben farkına varmıyorum!

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi. ❶

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlar bir yeşil meydanın kenarına varır, ufacık bir ağacın her dalına ökselerini bağlardı. Hür kuşlar; kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru küme küme gelirler.

Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir müddet bekleşirler, sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık ederiyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlardı. Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu.

Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da Konstantin isminde bir adamdı. ❷ Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağız konuşuşuna, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde, işi yolunda hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafına yerleştirdiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça uysal bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısırdı. Esmer lekelerin Adalar istikametine gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar.

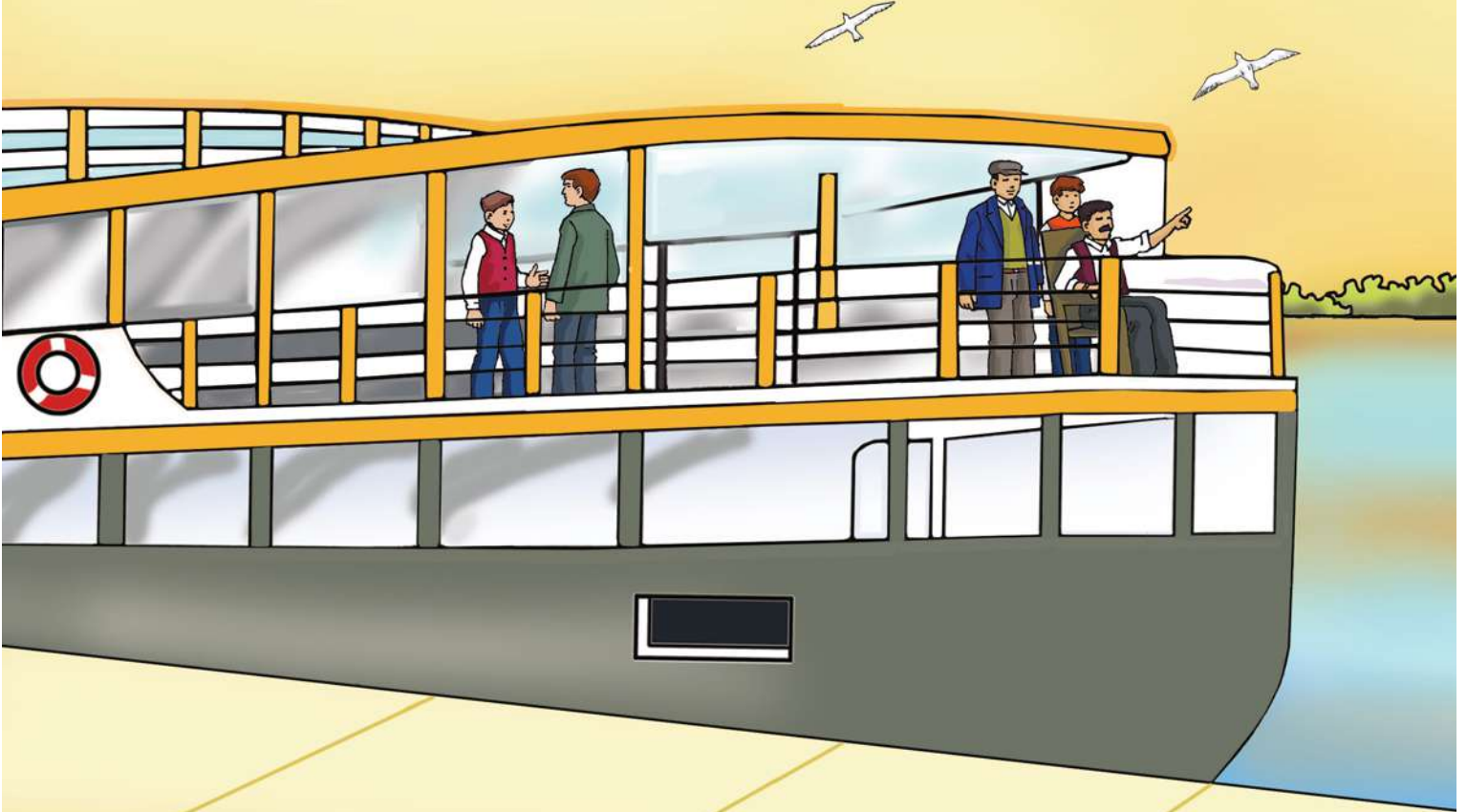
— Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. **3** Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur. Mahalle çocuklarını çağırır, bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o günlerini pencereden görür görmez Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum.

Bir kuş civıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol

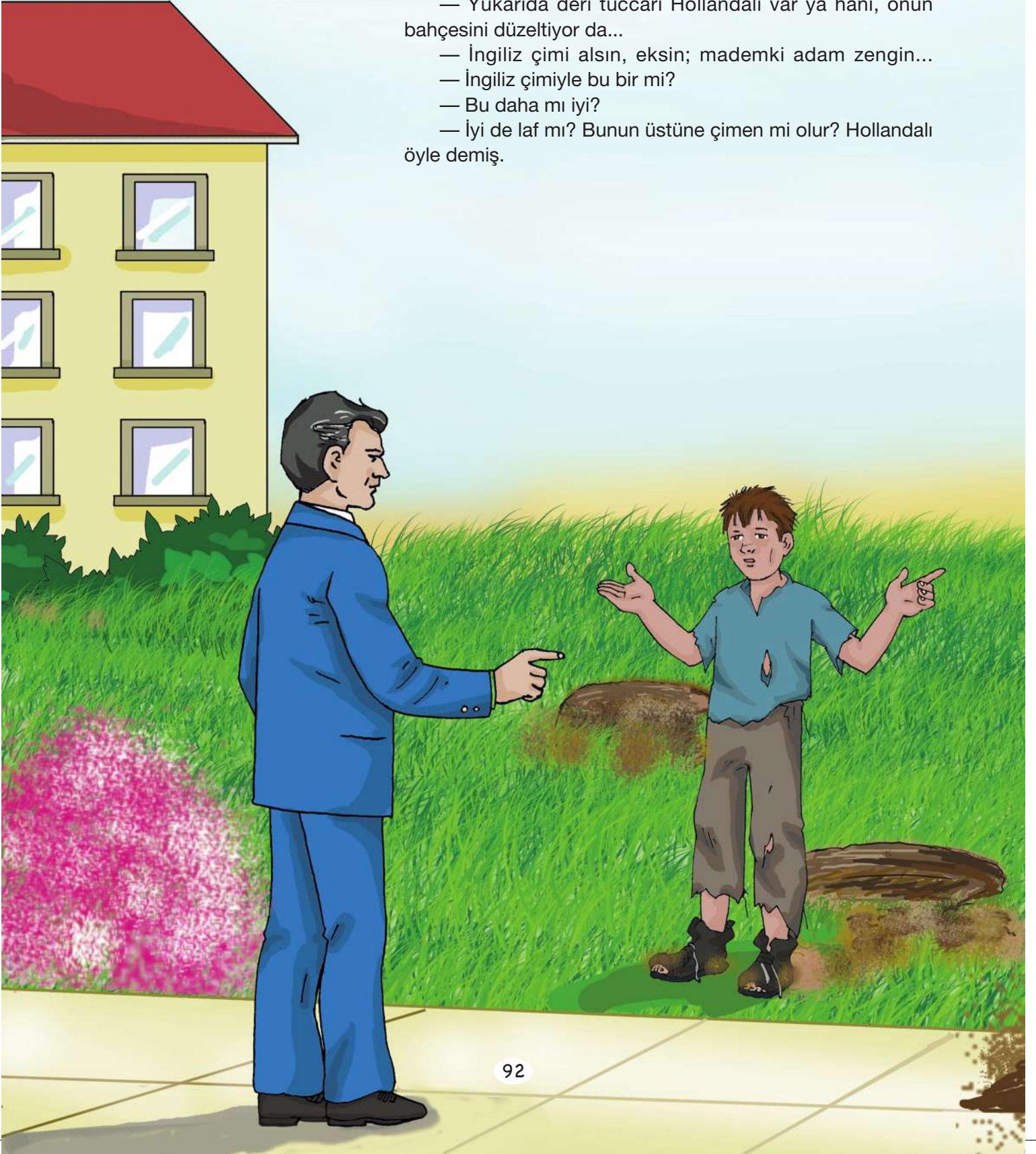
yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana; sulh, şiiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşmış, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. 4

Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış. İncir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı:

- Ne yapıyorsunuz yahu? dedim.
— Sana ne? dediler.
Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.
— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.
— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.
— Ne yapacak bunları?
— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyor da...
— İngiliz çimi alsın, eksin; mademki adam zengin...
— İngiliz çimiyle bu bir mi?
— Bu daha mı iyi?
— İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

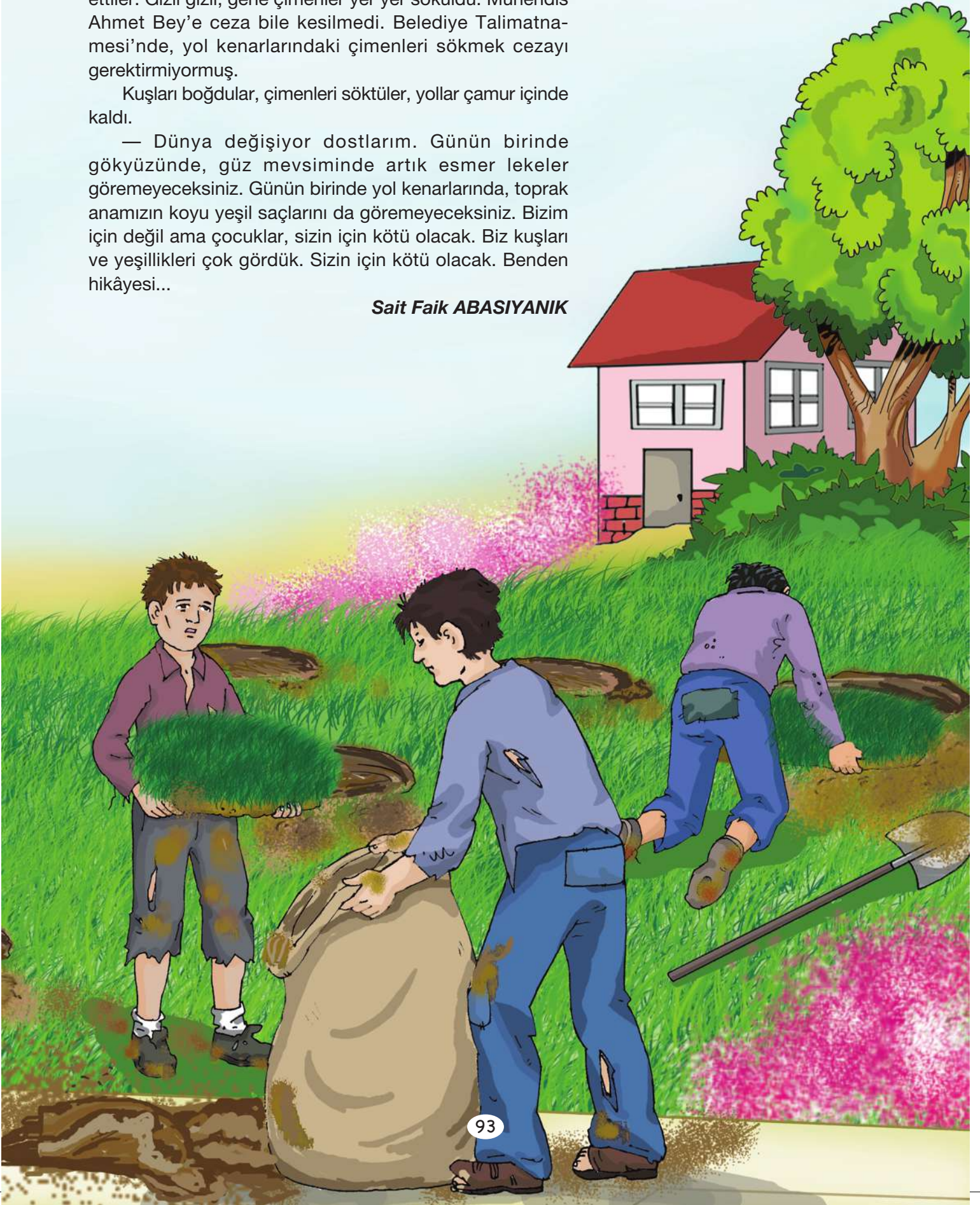

— Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye Talimatnamesi'nde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı gerektirmiyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

— Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi...

Sait Faik ABASIYANIK

KUTUP YILDIZI

Genellikle Kutup Yıldızı'nın gökyüzündeki en parlak yıldız olduğu düşünülür. Aslında böyle değildir. Kutup Yıldızı tüm yıldızlar arasında görünür parlaklık sıralamasında 48. sırada yer alır. Yani parlaklık bakımından onun gökyüzündeki sıradan yıldızlardan biri olduğunu söyleyebiliriz. Kutup Yıldızı en parlak yıldızlardan biri olmadığı için ilk bakışta gökyüzünde bulunması zor olabilir. Kuzey gök kutbu bölgesinde çok sayıda parlak yıldız olmadığı için kutup yıldızı biraz yardımla kolayca bulunabilir. Kutup Yıldızı'nı bulmak için genellikle Büyükayı takım yıldızından yararlanılır. Büyük Ayı, onun bir bölümünü oluşturan ve kepçeye benzeyen (Bir tava ya da cezveye de benzetilebilir.) belirgin şekil sayesinde gökyüzünde kolayca bulunabilir. Bunun için yüzümüzü kuzeye dönmemiz yeter. Kutup Yıldızı'na yakın konumda yer aldığı için bu takım yıldızı Türkiye'nin bulunduğu enlem ve daha kuzeydeki enlemlerde hiç batmaz. Büyükayı takım yıldızını bulduktan sonra yapmamız gereken kepçenin dış kenarını oluşturan iki yıldızdan geçen ve kepçenin yukarısına doğru uzanan bir doğru çekerek iki yıldız arasındaki uzaklığın beş katı kadar ilerlediğinizde Kutup Yıldızı'na ulaşmış olacaksınız.

Gökyüzünde en çok sevdiğiniz yıldız hangisi? Çoğumuzun bu soruya vereceği yanıt Kutup Yıldızı ya da bir başka adıyla Polaris olacaktır. Çünkü bu yıldız bize “her zaman” kuzeyi gösterir. Bu sayede yönümüzü bulabiliriz. Aslında gökyüzü gözlemciliği ile uğraşmayanlar için Kutup Yıldızı günümüzde bu işlevini önemli ölçüde yitirmiş durumda. Hatta birçoğumuz onu gökyüzünde bulmakta bile zorlanırlar. Ne de olsa günümüzde yönleri basit bir pusula yardımıyla kolayca bulabiliyoruz. Hatta yeryüzündeki konumumuzu çok duyarlı bir şekilde gösteren GPS (Küresel Konumlandırma Sistemi) alıcıları var. Bunlara artık herkes ulaşabiliyor. Hatta cep telefonumuza, kol saatimize bile girdiler.

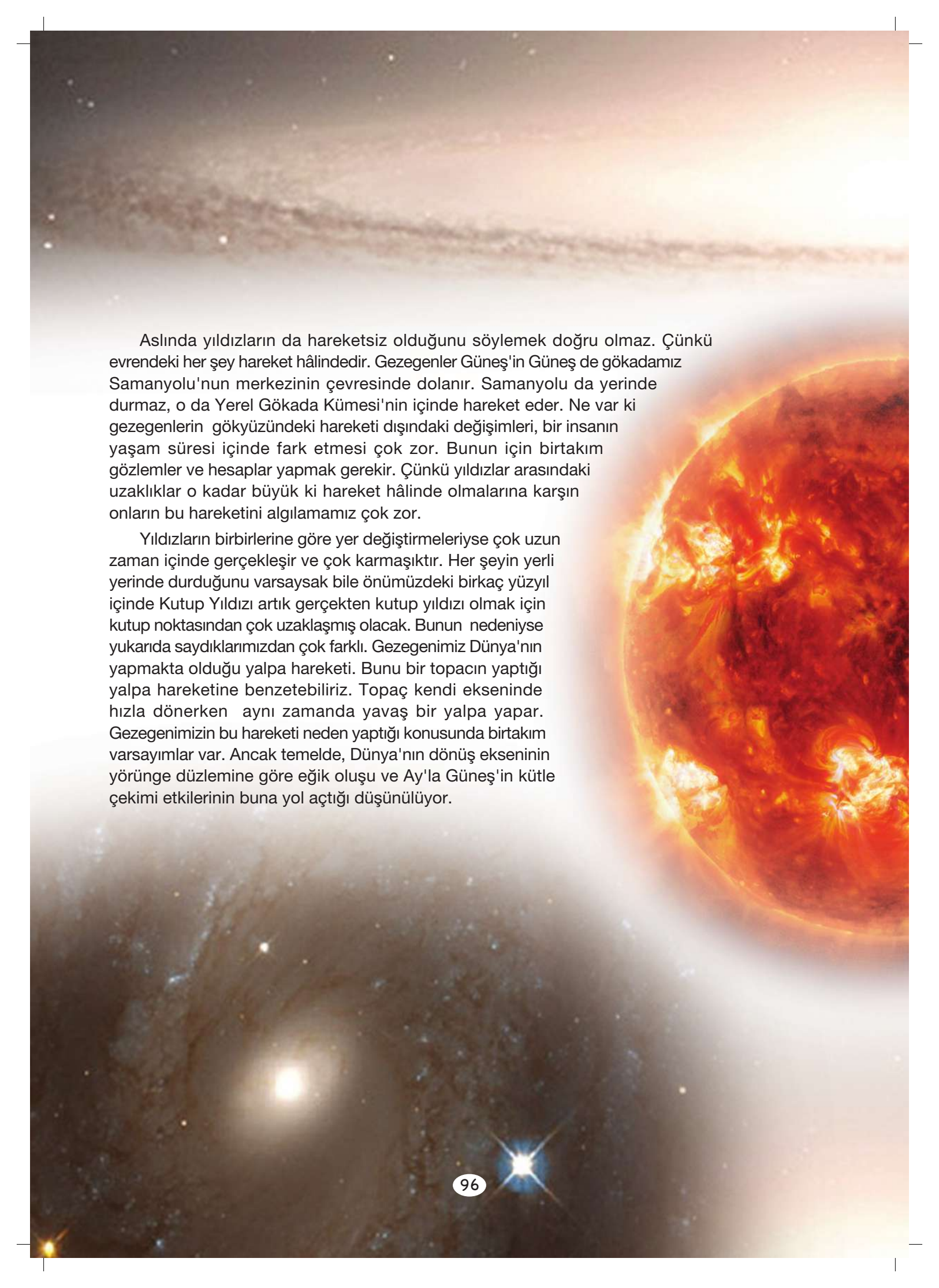
Eskiden durum daha farklıydı, özellikle de pusulanın bulunuşundan önce. O zamanlar denizcilerin en önemli yol göstericilerinden biri Kutup Yıldızı'ydı. Bu yıldızla bakılarak yönler bulunabildiği gibi yeryüzünde bulunan enlem de hesaplanabiliyordu. Peki, Kutup Yıldızı gerçekten de eski denizcilerin düşündüğü gibi hep aynı yerde mi duruyor?

Tıpkı sabahları Güneş'in doğudan doğup batıdan batması gibi gece de yıldızların aynı şekilde doğudan batıya doğru hareket ettiğini görebiliriz. Bu aslında gökyüzünün hareket etmesinden değil üzerinde durduğumuz Dünya'nın kendi ekseninde dönmesinden kaynaklanır. Tıpkı dönen bir insanın her şeyin kendi çevresinde döndüğünü görmesi gibi.

Dönen biri için yalnızca iki nokta olduğu yerde duruyor gibi görünür. Bunlardan biri başucu, öteki de ayak ucudur. İşte Dünya'da da durum benzerdir. Gezegenin dönme ekseninin doğrultusunda bulunan yıldızlar gökyüzünde hemen hiç hareket etmiyor gibi görünür. Saatler, günler hatta yıllar geçse bile...

Aslında yıldızların da hareketsiz olduğunu söylemek doğru olmaz. Çünkü evrendeki her şey hareket hâlinedir. Gezegenler Güneş'in Güneş de gökadamız Samanyolu'nun merkezinin çevresinde dolanır. Samanyolu da yerinde durmaz, o da Yerel Gökada Kümesi'nin içinde hareket eder. Ne var ki gezegenlerin gökyüzündeki hareketi dışındaki değişimleri, bir insanın yaşam süresi içinde fark etmesi çok zor. Bunun için birtakım gözlemler ve hesaplar yapmak gerekir. Çünkü yıldızlar arasındaki uzaklıklar o kadar büyük ki hareket hâlinde olmalarına karşın onların bu hareketini algılamamız çok zor.

Yıldızların birbirlerine göre yer değiştirmeleriye çok uzun zaman içinde gerçekleşir ve çok karmaşıktır. Her şeyin yerli yerinde durduğunu varsaysak bile önümüzdeki birkaç yüzyıl içinde Kutup Yıldızı artık gerçekten kutup yıldızı olmak için kutup noktasından çok uzaklaşmış olacak. Bunun nedeniye yukarıda saydıklarımızdan çok farklı. Gezegenimiz Dünya'nın yapmakta olduğu yalpa hareketi. Bunu bir topacın yaptığı yalpa hareketine benzetebiliriz. Topaç kendi ekseninde hızla dönerken aynı zamanda yavaş bir yalpa yapar. Gezegenimizin bu hareketi neden yaptığı konusunda birtakım varsayımlar var. Ancak temelde, Dünya'nın dönüş ekseninin yörünge düzlemine göre eğik oluşu ve Ay'la Güneş'in kütle çekimi etkilerinin buna yol açtığı düşünülüyor.

Dünya'nın bir yalpa hareketini tamamlaması yaklaşık 25.800 yıl sürüyor. Bu süre içinde gezegenimizin ekseninin doğrultusu da önemli ölçüde değişiyor. Bu da bu süre içinde gök kutbunun yer değiştirdiği anlamına geliyor.

Aslında Kutup Yıldızı birkaç yüzyıl önce kuzey gök kutup noktasına bugünkünden daha uzaktı. O zamanlar çok da duyarlı bir yön belirlenmesine gereksinim duyulmadığı için bu durum sorun olmuyordu. Macellan, 1519'da Dünya'nın çevresini dolanmak üzere yola çıktığında Kutup Yıldızı kuzey kutup noktasından yaklaşık 3,5 derece (üç parmağınızı birleştirip kolunuzu uzattığınızda bu üç parmağınızın genişliği ya da Ay'ın görünür çapının 7 katı kadar) uzaktaydı. Günümüzdeyse bu uzaklık Ay'ın görünür çapından (yarım derece) çok az fazla.

Günümüzde Güney Yarıküre'de yaşayanlar, Kutup Yıldızı konusunda bize göre daha şanssızlar. Çünkü güney gök kutbu yakınında belirgin bir yıldız yok. Çıplak gözle görülebilen en yakın yıldız, Altılık. Ne var ki bu yıldızın parlaklığı da çıplak gözün görme sınırına yakın. Bu nedenle yerleşim yerlerinden görülmesi neredeyse olanaksız. Durum günümüzde böyle olsa da gelecek yıllarda Güney yarıkürede yaşayanlar bize göre daha şanslı olacak. Çünkü güney gök kutbu bölgesi görece daha zengin ve önümüzdeki 25.800 yıl boyunca birçok parlak yıldız "güney yıldızı" olarak parlayacak.

Alp AKOĞLU

Soyuk ormanına dalıyorum. Bu orman, benim sevdiğim karışık ormanlardan. Serin nemli bir loşluk içinde ağaçlara baka baka ilerliyorum. Koyu yeşiller köknar, açık yeşiller çam; biliyorum zaten. Altın sarısı lekeler titrek kavak imiş, limon sarısı gürgen, turuncu sarı ve kızıllar kayın, pas renkli benler de meşe. Soyuk ormanın üst eteğinin tacı, üst katı bu ağaçlardan, ama tacın altında ikinci kat, yarı ağaçlar ve çalılar katı var.

Ormanın ikinci katı renkçe de, çeşitçe de daha zengin. İşte fındık şimdiden küpelerini sarkıtmış, üvez ve muşmulaların yaprakları kızarmış, kızılciğın, alıcın, papaztakkesinin yemişleri pembe, kırmızı; yaprakları sarı. Derken biraz ilerideki bir meşeden bir kestane kargası kalkıyor, cıyak cıyak ortalığı velveleye vererek orman halkına, “Tetik davranın, sessiz, yavaş yavaş, şüpheli birisi geliyor.” diye bana haber veriyor. Fakat uzaklaştıkça ormanın sessizliğini yırtan cıyakları yavaş yavaş gene ormanın sessizliği içinde boğulup gidiyor.

Evet, çalılar yukarıdan aşağı ormanın ikinci katı; üçüncü kat da otlardan olacak. Fakat otlardan bir şey kalmamış; mevsim geç. Sonra yapraklı ormanlarda ot zaten az olur ve otlar sanki ağaçlar yapraklanınca gün görmeyeceklerini biliyorlarmış gibi baharda erkenden, ağaçlar yapraklanmadan yeşerir.

Soyuk ormanlarına güz şimdiden gelmiş. Ama bahar da er gelir galiba. Titrek kavak, kayın, gürgen, fındık, meşe; bunlar hep çiçekleri küpeli ve erken açılan ağaçlar... Gürgen, meşe ve kayın ağaçlarının sarmaş dolaş oldukları kuytu bir sıklığa dalıyor, eğile eğile ilerliyorum. Başımı yukarı kaldırıp bakınca allı, yeşilli, sarılı, turuncu güz yaprakları arasından mavi göğü zor görüyorum. Dallar, yapraklar, kat kat öyle sıralanmışlar ki havada üst yapraklardan kalan boşluğa, alt yapraklar, onlardan kalan aralığa daha alttaki yapraklar dizilmiş ve hepsi yüzlerini yukarıya çevirdikleri için gökle yer arasına çekilen bu alaca bulaca yaprak örtüsünden çok güzel bir mozaik meydana gelmiş...

Güneş, ormana yalnız can değil, biçim de veren hayat kaynaklarından biri ve en büyüğüdür. Ormanda herkesin, her ağacın, her çalının, her otun, her yosunun gün ışığından gereği kadar hakkı vardır. Her ağaç, dalını, komşusunun dallarından kalan boşluğa uzatmış, her dal, yapraklarına, üstteki dalların yapraklarının gölgesine düşmeyecek yeri, yönü bulmuş ve vermiş. Ne iyi; ormanda her şey ışıktan payına düşeni alıyor diye düşünürken tak... tak... tak... sesleri duyuyordum. Galiba bir ağaç kesiyorlar! Sesin geldiği tarafa doğru gidiyorum. Tak taklara yaklaştıkça dikkat kesiliyorum ve iyice yavaşlıyorum. Çünkü anlıyorum ki bu, gagasıyla ağaç kabuklarını oyan bir ağaçkakandır.

Hikmet BİRAND

Gökten kar yerine çiçek yağıyor, her kar tanesi diğerinden farklı. Tıpkı parmak izlerimiz gibi. Öğretmenimiz anlatmıştı. Milyarlarca insan, milyarlarca parmak izi demekmiş. Hani suçluları parmak izinden tespit ediyorlar ya! Bu farklılıktan dolayı.

Kar taneleri de öyle. Hepsinde ayrı nakış, hepsinde ayrı motif. Aynı olan, üzerlerindeki imza. İmza hep aynı.

Kar taneleri yere usul usul iniyor. Paraşütle iner gibi.

Kar nasıl oluşuyor? Merak edip araştırdım, birkaç kitap karıştırdım. Çok ilginç bir serüveni var kar tanelerinin. Hayret verici bir yolculuk.

Su damlası sıcaktan buharlaşıyor. Güneş ışınlarına binip göğe çıkıyor. Yukarıda hava öyle soğuk ki Kuzey Kutbu gibi. Bizim minicik su

damlası çıktığına çıkacağına pişman oluyor. Saydam bilye gibi bir su damlasıyken donup kristal oluyor. Üşüyor yani. Üşüyünce de azıcık ısınmak için aşağıya inmek istiyor. Böylece kar tanesi olarak yere iniyor. Belki de aslına dönmek istiyor. Tekrar su damlası olmayı hayal ediyor.

İyi ki iniyor. Bizim için de eğlence oluyor.

Alper, Murat, Temel, Burak, Can... Yani biz, beş kafadar hemen toplanıyoruz. Önce yoruluncaya kadar kar topu oynuyoruz, sonra da dinlenmek için kardan adam yapıyoruz.

Kardan adamın gövdesi, kafası tamamlanınca sıra giydirmeye, kuşatmaya, süslemeye geliyor.

Murat,

– Boyunbağı benden, diyor.

Alper atılıyor:

– Kalem de benden. Şöyle sağ elinde bir tükenmez kalem olmalı.

– Tükenmez kalem mi? diyorum. Elinde kalem olan bir kardan adam hiç görmedim ben.

– İyi ya işte, diyor Alper. İlki bizimki olacak. Eli kalem tutan bir kardan adamımız olsa fena mı olur?

– Haklısın, diyorum. Yazar çizer bir kardan adam olsun. Ne o süpürge filan? Bütün kardan adamlar çöpçü olmak zorunda mı?

– Cep telefonu da olmalı, diyor Burak.

– O kadar da değil, diyorum. Kardan adam cep telefonunu ne yapsın?

– Rica ederim, diyor Burak. İletişim çağındayız, unutmayalım. İletişimden uzak bir kardan adam olur mu?

– Oldu olacak kucağına bir de dizüstü bilgisayar verelim, diyorum.

– Harika! diye bağırıyor Murat.

– Ama nereden bulmalı? diye ekliyor.

Alper, "Beş dakikaya kalmaz gelirim." deyip ayrılıyor. Biraz sonra elinde bir tükenmez kalem ve birkaç zeytin tanesiyle yanımıza dönüyor.

Bir dakika! Ama bu zeytinler siyah değil, yeşil.

– Siyah zeytin bulamadın mı, Alper? diyoruz.

– Bulamadığım için değil, diyor. Bütün kardan adamlar kömür gözlü olacak değil ya. Bizim kardan adamımız da yeşil gözlü olsun.

Bu da bir ilk olacak galiba.

Yeşil gözlü kardan adam.

– Bir de gözlük takmalı diyor, Temel. O zaman resim tamamlanır işte.

Sonra heyecanla devam ediyor:

– Bakın, aklıma ne geldi! Bizim kardan adamın okuryazar olması yetmez. Bence bilim adamı olmalı o. TUZAM'da çalışmalı.

– Abartmayalım istersen, diyor Burak. Bir kardan adam yapalım dedik, işi nerelere götürdünüz. Tükenmez kalemmiş, cep telefonuymuş, dizüstü bilgisayarımış. Bir de TUZAM çıktı şimdi. Söylesene TUZAM da ne demek oluyor?

– Türkiye Uzay Araştırmaları Merkezi.

– Öyle bir kuruluş olduğunu bilmiyordum.

– Olmalı, diyor Temel. Amerika'da NASA varsa bizde de TUZAM neden olmasın?

Bu çocuk uçuyor. Gök bilimleriyle kafayı bozmuş.

– Astronomi okuyacağım, diyor. Uzaya çıkan ilk Türk astronot ben olacağım. İlk Türk uzay mekiğini ben uçuracağım.

Konya ovasına bir uzay üssü kuracakmış. Füze fırlatma rampası için Konya-Karaman sınırı uygunmuş.

– Niçin Konya-Karaman? diyoruz.

– Araştırdım, diyor, deprem konusunda güvenli. Fay hattı may hattı yok. Allah korusun, tam fırlatma sırasında deprem olsa felaket olmaz mı?

Her şeyi düşünmüş Temel. Ayrıntılara varıncaya kadar hepsini hesaplamış. İlk uzay mekiğinin adını bile koymuş: Birunî.

– Niçin Birunî? diye soruyor Alper.

Temel, bir bilim adamı ciddiyetiyle cevap veriyor:

– Bir sürü ansiklopedi karıştırdım. Biruni ilk Türk astronomi bilginlerinden biri. Bin yıl önce yaşamış. Dünya'nın hem kendi etrafında hem de güneşin etrafında döndüğünü ilk defa o ispatlamış. Yerin çapını da ilk defa o ölçmüş.

Kardan adamın boyun bağıını düzeltirken

– Aslında, diyor, kardan adama bir astronot elbisesi giydirebilseydik, ne hoş olurdu.

– Amma attın! diyoruz.

– Öyle demeyin diyor. Kardan adamların da astronot olmaya hakkı var.

– Onlar su damlasıyken buharlaşıp göğe çıkıyorlar, profesör, diyorum. Onların mekiğe filan ihtiyacı yok.

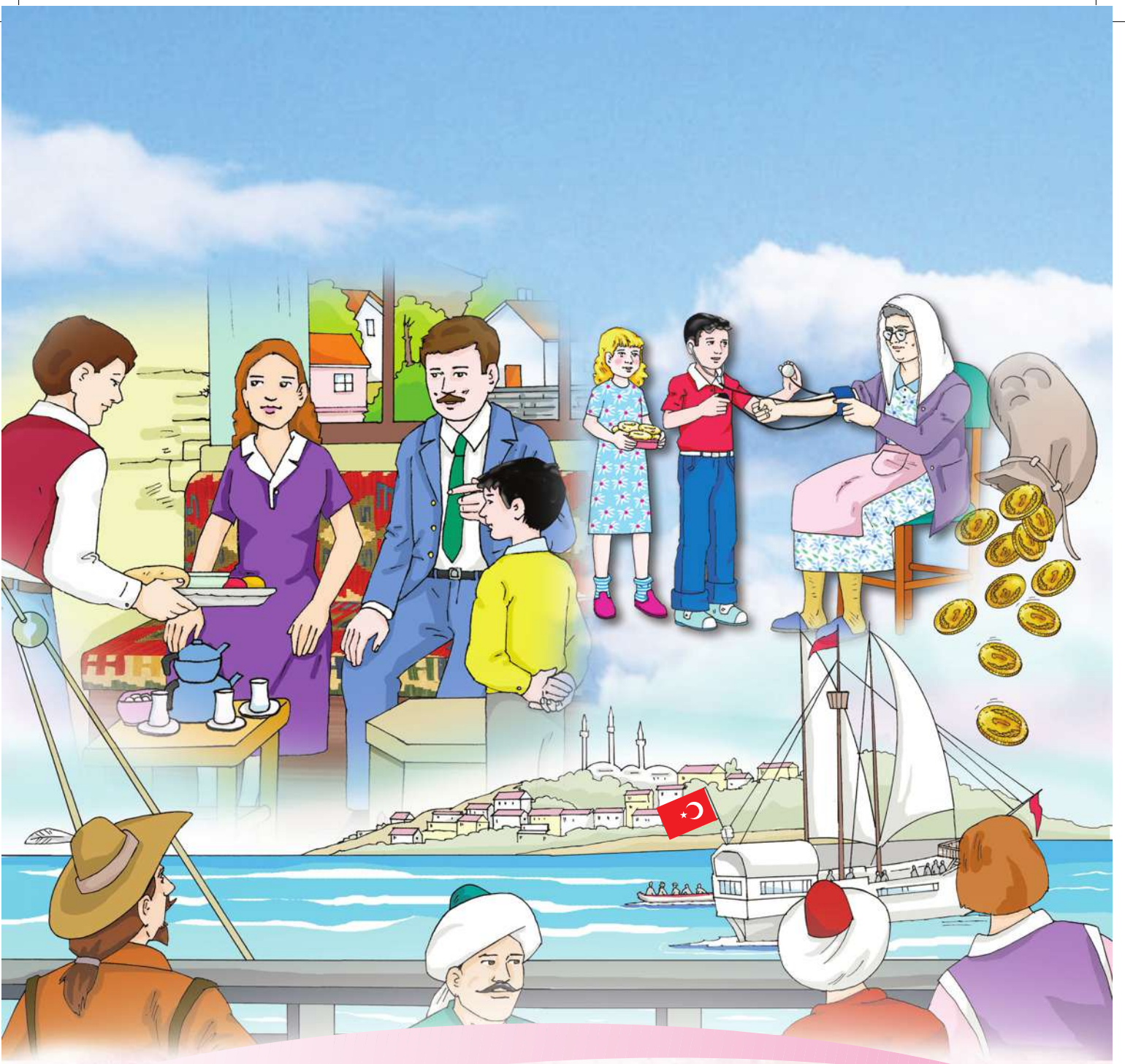
– O da doğru ya! diyor.

Öğleye doğru güneş iyiden iyiye kendini hissettiriyor. Kar yumuşuyor. Kardan adamımız kendinden geçiyor.

Yeşil gözlü, bilgin kardan adamımızı Güneş'in insafına terk edip evlerimize dağılıyoruz.

Tacettin ŞİMŞEK

6. TEMA TOPLUM HAYATI

- OSMANLI DÜRÜSTLÜĞÜ
- ODCU HAFTASI ŞENLİKLERİ
- ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR
- SERBEST OKUMA METİNLERİ
- YALNIZ KALMAK
- BİR ŞEKERLİ BİR İSPANAKLI

OSMANLI DÜRÜSTLÜĞÜ

Ferdinand koyu kestane rengi saçlarını bir elinin tersiyle arkaya doğru iterek yorgun bedeninin bütün ağırlığını geminin küpeştesine verdi. Karşısında hayal meyal beliren şehri, tedirginliğin merakla iç içe karıştığı duygularla süzdü. İlk gençliğinden beri gemilerde çalışıyordu.

İş bilirdi, akıllıydı, pratik zekâsıyla kolayca işleri devşiriverirdi.

Boylu poslu, güçlü kuvvetliydi ve her şeyden önemlisi de dürüsttü. Hatta yetiştiği ortama göre fazla dürüst sayılırdı.

Yıllarca Marsilya, Korsika ve Sicilya ile ticaret yaptı. Halis Girit zeytinyağlarını, Kafkas kürklerini, Halep kumaşlarını, Mısır bedesteninde işlenmiş gümüş takıları, susam, kahve ve baharatları Fransa'ya taşıdı.

Şimdilerde otuz yaşını karşılayan Ferdinand namılı bir tüccardı. Kumaş ticareti yapmak için İstanbul'a gelmeye karar kıldı. Yeşile çalan ela gözlerinde payitahta ilk defa adım atacak olmanın heyecanı okunuyordu.

Dünyayı avucunda döndüren kudretli sultanın ülkesinde Türkler acaba kendisine nasıl davranacak?

Ferdinand yaslandığı küpeşteden yavaş yavaş buğulu görüntülerin yerini belirgin silüetlere bıraktığı şehri seyretti. Bu nadide şehri inciye benzetenlere hak vermeden edemedi. Gemi yavaş yavaş Karaköy'e doğru yanaşırken ilk kez gördüğü şehir, masal perilerinin fısıltıları ile kendisini çağırıyordu. Bir tarafta boydan boya Topkapı Sarayı'nın haşmetli surları -Türk hakanının asaletini bu haşmetli ve gizemli saray ne kadar da tamamlıyor- surların az ilerisinde tarihi bin yıllara uzanan Ayasofya -kültürlerin karıştığı, zamanın devasa kubbelerinde durup eğleştiği nadide yapı- sahil boyunca uzanan yeşillikler, diğer tarafta Yeni Cami, Süleymaniye Cami ve Beyazıt Kulesi'nin silüetleri.

Tarih kokan şehrin sokaklarında hayat, bütün cilve ve heyecanları damıtarak akmaya devam ediyor. Haliç'in ağzında yer alan Karaköy yabancı tüccar ve seyyahların İstanbul'a giriş kapısı. Rıhtımda farklı koku ve renkler birbirine karışmış. Uğuldayarak dalgalanan yoğun bir kalabalık, telaş içerisinde iki tarafa koşturmaya çalışan Levantenler, Venedik, Ceneviz, Katalan tüccarları, Ermeniler, Rumlar...

Ferdinand limandaki kalabalığa son bir bakış fırlatıp ihtimamla elbisesine yerleştirdiği altın kesesini kontrol etti. Para kesesi bu yabancı diyarlarda onun tek güvencesi ve dayanağı idi. Kendince dikkatli adımlar atarak rıhtıma yanaşan gemiden inmeye çalışırken ne olduysa oldu, bütün güvencesi saydığı para kesesi gömleğin cebinden kayıverdi. Altın paraların kimisi denize yuvarlanırken bir kısmı da ortalığa saçıldı. Ferdinand büyük bir kargaşa içerisinde en çok korktuğu varlığını, yabancı memlekette güvencesi olarak gördüğü para kesesini kaybetmişti. Saçılan paralara insanlar üşüştü. Sanki bin bir el ayak birbirine dolaşmış gibiydi. Hatta gençlerden bazıları üzerlerindeki elbiseleri bile çıkartmadan denize atlayıp paraları kapşıyorlardı.

Ferdinand güç bela kendisini sürükleyen kalabalıktan kurtulabildi. Yaşadığı olayın etkisi ile yüzü bembeyaz kesilmiş, bacakları titriyordu. Yolun kenarına bitmiş bir hâlde çömelerek başını iki eli arasına alıp düşünmeye başladı. Ne yapabilirdi ki? İşte bütün parasını kaybetmişti. Bu şekilde sıkıntı ile etrafına göz attığında yüzlerine hiç de aşına olmadığı adamların kendisine doğru geldiğini fark etti. Aralarında az önce denize atlayan gençler de vardı. Islak elbiseleriyle ellerindeki altınları getirip önüne bıraktılar. Ferdinand büyük bir şaşkınlık içerisinde para kesesindeki altınları saydı. Hiçbir eksiklik yoktu.

Genç adamın yorgun gözlerinde minnettarlık parıltıları oynaşmaktaydı. Hayatında ilk defa gördüğü, farklı bir coğrafya ve kültüre ait insanlar onun yardımına koşmuşlar, büyük bir emniyet, güven ve dürüstlük örneği göstermişlerdi. Etrafındakilere kendi bildiği usuller içerisinde defalarca teşekkür ettikten sonra, gönül rahatlığıyla kalacağı hana doğru yöneldi. Artık tedirginlik hissetmesi için hiçbir sebep kalmamıştı. Belli ki Türkler emniyet telkin eden dürüst insanlardı.

Sadece bir haftalığına geldiği şehirde işleri uzayan Ferdinand, yaklaşık bir ay kaldı. Ancak genç adamın bu durumdan gocunduğu söylenemezdi. Gemiden inerken yaşadığı olay bu gizemli şehre ve insanlarına ısınmasına, onları kendinden bilmesine sebep olmuştu. İşlerinden fırsat bulduğu zamanlarını şehri karış karış gezmeye, sokakta rastladığı insanları gözlemlemeye ayırdı. Dillerini konuşabilseydi, mutlaka uzun uzun sohbetlere girişirdi. Kim bilir belki de ela gözlerinden fışkıran samimi bakışlar ve yüzüne yapıştırdığı yayvan gülümseme kelimelerden daha etkiliydi.

İlk bakışta sokaklardaki düzen ve temizlik dikkatini çekti. Yerlere tükürmek büyük ayıp sayılıyordu. Türkler çevre temizliği konusunda oldukça hassas davranıyorlardı. Hâli vakti yerinde olan Müslümanlardan bazıları para vererek sokaktaki ağaçları sulatıyordu.

Ferdinand'ın hiç alışık olmadığı, gerekçesini bir türlü anlayamadığı karşılıksız iyilikte bulunma onlar için sıradan davranışlardı. İstanbul dışına çıktığı bir gün, çevre köylülerin yolculara ayran dağıttıklarına şahit olmuştu. Para vermeyi teklif ettiğinde garip garip yüzüne bakmışlar, bu küçücük yardım için para alacak kadar açgözlü olmadık dercesine cıkcıklayarak ellerindeki boş ayran güğümleriyle uzaklaşmışlardı.

Bir diğer günde taş döşeli İstanbul sokaklarında dolaşırken uzun bir sırığa ciğerler takarak satan seyyar satıcıya rastlamıştı. Bu ciğerleri satın alan yaşlı bir teyze “Gel pisi pisi!” diye çağırarak mahallenin bütün kedilerini başına toplamış, küçük canavarlara ziyafet çekmişti. Belli ki Türkler her canlıya yardım etmekten tarifsiz bir haz alıyorlardı.

Uzun uzun sakallı, kelli felli adamlar kafeslerde satılan kuşları parayla satın alıp gökyüzüne salıveriyorlardı. Böylece kuşları azat ediyorlarmış. Onlar mavi gökyüzünde kanat çırpıp uçarken kendileri kanatlanmışçasına mutlu oluyorlardı.

Şehirde büyük bir sükûnet ve asayiş hâkimdi. Kavga ve gürültüye hiç rastlamamıştı. Sokaklarda bağıra çağıra konuşulmuyor, yüksek sesle kahkahalar atılmıyordu. En küçüğünden yaşlısına kadar meslekleri ve konumları farklı da olsa Türk insanının vakarlı hareketleri, dürüstlükleri kendisini şaşırtmaya devam ediyordu. Yanlışlıkla bir eşyasını unuttuğu dükkânların sahipleri defalarca arkasından çıraklarını koşturmuşlar, malını kendisine geri verebilmek için uğraşmışlardı. Evlerin ve dükkânların kapıları doğru dürüst kitlenmiyordu. Şöyle iğreti bir mandal güvenlik görevini görüyor, buna rağmen hızsızlık olaylarına rastlanmıyordu.

Ferdinand sonunda işlerini halledebilmişti. Daha önceden sipariş verdiği kumaşları görmek için eski çarşıya uğradı. Hasan Ağa onu kapıda gülümseyerek karşıladı. Adamcağız yabancılarla iş göre göre az buçuk dillerini öğrenmişti. Ferdinand onun bozuk Fransızcası ve komik aksanı ile söylediklerine gülmek için zorlanıyordu. Kendisi de yeni öğrendiği Türkçe kelimeleri bu kadar komik telaffuz ediyor olmalıydı. Yine de anlaşılabiliyor olmaları sevindiriciydi. Ferdinand, Hasan Ağa tarafından ayrılan kumaş toplarını tek tek inceledi. Turkuaz mavisi küçük çiçek desenli satenler, zümrüt yeşili taftalar, alev kırmızısı, zeytinyağı sarısı ipekler, koyu eflatun renk kadifeler gerçekten de göz alıcıydı. Ferdinand içinden güldü. Fransız kadınları bunları kapışacak, Avrupa'da yine Osmanlı rüzgârı esecek diye düşündü. Ayrılan kumaşlar hamallar vasıtasıyla yük beygirlerinin çektiği arabalara yüklendi. Biraz zahmet çekmişti ama değermişti. Şimdi malları limanda bekleyen gemiye yerleştirdi mi, ver elini Fransa.

Genç adam yüklenen malların arkasından gitmek için yola koyulduğu sırada arkasından Hasan Ağa'nın koşarak geldiğini gördü. Zavalılık zaten kiloluydu. Yanakları kıpkırmızı kesilmiş, nefes nefese kalmış, alı al, moru mor olmuştu. Ferdinand şaşkın bakışlarını Ağa'ya çevirerek sordu:

— Hayrola Hasan Efendi?

— Sorma beyim yanlışlık yapmışız. Kumaşların arasına önceden hatalı diye ayırdığım kumaş topu da karışmış.

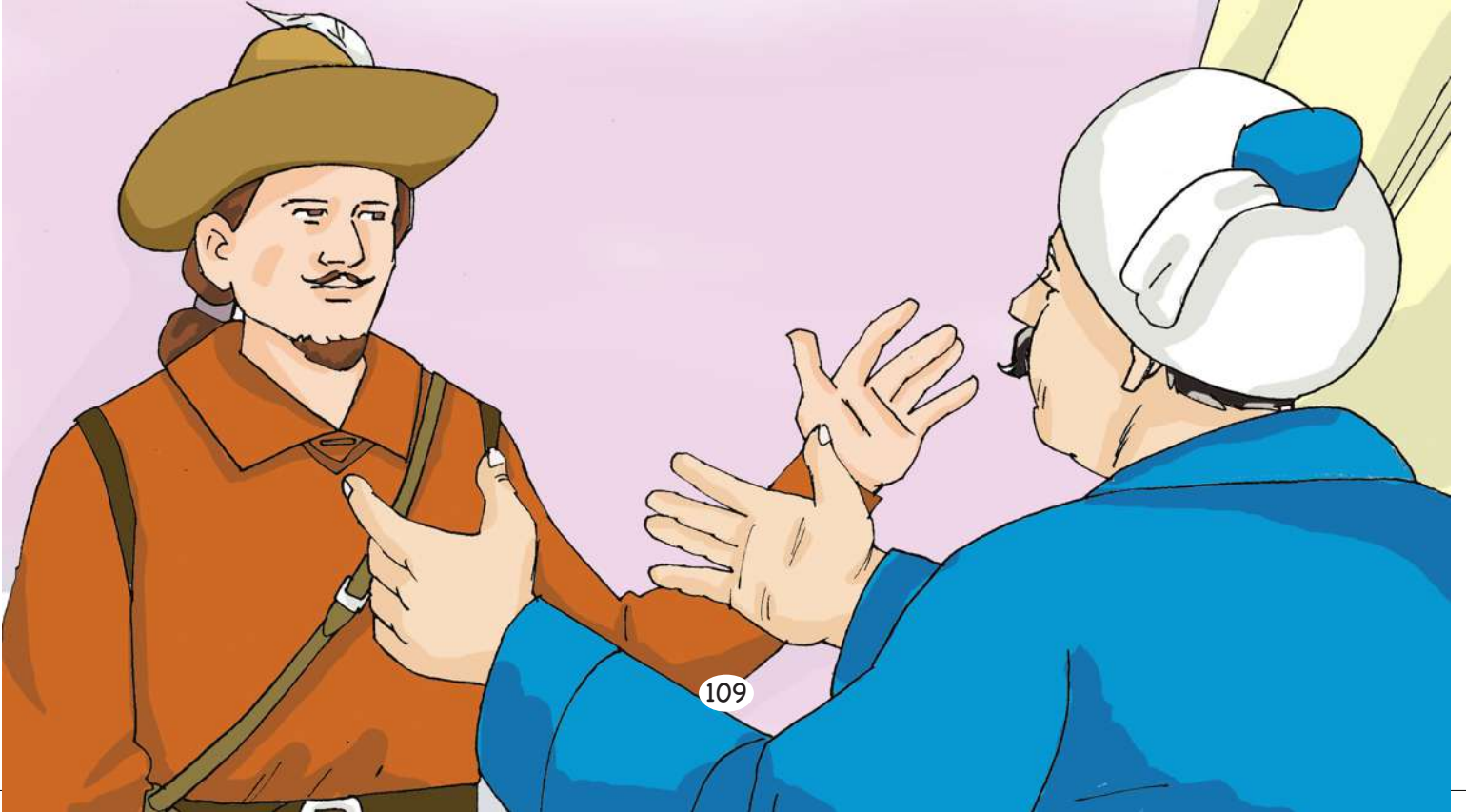
— Olsun ağam, o kadar mal arasında ne önemi var?

— Olmaz efendim, olmaz. Sana hatalı mal satamam.

Hadi sen biliyorsun meseleyi, ya senden satın alanlar? Sonra Osmanlı kusurlu mal satıyormuş derler. Ben ecnebi diyarlarda devletimin şerefini düşürmem, milletimin adını lekeleyemem.

Ferdinand İstanbul'a Asya'nın incisi diyenlere bir kez daha hak verdi. Bu sözü söyleyenler inciye asıl kıymeti verenlerin, onu karanlık deniz diplerinden gün ışığına çıkaranlar olduğunu biliyor olmalıydı. İstanbul'u da inci yapanlar mutlaka her biri inci değerinde insanlar olmalıydı.

Zehra AYDÜZ

ODCU HAFTASI ŞENLİKLERİ

Belli belirsiz sorular var çocuk yüreğimde. Sabah yaylaya çıkılacak ve ben on yaşındayım. Yayla neresi, oraya nasıl gidilecek, hiçbir fikrim yok. Sadece durmuş, ortalıktaki telaşı izliyorum. Babaannem her zamanki otoriter tavrıyla etrafa emirler yağıdırıyor. Yayla onun hayatındaki en önemli ve asla vazgeçemeyeceği kavram. O, benim de yaylaya çıkmam yönünde kararını vermiş. Yüzüm solgun, zayıfım; yaylada yüzüm kızaracak, kilo alacak ve serpileceğim.

Bir sabah alacakaranlıkla yola düştük. Ben Bursa'da büyümüşüm ve yaylayla ilk defa tanışacaktım. Neler olacağını kavrayamıyor, yürüyordum. Etraftan yeni kabileler bize katılıyordu. Göçü yönetenlerin sert bağırışları arasında, ineklerimiz yanımda tırmanıyorlardı. Benim de yürütmek zorunda olduğum bir inek vardı. Çok sonra anladım ama o inekle birlikte bana da bir sorumluluk verilmişti. Yoruluyordum ama bir şey diyemiyordum. Kimse yorulduğunu söylemiyordu çünkü o gün yaylaya varılacaktı.

Aradan geçen onca yıla rağmen o göç aklımda yer edecek ve onu yaşarken asla sevmemekle birlikte, beni hep kendine çekecekti. Son yıllarda, Karadeniz vardı gönlümde; Giresun'un Sis Dağı'nda yaşanan, yurdun dört bir yanından, binlerce insanın akın akın geldiği bir şenlik vardı. Dağdaki "Odcu Haftası Şenlikleri"ne yetişmek için geceyi yırtarak yol alıyordum. Yıllar önce "Odcu Haftası"na gidecek miyiz? diye soran kızına cevap veren bir annenin ağızlı sözleri çınlıyordu kulaklarımda: "Gitcek. Gitcek. Küccük kazanı satcak yine gitcek."

Karadeniz sahillerinde, Sakarya'nın Karasu ilçesinden tutun da, Artvin'e kadar yaylaların şenliği vardır. Bu şenlik Artvin üzerinden kıvrılıp Kars'a kadar devam eder. Her bir yaylanın kendine has dokusu, iklimi, otu, çiçeği ve insanı vardır. Hepsine yayla deyip geçenler birkaç gün orada yaşayınca anırlar aralarındaki farkı. Yayladan yaylaya ineklerin kafalarına takılan süslü örmeler, keçilerin çanları, yayla evlerinin mimarileri değişir. Çalınan kemençe havalarıyla da birbirinden ayrılır yaylalar, "Akçaabat Havası", "Maçka Havası", "Sis Dağı Havası" diye. Trabzon'dan öteye, Rize ve Artvin'e geçince ise kemençenin yerini tulum alır.

Yaylacılık, her türlü gelenek ve göreneğiyle, Türklerin Orta Asya'dan getirdiği bir yaşam biçimi. Bir zamanlar, yaylalara çıkmak yaşamı sürdürmenin gereği idi ve o günler bugünlerden çok uzak değil. Zaman içinde yaylacılık eski büyüünü, yaşamsal işlevlerini kaybetmiş olsa da geçmişte yaylalara saatlerce yürüyerek çıkan insanlar, şimdi kırklı yaşlarının üzerindeler. Birçoğu henüz daha o günlerin büyüünü unutmuş değil.

Odcu Haftası Şenlikleri, Sis Dağı Yaylası'nın en çığırn zamanı. Kesin bir tarihi yok. Temmuz ayının dördüncü cumartesi günü, ayın kaçınıcı gününe geliyorsa o zaman yapıılıyor ve 180 yıldır kutlanmasına rağmen kimselere duyurulmuyor. Sadece o bölgenin insanları bilir zamanını ve her yıl o insanlar, o cumartesi günü orada olurlar.

Karadeniz malum, coğrafyanın şartlarından dolayı yerleşim yerleri birbirine uzak. Gençlerin birbirlerini görmeleri, tanımaları zor. Fakat görüşmeleri, gönüllerine ateş düşürerek, nesillerini devam ettirmeleri lazım.

Od, eski Türkçede ateş demektir ve hikâye işte budur. Odcu Haftası gönüllerin ateşlendiği haftadır.

Böyle bir ihtiyaçtan doğan hafta, zaman içinde bu özelliğini yitirip artık başka özellik kazanmış. Şimdi bir şenlik haftası.

Sis Dağı'nda bu yıl düzenlenen şölen de çok görkemliydi. Eski geleneklere uygun olarak, büyük toplanma yerine doğru gelen obalar kemençe eşliğinde buluşup, sabah başlayan horona katıldılar. Binlerce insan horon tepiyordu. Böylesine bir manzara dünyanın az yerinde görülür diye düşündüm. Kemençelerin, davul ve zurnaların sesi her yerden duyuluyordu. Aynı anda yere vuran binlerce ayağın, yeri sarstığını hissediyordum.

Belli bir saatten sonra horondaki insan sayısı azalmaya başladı ve satıcılara gün doğdu. Horondan çıkanlar küçük ya da büyük birkaç hediye alıyordu.

Sis Dağı'nın Pazarlık Tepesi'ne gelen araçların plakalarında bütün illerin numaralarını görüyorum. Tepeye yayılan binlerce araç her yeri kaplamış. Bir dönem yolu bile olmayan Doğu Karadeniz Dağları'nın bu tepesi işgal altında. Geçmişte her yere yayılmış sarı zambaklardan bu yıl sadece bir tane görebildim. Gerisi çoktan yok olmuş.

Alışverişini bitirenler obalarının ya da sahildeki evlerinin yolunu tutuyorlar. Dönüş yolunda yoğun bir araç trafiği var, Pazarlık Tepesi'nden inmek bile saatler sürüyor. En rahat olanlar ise yaylacılar. Kısa sürede yayladaki evlerine ulaşıyorlar. Fakat evlerde de bir telaş var. O gün, şölen günü ve yakılan ateşte etler pişiriliyor.

Yaylanın meydanı sayılacak yerde iki kahve var. Biri yeni, betonarme, diğeri ise en az elli yıllık geçmişli olan ve yayla hatıralarının biriktiği, yaşandığı, yaşatıldığı Osman Emmi'nin kahvesi. Kahve, bir zamanlar Kurtuluş Savaşı'nın gazilerinin kendi anılarını anlattığı yerd. Sakarya, Dumlupınar, İnönü Savaşları'nı, Büyük Taarruz'u, Atatürk'ü görmüş gaziler ilk göçle yaylaya çıkarlar ve son göçe kadar yaylada kalırlardı. Çocukluğumda onların dizinin dibine oturur, söylediklerini aklıma kazımaya çalışırdım. Savaşlarda neler yaşadıklarını, cumhuriyeti nasıl kurduklarını anlatırlardı. Vakit gelince namaza giderler, namazdan çıkınca çaylarını içerek kaldıkları yerden anlatmaya devam ederlerdi. O yıllar, Sis Dağı'nın belki de son masal zamanlarıydı.

Yaylada Osman Emmi yoktu artık. Gaziler çoktan göçüp gitmişlerdi. Kahve aynı kahveydi ama insanlar başkaydı. Biz ailecek yaylacıyız. Amcama Sis Dağı'nı soruyorum. 'Sis Dağı'nın adı, vakitli vakitsiz yaylanın üzerine çöken sisten gelir' diyor. 'Bazen dumanla çise de olur, bunun altında yürümenin tadına doyum olmaz. Birkaç metre ötesi bile görülmez olur bazen. Bu aslında yürüyüşlere farklı bir güzellik ve gizem katar. Bu çise değdiği yeri hissedilecek kadar gerer, doğal bir güzellik katar insanın yüzüne, bütün kırışıklıkları yok eder. Yayla insanların yüzünde kırışıklar olmaz.'

Yayladaki değişime karşı hafif bir sitemde de bulunuyor amcam. Yaylada zamanın nasıl geçtiğini bilmezdik. Yayla çocuklar için sınırsız özgürlük demektir. Hiç bitmeyen oyunlarımız vardı, "çimen döğüşü", "tahta arabayla sıyma", "sakıza gitme", "tezek döğüşü" gibi. Sanırım artık bu oyunlar, yaylada unutuldu. Yaylaya elektrik ve televizyon girdi çünkü. Şimdiki çocuklar maytap atıyor, torpil patlatıyor.

Çocukluğumdan hatırlıyorum. Geçmişte büyüklerin farklı eğlenceleri vardı yaylada. Osman Emmi'nin kahvesinde ocakbaşı sohbetleri olurken çarşamba günleri Gıdal Hasan ve Aşamoğlu Ahmet dayılar koyun keserlerdi. Çünkü perşembe ve cuma günleri yaylaya 'otçu' gelirdi. Bu, yılda bir kere yapılan 'Odcu Haftası' ile karıştırılmasın. "Otçu gelme", aşağıdan bir grup insanın bir araya gelerek yaylaya çıkmasının adıdır. Bu grup çoğu zaman kemençe eşliğinde horon teperek ve yayla havaları söyleyerek yaylaya doğru yola çıkardı. Biz obanın çocukları, her perşembe günü otçuyu karşılamak için dağın eteklerindeki "Erkek Suyu"na kadar yollara düşerdik.

Otçuların yaylaya varıp obadakilerle buluşması ayrı bir şenlik olur, naralar daha gür atılırdı. Kemençe daha kıvrak çalardı. Böylece perşembe ve cuma günleri şenlik içinde geçerdi.

Yaylada bütün bir yazı böyle geçirirdik. Vakitler ekim ayına geldiğinde, çiğdemler, diğer ismiyle "var git çiçekleri", bembeyaz açtığına artık yayladan göçme zamanı gelirdi. Bunu buruk ve hüzünlü bir sevinçle yaşırdık. Dönüş hazırlıkları başlar, kazanlarla sütlaç yapılırdı. Yine sabah gündeğümüyle yollara düşülür ve göç aynı yerlerde mola vererek aşağıya inerdi.

Sis Dağı'nda bazı şeyler değişmiş ama yöre insanı için hâlâ değerli bir yer. Yürüyüş için zengin bir yayla. Gönün istediği her yer ve yön, bir yürüyüş güzergâhı. Ne tarafa doğru giderseniz gidin yaylanın güzelliğini yaşıyorsunuz. Dağın batısındaki Deliçoban Kanyonu'na yürüdük. Zaman zaman

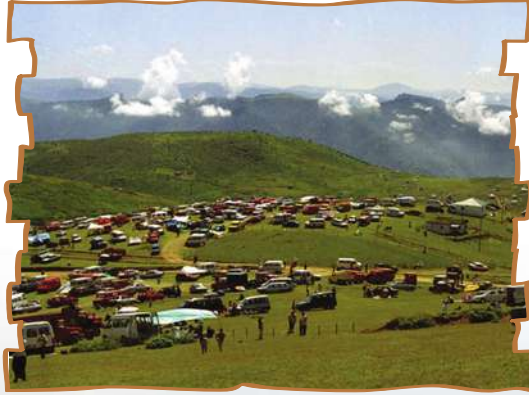

70 dereceye ulaşan eğimle dört beş saat yürüdükten sonra doğal maden sularının kaynadığı bir vadiye vardık. Vadide başımızın üzerini kaplayan gürgen ağaçları vardı.

Yaylanın her mevsiminde açan çiçekleri farklı. Kar kalktığında nisan güneşiyle birlikte açan çiçekler yerini mayıs başı çiçeklerine bırakıyor, hazıranda ise sarı ve mor ana renk olmak üzere türlü türlü orman gülleri açıyor. Her orman gülünün yöresel ismi var. Sarı açanına “zifin”, mor açanına “komar” deniyor. Çiçeklerin renkli dünyası hemen hemen kasım başında ilk karlar düşene kadar devam ediyor.

Göçler eski yıllardaki gibi değil. Bazı yaylacılar hayvanlarını ve eşyalarını kamyonlara yüklerken bazıları da yayan iniyor “cenük”e. Cenük aşığıların adıdır Karadeniz’de; sahillerin adı. İlginç, ilginç olduğu kadar güzeldi de Sis Dağı’nın güney yüzü. Yıllar yılı yükseklerden seyrettiğim yerlere inmiştim. Şenlikten sonra dere boyunca yukarılara doğru devam ettim. Sis Dağı’ndan şelale oluşturarak inen dere, Görele Deresi ile buluşuyordu. Fırat Nehri’nin deli vadileri kadar çarpıcı olmasa da burada da vahşi bir güzellik var. Köylere baktıkça, ıslıkla haberleşmenin gelişmemesi mümkün değil diye düşünmekten alamıyorum kendimi. Yemyeşil bir vadi içindeki dik yamaçlara serpiştirilmiş evler sanki tutkalla yapıştırılmış gibi duruyor. Sis Dağı’nın zirvesinde yine sis var, adına yakışır bir hâlde.

Sis Dağı’nın öteki yüzünden dönüşüm yine Eynesil’e oluyor. Artık son günüm ya da gecem demem lazım. Kaç yıl daha “Odcu Haftası Şenlikleri”ne katılmak üzere geleceğimi düşünüyorum. Çepni Türklerinin Orta Asya’dan getirdikleri şölenleri kaç kere daha yaşayacağım? Sis Dağı’nda benim çocukluğumda yaşadığım göçler artık olmasa da bu masalı seviyorum ve tekrar tekrar yaşamaktan büyük bir keyif duyuyorum. Sis Dağı’nın dumanla kaplı 2 bin 382 metre yüksekliğindeki Kayasis zirvesinde dolaşırken bir masal yaşadım. Elmamı aradım ve buldum.

Servet SOMUNCUOĞLU

ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR

Anadolu'nun geleneksel konukseverliği üzerinde duralım isterseniz. Bu konukseverliğin kökleri tarihin derinliklerine iner. Türklerin kendi ülkeleri ve şehirlerine, köylerine, kasabalarına gelen yabancılara, gariplere, kimsesizlere, yolculara karşı insanca, dostça davranışları, kısacası konukseverlikleri çok eskidir. Bugün de Anadolu'nun birçok köy ve kasabasında, köyün ve kasabanın ortaklaşa malı olan köy odaları “misafirhaneler” vardır. Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir. Karşılığında hiçbir şey beklenmez. Bu odaların giderleri, sıra ile ya o köyde oturan varlıklı aileler tarafından ya da köy sandığından karşılanır. Aslolan konuğu hoşnut etmektir. Bunun için yapılması gereken ne varsa yapılır, ayrılırken konuğun gideceği yere kadar azığı düzülür.

Anadolu'daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski ahi gelenekleri yatmaktadır. Anadolu Selçukluları devrinden Osmanlıların son yıllarına kadar bir esnaf ve sanatkâr örgütü olarak

bilinen ahiliğin her köyde, her kasabada ve şehirde ocakları, odaları ve tekkeleri vardı. Ahiler, geleneksel kurallarına göre gelen konukları ağırlar, bunu bir toplum görevi sayarlardı. Bir şehirde birkaç ahi ocağı bulunur, bunlar şehirlerine gelen konukları ağırlamak için birbirleriyle yarış ederlerdi.

On dördüncü yüzyılın başlarında Anadolu’da bir gezi yapan tanınmış Arap seyyahı Tancalı İbni Batuta, Anadolu’yu karış karış gezerken hep bu ahi tekkelerinde konaklamış, Türklerin gösterdikleri konukseverliği seyahatnamesinde anlata anlata bitirememiştir.

İbni Batuta, Anadolu için şöyle der:

“Tanrı, güzelliklerini öteki ülkelere ayrı ayrı dağıtırken burada hepsini bir araya getirmiştir. Burada dünyanın en güzel insanları, en temiz giyimli halkı yaşar, en nefis yemekler pişirilir. Allah'ın yarattıkları içinde en şefkatli, en konuksever halk Anadolu'dadır.”

650 yıl önce bunları söyleyen Seyyah İbni Batuta, bir Anadolu yolculuğunda Denizli'ye uğrar. Bundan sonrasını İbni Batuta'dan dinleyelim:

“Şehre girdiğimiz sırada, çarşıdan geçerken dükkânlardan çıkan birçok insan atlarımızı çevirerek yularlarına sarıldı. Bir başka topluluk ise bunları durdurarak onlarla tartışmaya başladı. Aralarında tartışma uzayıp kızıştı. Ne konuştuklarını anlamadığımızdan korkuya düştük, bunların yol kesen eşkıyalar olduğu kuşkusuna kapıldık. Sonra Arapça bilen birisi ortaya çıktı. Ona, birbiriyle tartışan bu insanların bizden ne istediklerini sordum. Dedi ki bunlar Ahilerdir. Bizimle ilk karşılaşanlar Ahi Sinan'ın adamları, sonradan gelenler de Ahi Duman'ın kardeşleriymiş. Her iki taraf da bizim kendi misafirleri olmamızı isterler, bu yüzden tartışmış. Onların göstermekte olduğu bu yüksek konukseverliğe hayran olmamak elde değildi. Sonunda işi kura çekmek suretiyle hâletmeye karar verdiler ve sulh oldular. Kim kazanırsa önce o tarafın tekkesine konuk olmamız kararlaştırıldı.

Kura, Ahi Sinan tarafına düştü. Ahi Sinan sevinçliydi. Adamlarıyla birlikte bizi karşıladı, birlikte tekkesine giderek konuğu olduk. Bize hemen çeşitli yiyecekler getirdiler. Yiyip içip dinlendikten sonra Ahi Sinan hepimizi hamama götürdü, yıkandı. Üç dört kişi bir arkadaşımızın hizmetindeydi. Hamamdan çıktıktan sonra, yeniden büyük bir sofra kurdular; meyveler, tatlılar ikram ettiler.” “İbni Batuta Seyahatnamesi”nin hemen her sayfasında, Anadolu'da görülen konukseverlik anlatılır. Anadolu, İbni Batuta'nın da anlattığı gibi bir kasabaya, bir şehre gelen konuğu paylaşamadıkları için aralarında kavga dövüş yapacak kadar konukseverdir. Bu anlayış, bu görenek de dünyanın hiçbir ülkesinde olmamıştır.

Konuk sevmek, konuğa ikramda bulunmak, insan sevgisinin başında gelir. Anadolu insanı, yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır. Bir görevi yapmış olmanın rahatlığını duyar.

Şekerin hemen hiç bulunmadığı yıllarda bir öğretmen, bir köye konuk olur. Akşam yemekten sonra evde bir telaştır başlar. Ev sahibi sandığının anahtarını bir türlü bulamaz. Evin her köşesi aranır, taranır, anahtar yok. Sonunda sandığı kırmaya karar verirler, sandık kırılır, öğretmen işin

farkına o zaman varır. Ev sahibi kırdığı sandıktan küçük bir çıkın çıkarır, içerisinde üç şeker vardır. Evet, konuğuna şekerli bir kahve ikram etmek için sakladığı üç şeker.

Anadolu'nun konukseverliği üzerine söylenecek çok söz, anlatılacak çok hikâye vardır.

Mehmet ÖNDER

Topluluk hayatı içinde insanın uğrayacağı en büyük felaket yalnız kalmaktır. Ama benim burada sizlere bahsedeceğim yalnızlık 'kimsesizlik' manasında olan yalnızlık değildir. Kendi hatalarımız yüzünden, huysuzluklarımız, hırçınlıklarımız, kıskançlık ve gururumuz yüzünden, kalp kırmalarımız, gönül tırmalamalarımız, geçimsizliklerimiz yüzünden maruz kaldığımız yalnızlıklarımızdır.

Bu öyle bir yalnızlıktır ki insan, yalnız kaldığının kolay kolay farkına varmaz. Cemiyet içinde yaşadığı, etrafı insanlarla çevrili gördüğü için kendini kalabalıkta sanır. Fakat bizim hırçınlıklarımızla, huysuzluklarımızla darılttığımız, kalpleriniz kırdığımız insanların, etrafımızda oldukları halde artık bizimle beraber olmadıklarını yalnız kaldığımızı fark etmeyiz.

İnsanoğlu kapalı bir kutudur. Hoyrat bir hareketimizle o kutunun içindeki tellerden kaçını birden kopardığımızı

bilmediğimiz gibi o teller artık mevcut olmadığı için bizden gidecek sevgi dalgalarını da o cihazın almaz olduğunu kestiremeyiz. Bu gibi hallerde ‘Almazsa almasın, ne çıkar? Benim artık o adama ihtiyacım yok. Muhtaç olursam o da bana yardım etmesin!’ dediğimiz şüphesiz oluyor. Zaten kızdığımız yani kendimizi kontrol etmek imkânını kaybettiğimiz zaman böyle düşünür ve en büyük hatayı da böyle düşünürken işleriz.

Şunu bilelim ki bu dünyada kimsenin kimseye ihtiyacı yoktur. Herkes kendi hayatını kendi gücü, gayreti ölçüsünde devam ettirir. Eğer ‘Filanın bana ihtiyacı var. Ben olmasam o hayatını devam ettiremez. Onun için ne yaparsam yapayım, kendisine karşı nasıl hareket edersem edeyim beni çekmeye, bana katlanmaya mecburdur.’ diye düşünürseniz yanılırsınız; böyle düşünmeye başladığınız andan itibaren de anlatmak istediğim manada yalnız kalmaya başlarsınız. Yani sizin kendinize muhtaç zannettiğiniz insanlar yavaş yavaş etrafınızdan kaybolurlar. Hiç değilse sizinle gönül bağları kesilir; kendi âlemlerine, sizin içinde bulunmadığınız bir âleme çekilirler. Hatta bazen çekilmezler de. Yine sizin etrafında kaldıkları olur. Yine size selam verir, yine elinizi sıkarlar. Ama ne çare ki artık o eski manasında sizin yakınınız, dostunuz, arkadaşınız değildirler.

Biraz önce, ‘Bu dünyada kimsenin kimseye ihtiyacı yoktur.’ demiştim. Tabi buradaki ‘ihtiyaç’ kelimesi çok geniş manada alınmıştır. Tanışmayan, görüşmeyen, birbirini sevmeyen insanların

birbirlerine ihtiyaçları yoktur demek istedim. Yoksa tanışanlar, birbirini sevenler birbirlerine daima muhtaçtırlar. Ama bu ihtiyaç suya, ekmeğe değildir; güler yüze, tatlı diledir; iyi muameleye, iyi dşnceyedir; hatırlanmaya, insanca sevgiye, ruh yksekliliğinedir. Bunlardan hiç birini göstermeden etrafımızdakilerin bize yakınlık besleyeceklerine, uğrumuzda kl, kömür olacaklarına inanırsak kendimizi aldatmış oluruz. Belki de bu yüzden yalnız kaldığımızı fark etmeyiz.

Bu tür yalnızlık, insanın eşini dostunu kırıp döktüğü için yalnız kalışı, belki eski devirlerde bugün olduğu kadar acı değildi. Çünkü o devirlerde aile hayatı daha toplu idi. En yakın akrabalar

değil, uzak akrabalar da bir arada otururlardı. Henüz büyük şehir hayatı kurulmamıştı. Cemiyetler küçüktü. Herkes birbirini tanır, uzak, yakın bir kan bağı ile birbirine bağlı bulunurdu. Darılmaların arkasından barışmalar gelirdi.

Ama bugün cemiyet hayatımız o eski devirlerdeki gibi değildir. Şehirler büyüdükçe, kalabalıklaştıkça insanlar daha çok yalnızlığa mahkûm oluyorlar. Sabahleyin evinizden işinize gidinceye kadar yüzbinlerce insanla göz göze geldiğiniz halde bunlardan kaçını tanıyabiliyorsunuz? Tesadüf yardım ederse karşınıza bir iki tanıdık, birkaç göz aşinası çıkabilir. Onun dışında, bu yığın yığın insanlardan hiçbirini tanıımıyorsunuz.

Hatta, oturduğunuz mahallede, oturduğunuz sokakta değil de oturduğunuz apartmandakilerden bir kısmıyla tanışıklığınız yoktur. Cemiyet içinde yalnız olmadığınız hissini size ancak yakından tanıdığınız insanlar, her biri şehrin veya memleketin bir tarafında, gündelik hayatlarını yürütmekte olan arkadaşlarınız veya dostlarınız veriyor. Eğer yalnız değilseniz onlar hayatta olduğu için yalnız değilsiniz. Bilirsiniz ki başınıza, maazallah, bir kaza, bir felaket gelecek olsa onlar üzülecekler, tanımadıklarınızın ise bu derdinizle hiçbir alakası olmayacaktır. İş hayatında edindiğiniz dostlara eğer kendinizi sevdirebilmişseniz kuvvetli olacaksınız. Ama mevkiiniz size gurur vermişse herkesin size muhtaç olduğuna kendi kendinizi inandırmışsanız yahut kendinizi çok kuvvetli hissedip de sizden başka herkesi zayıf dolayısıyla lüzumsuz saymaya başlamışsanız vay halinize! Yalnızlık artık sizin için mukadderdir.

Dostlarınız size düşman kesilmişlerse artık sizin için hiçbir şey düşünmeyeceklerdir. Sadece düşünmemek yalnız kalmak için yeter ve dünyada hiç kimse bu manada yalnız kalmaya dayanabilecek kadar kuvvetli değildir. En kudretli adam bile kudreti tükendiği zaman değil, yalnız kaldığı zaman çöker. Müslümanlıkta çok derin bir söz vardır: 'Yalnızlık Allah'a mahsus.' derler. İnsanın dayanma gücü ne ölçüde olursa olsun, yalnızlığa dayanamaz. Kendisini seven, düşünen, iyiliğini isteyen, kalbiyle, ruhuyla beraber olan insanlardan yoksun kalanlar da korkunç bir yalnızlığa mahkûmdur.

Sizi seven kalbi sizin için çarpan, zor zamanlarınızda çağırmadan yanı başınızda görünen, düştüğünüz zaman elinizden tutup kaldıran ve kalktığınız zaman da sizinle beraber neşelenen bir tek insan yeryüzünde var oldukça hayatta yalnız değilsiniz demektir.

Fakat şüphesiz etrafınızda sizi bu türlü seven insanların bir kişiye inmesini de beklememelisiniz. Hayatta kaldığınız her gün onların sayısını arttırmak sizin elinizdedir. Kalp kırmamaya çalışacaksınız. Hiç yoktan yakınlarınızı hırpalamayacaksınız ve sizi sevenleri siz de seveceksiniz.

Yaradılışları bu yolda yürümeye elverişli olan insanların yalnız kaldıkları görülmemiştir.

Şevket RADO

BİR ŞEKERLİ BİR İSPANAKLI

“Sıdika Nine’ye bir şekerli, bir ıspanaklı. Dilsiz Bahri Amca’ya bir şekerli, bir ıspanaklı”. Neşe ile katmerleri götüreceğimiz yerleri hesaplıyoruz. Sıdika Nine’yi evde bulamazsanız bir nasiplisine verirsiniz, dedi annem. Meçhul, ama sıcak biri. Nasıplı olmaktan kaynaklanan bir sıcaklık. Önce anneanneye gittik. Sobası cayı cayı yandırıyor. Sıcaklığı çok severmiş. Sobanın yanındaki sedirde çamaşırları serili. Çabuk kurumalarını istediği için böyle yapmış olacak.

Neşe, “Anneanne, sana katmer getirdik bir şekerli, bir ıspanaklı.” diyor. Anneanne Allah kabul etsin diye dua ederken, ben tansiyon aletini çıkarıyorum. Annem tembih etmişti, senin gelmeni bekliyor, tansiyonunu ölçüverirsen iyi olur, demişti.

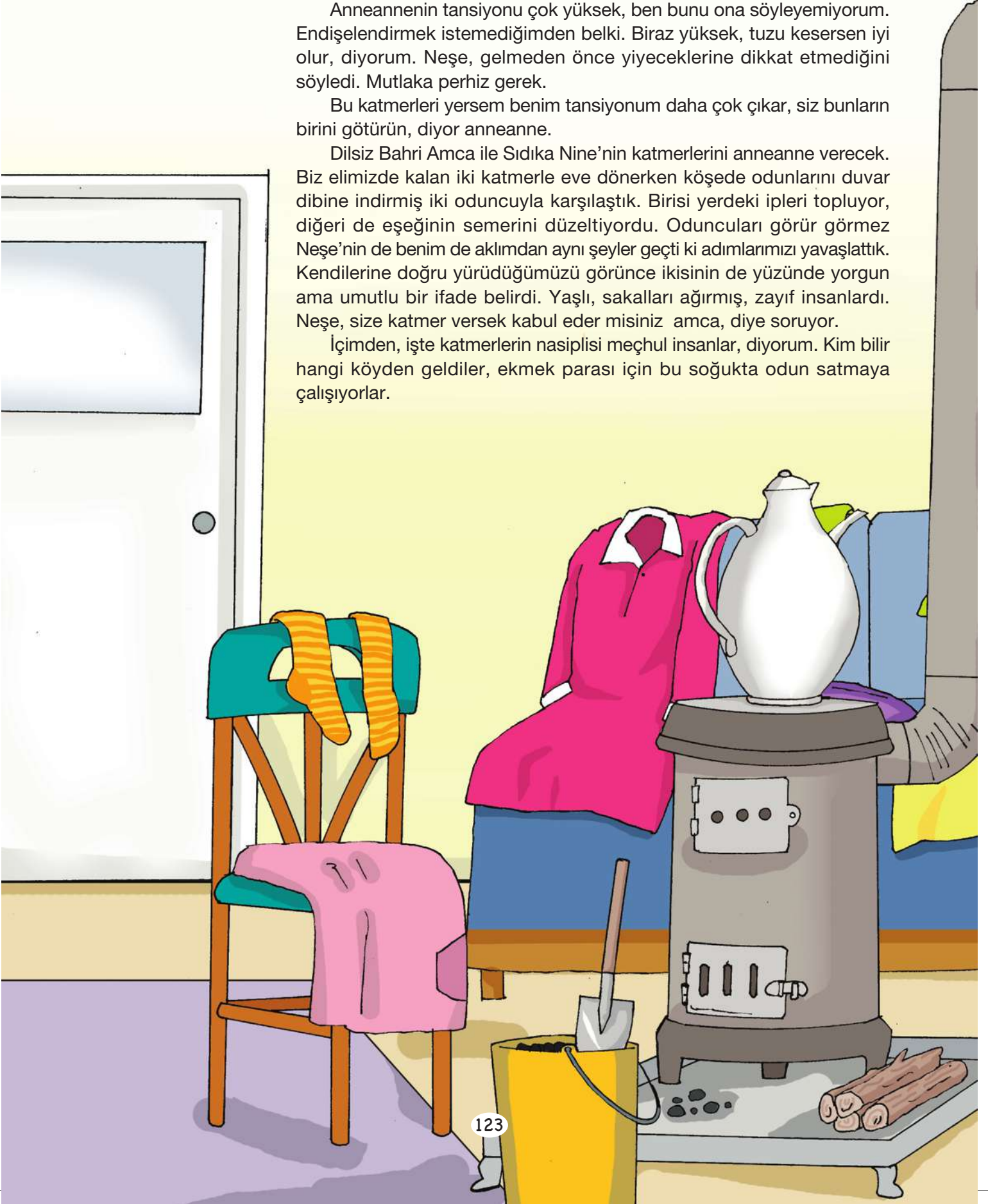

Anneannenin tansiyonu çok yüksek, ben bunu ona söyleyemiyorum. Endişelendirmek istemediğimden belki. Biraz yüksek, tuzu kesersen iyi olur, diyorum. Neşe, gelmeden önce yiyeceklerine dikkat etmediğini söyledi. Mutlaka perhiz gerek.

Bu katmerleri yersem benim tansiyonum daha çok çıkar, siz bunların birini götürün, diyor anneanne.

Dilsiz Bahri Amca ile Sıdika Nine'nin katmerlerini anneanne verecek. Biz elimizde kalan iki katmerle eve dönerken köşede odunlarını duvar dibine indirmiş iki oduncuyla karşılaştık. Birisi yerdeki ipleri topluyor, diğeri de eşiğinin semerini düzeltiyordu. Oduncuları görür görmez Neşe'nin de benim de aklımdan aynı şeyler geçti ki adımlarımızı yavaşlattık. Kendilerine doğru yürüdüğümüzü görünce ikisinin de yüzünde yorgun ama umutlu bir ifade belirdi. Yaşlı, sakalları ağırmış, zayıf insanlardı. Neşe, size katmer versek kabul eder misiniz amca, diye soruyor.

İçimden, işte katmerlerin nasiplisi meçhul insanlar, diyorum. Kim bilir hangi köyden geldiler, ekmek parası için bu soğukta odun satmaya çalışıyorlar.

Neşe'nin katmerleri uzatan eline, iki kuru ve çatlamış el uzanıyor. "Allah razı olsun." cümlesi, Neşe ile gözlerimizi birleştiriyor. Odunculardan ayrılırken arkamızdan onların duaları ve bakışlarının uzandığını, hissediyoruz. Dönüp bakmak geliyor içimden. Ama ilerideki caminin önü çok kalabalık. Cuma vakti olduğu için ezanı bekleyenler var. Geriye dönüp bakmak ayıbıma gidiyor. Kalabalığı, başımızı kaldırmadan geçiyoruz.

Bahçeye girdiğimizde burnumuzu katmer kokusu dolduruyor. Annem, bütün komşulara götürün, dedi. Koku çok yayılmış, canları isteyebilirmiş. Doğru. Komşunun kokuda bile hakkı var. Böyle düşündüğü için, herkesi, komşuları düşündüğü için, annem gözümde daha çok büyüyor. Kokunun hakkı. Bunu düşünen kaldı mı?

Biz gelinceye kadar, yeni şekerliler, ispanaklılar yapılmış. Sevim Teyze, oklava yuvarlamaktan, annem ocağın altını ateşleyip hamurları pişirmekten yorulmuşlar. Yoruldunuz mu, diyorum. Hiç yorulur muyuz, diyorlar. Yaptıkları işten mutlular.

Ağabeyime, Abdullah'a, Ali Ağabey'e Cuma Namazından çıktıktan sonra hazır olacak katmerler yayılıyor şimdi. Sonra amcama, Ahmet Amca'ya, Nuran Abla'ya da katmer gönderilecek. Cuma Namazı dağıldıktan sonra da karşı kahveye gönderelim, dedi annem.

Sabahtan, sobanın üstüne iki çaydanlık koyduk Neşe'yle. Annem, perşembeden herkese sıkı sıkı tembih etmişti: Kahvaltı etmeden gelin, sıcak sıcak katmer yedireceğim. Biz, Sevim Teyze'ye ve anneme çay götürdük. Boşalınca dolduruyoruz. Katmer yaptıkları oda soğuk. İçleri ınsın diyoruz. Zübeyde Nine içeride. Katmerlerin yayılışını seyretmeyi çok istediği hâlde gidemiyor. Romatizması var. Ayağının baş parmakaları şiş. Çocuklar oynarken, Zübeyde Nine'nin ayağına çarpmasınlar diye onun önüne bir sehpa koyduk. Neşe, Zübeyde Nine'nin katmerlerini getirdi, çayını koydu. Zübeyde Nine ağlıyor. Gençliğini hatırlıyor besbelli. Neşe'yle göz göze geliyoruz.

Zehra Hala'ya da katmer gönderilecek. Onun da ayakları bu defa çok ağrıyormuş. Zor yürür hâleymiş. Annem onu çok sever. Üzülüyor. Halam da beni görünce hep ağlıyor. Belki yılda bir, iki defa gördüğü için. O zaman benim de boğazım düğümleniyor.

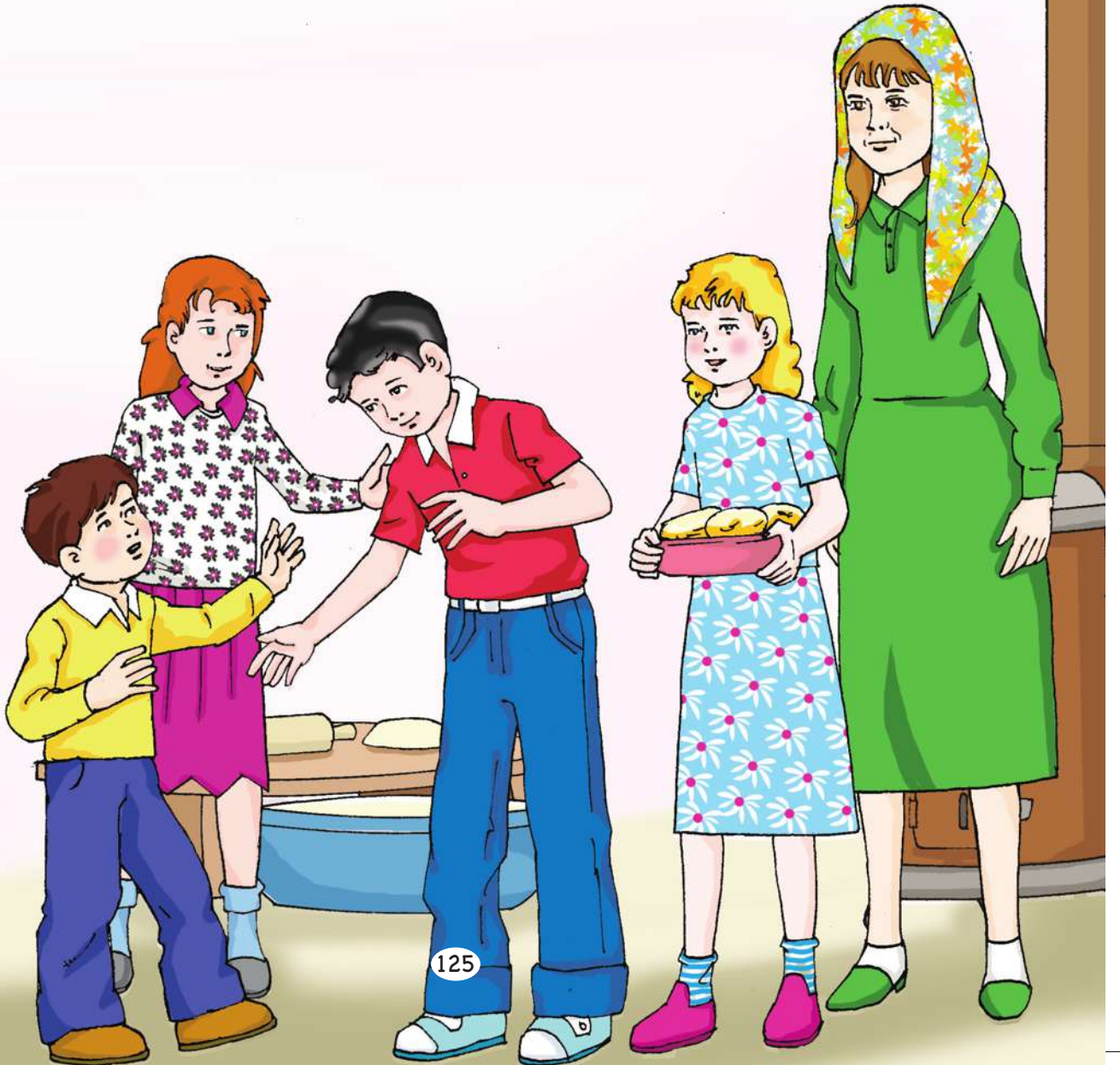
Ali Taha, beni babaanneme götürün diye tutturdu. Beray da o oda soğuk, hastalanır, diye endişe duyuyor. Fakat ben de Ali Taha daha iki buçuk yaşında olmasına rağmen, böylesi şeyleri görsün, hissetsin istiyorum. Büyüdüğünde hayal meyal hatırlayacağı ama onda asil hislerin yeşermesini sağlayacak anları yaşamasını istiyorum. Kokunun hakkını onun nesli tanımayacak, anlamayacak bile. İnsanlar hiçbir karşılık beklemezsiniz nasıl birbirlerinin göz haklarını, koku haklarını gözetirler? Bunu benim neslimde bile anlayabilecek insan olmasına şaşacağım. Ah anneciğim! Yılda bir iki gelişimde, artık büyük şehirlerde hiç kalmamış böyle büyük beşeri hisleri nasıl hatırlatıyor ve içime nasıl bir ateş düşürüyorsun bilsen.

Yarın her şey bitecek, Ankara'da katmer yok. Gözleme var kafeteryalarda. Alan alır. Alamayanı düşünen olmaz. Kimsenin aklına alamayanların da olabileceği gelmez. Ya kokunun hakkı? Nefsi körelsin diye, kendi parçasından bir lokma veren olur mu?

Ali Taha'yı annemin yanına götürüyorum. Hemen, babaannesinin kucağına oturuyor. Anneme yük gelmiyor o. Birazdan cuma namazı bitecek. Babamın, amcamın elini öpmeliyim. İşleri bitince Sevim Teyze'yle annemin ellerini de öpeceğim. Neşe'yle, sabahleyin sarılıp cumalaşmıştık: Mübarek olsun.

Şekerliler, ıspanaklılar dağıtıldı. Bu gün cuma. Mübarek olsun.

Ayşe İLKER

KAYNAKÇA

ABASIYANIK, Sait Faik, “Son Kuşlar”, Cumhuriyet Öncesi Doğumlu Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler, haz.: Mehmet Seyda, Elips Kitap, Ankara, 2007.

AKOĞLU, Alp, “Kutup Yıldızı” Bilim ve Teknik Dergisi, Ağustos, 2008, Sayı: 128.

AYDÜZ, Zehra, “Osmanlı Dürüstlüğü”, Osmanlı Hikâyeleri, Zafer Yayınları, İstanbul, 2014.

AY, Lütfi, “Atatürk ve Türk Tiyatrosu”, Atatürk'ten Anılar, haz.: Kemal Arıburnu, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1998.

AYVAZOĞLU, Beşir, “Bakardım Güneş Avuçlarımda”, Çocuklara Şiirler Antolojisi, Derleyen: Arif AY, Akçağ Yayınları, Ankara, 2001.

BERK, Oya, “Hayata Açılan Kapılar”, Yolculuk Dergisi, Ekim, 2006, Sayı: 28.

BİRAND, Hikmet, “Ormanda” Türkçemi İlerletiyorum, haz.: Emin Özdemir, Arkin Kitabevi, İstanbul, 1967.

ERBEK, Mine, “Oya”, Skylife Dergisi, 1992, Sayı: 116.

GÜNGÖR, Salahaddin, “Atatürk'ün Okuttuğu Mustafa”, Atatürk'ten Anılar, haz.: Kemal Arıburnu, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1998.

İLKER, Ayşe, “Bir Şekerli Bir İspanaklı”, Bir Başka Seveda, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

KALYON, Abuzer, “Mehmet Âkif Ersoy”, Mehmet Âkif Ersoy'dan Seçmeler, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.

KORAY, Kenan Hulusi, “Miras Keçe”, Hikâyeler, haz.: İnci Enginün, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1973.

KUDRET, Cevdet, “Öyle Denmez”, Karagöz, Cilt: III, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970.

MİROĞLU, Cemil, “Yolcu Konmaz Oteli”, İlköğretim, Lise ve Dengi Okullarda Piyesler, haz.: Bekir Erdem, Erdem Yayınları, İstanbul, 2002.

OĞUZCAN, Ümit Yaşar, “Mustafa Kemal'i Düşünüyorum”, Ünitelere Göre Çocuk şiirler Antolojisi, haz.: Cuma Karataş, Assos Yayınları, İstanbul, 2006.

ÖGEL, Bahaeddin, “Oğuz Destanı”, Türk Mitolojisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.

Ömer Seyfettin, “Pembe İncili Kaftan”, Ömer Seyfettin Seçme Hikâyeler, haz.: Orhan Güzel, Karanfil Yayınları, İstanbul, 2004.

ÖNDER, Mehmet, “Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir”, Aldı Sözü Anadolu, Elips Kitap, Ankara, 2007.

ÖNDER, Mehmet, “Anadolu'da Renkler Üstüne”, Aldı Sözü Anadolu, Elips Kitap, Ankara, 2007.

RADO, Şevket, “İyimserlik Kötümserlik”, Eşref Saat, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.

RADO, Şevket, “Tatlı Dil”, Eşref Saat, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.

RADO, Şevket, “Yalnız Kalmak”, Ümit Dünyası, Doğan Kardeş Matbaası, İstanbul, 1975.

SANCAK, Hasan “Atatürk ve Türk Dili” <http://tybo.meb.k12.tr>, 20.01.2016.

SOMUNCUOĞLU, Servet, “Odcu Haftası Şenlikleri”, Atlas Dergisi, Ekim, 2003, Sayı: 127.

ŞAFAK, Elif, “Bol Deyimli Yazı”, Habertürk Gazetesi, 5 Eylül 2010.

ŞATIROĞLU, Âşık Veysel, “Sular”, Dostlar Beni Hatırlasın, Âşık Veysel Hayatı ve Bütün Eserleri, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2001.

ŞİMŞEK, Tacettin, “Yeşil Gözlü Kardan Adam”, Çocuk Edebiyatı, Suna Yayınları, Konya, 2007.

TÜRKOĞLU, Şebnem, “Tatlı Bir Gelenek Lokum”, Yolculuk Dergisi, Eylül, 2010, Sayı:75.

USLU, Hakkı, “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür”, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Şubat, 2005, Sayı: 60.

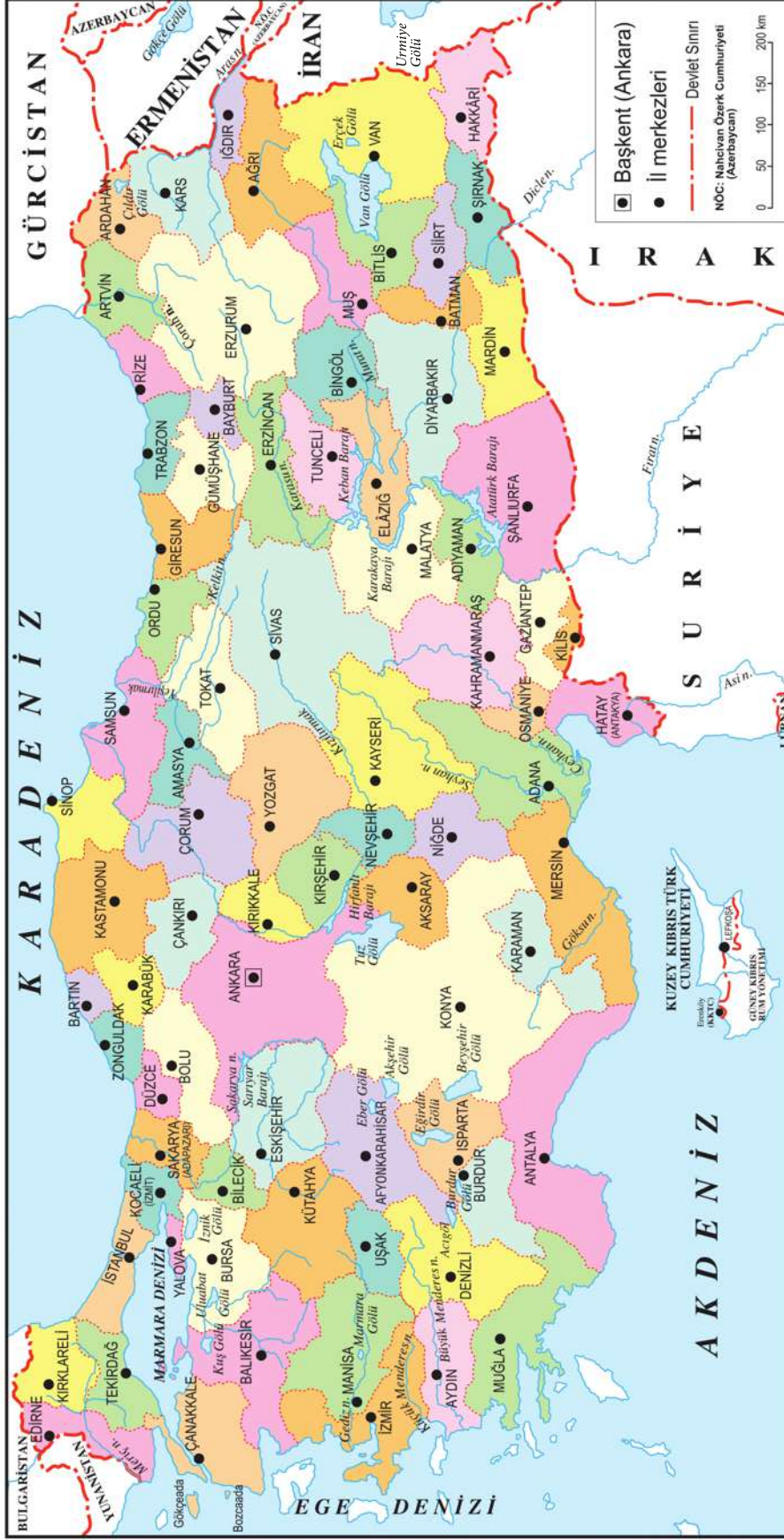
GÖRSEL KAYNAKÇA

USLU, Hakkı, “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür”, “Yalnız Kalmak” metninin karikatürlerine resimleri

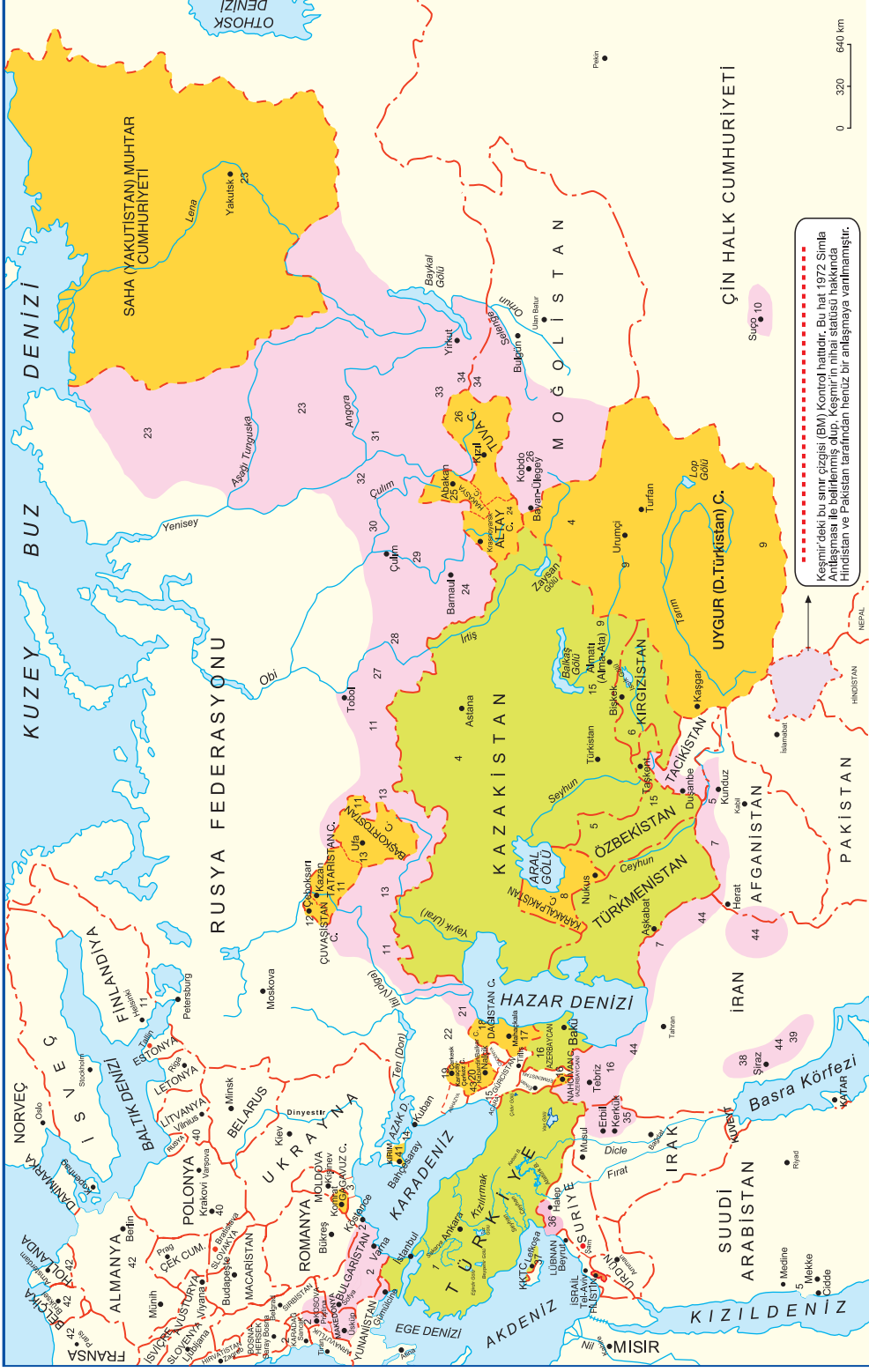
YAZICI, Levent, “Odcu Haftası Şenlikleri” metninin fotoğrafları

www.gorele.bel.tr, “Odcu Haftası Şenlikleri” metninin fotoğrafları

TÜRKİYE HARİTASI

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

İ Ş A R E T L E R

- Devlet sınırı
- Özerk cumhuriyet ve vilayet sınırı
- Bağımsız Türk devletleri
- Özerk cumhuriyet, eyalet ve vilayetler
- Özerk olmayan Türk bölgeleri
- Kanal (Süveyş Kanalı)

BAĞIMSIZ DEVLETLER

- a) Azerbaycan C.
- b) Kazakistan C.
- c) Kırgız C.
- d) Kuzey Kıbrıs Türk C.(KKTC)
- e) Özbekistan C.
- f) Türkiye Cumhuriyeti
- Türkmenistan C.

ÖZERK CUMHURİYETLER

- a) Başkortostan C.
- b) Çuvaşistan C.
- c) Dağıstan C.
- d) Gagavuz C.
- e) Kabardin-Balkar C.
- f) Karakalpakistan C.
- g) Nahtıvan C.
- h) Saha (Yakutistan) Muhtar C.
- i) Tuva C.
- j) Uygur (D. Türkistan) C.
- k) Zıvan C.

ÖZERK CUMHURİYETLER

- a) Başkortostan C.
- b) Çuvaşistan C.
- c) Dağıstan C.
- d) Gagavuz C.
- e) Kabardin-Balkar C.
- f) Karakalpakistan C.
- g) Nahtıvan C.
- h) Saha (Yakutistan) Muhtar C.
- i) Tuva C.
- j) Uygur (D. Türkistan) C.
- k) Zıvan C.

1. Türkiye Türkleri
2. Balkan Türkleri
3. Gagavuz Türkleri
4. Kazaklar
5. Özbekler
6. Kırgızlar
7. Türkmenler
8. Karakalpaklar
9. Uygurlar
10. Sarı Uygurlar ve Salarlar
11. Tatarlar
12. Çuvaşlar
13. Başkurtlar
14. Kırımçıklar
15. Ahıska Türkleri
16. Azerbaycan Türkleri
17. Dağıstan Türkleri
18. Kumuklar
19. Karacaylar
20. Balkarlar (Malkarlar)
21. Nogaylar
22. Stavropol Türkmenleri
23. Saha (Yakut) Türkleri
24. Altay Türkleri
25. Hakaslar
26. Tuva Türkleri
27. Tobol Tatarları
28. Barabalar
29. Şorlar
30. Çulım
31. Kumandı
32. Kandak
33. Karagas
34. Urantay
35. Irak Türkleri
36. Suriye Türkleri
37. Kıbrıs Türkleri
38. Kaşgaylar
39. Hanse Türkmenleri
40. Karaim Türkleri
41. Kırım Türkleri
42. Avrupa'daki Türkler
43. Kabardin-Balkar Türkleri
44. İran Türkleri